

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ

Ольга Новик

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДАВНЬОЇ)

Навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів
вищих навчальних закладів*

Київ
«Центр учбової літератури»
2007

ББК 83.3 (2)я73
Н 73
УДК 821.161.2 "О"

*Гриф надано
Міністерством освіти і науки України
(Лист №1.4/18-Г-27 від 12.01.2007 р.)*

Рецензенти:

Соболь В.О. – доктор філологічних наук, професор (Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України);

Зарва В.А. – доктор філологічних наук, професор (Бердянський державний педагогічний університет);

Шевченко В.Ф. – доктор філологічних наук, професор (Запорізький національний університет).

Новик О.П.

Н 73 Історія української літератури (давньої). Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.

ISBN 978-966-364-590-9

У навчальному посібнику подається курс "Історії української літератури (давньої)" для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" спеціальності "Українська мова і література", адаптований до умов навчання за кредитно-модульною системою.

Пропонується філологам (студентам, аспірантам, викладачам), усім, хто цікавиться вивченням історії давньої української літератури.

ББК 83.3 (2)я73

© О.П.Новик, 2007

© Центр учбової літератури, 2007

ЗМІСТ

Передмова.....	4
РОЗДІЛ 1. Модульна програма курсу.....	7
1.1. Пояснювальна записка.....	7
1.2. Зміст дисципліни.....	10
1.3. Структура залікового кредиту курсу.....	18
РОЗДІЛ 2. Зміст та планування аудиторної та самостійної роботи з давньої української літератури.....	21
2.1. Модуль 1. Література Київської русі.....	21
2.2. Модуль 2. Література XIII-XVI століть.....	51
2.3. Модуль 3. Розвиток літератури доби ренесансу в Україні.....	72
2.4. Модуль 4. Барокова поезія XVII-XVIII століть.....	88
2.5. Модуль 5. Проза та драматургія XVII-XVIII століть.....	125
РОЗДІЛ 3. Перелік творів для вивчення напам'ять з курсу “Історія української літератури (давньої)”.....	155
РОЗДІЛ 4. Список художніх текстів для читання.....	156
РОЗДІЛ 5. Питання до іспиту з курсу “Історія української літератури (давньої)”.....	159
РОЗДІЛ 6. Індивідуальне науково-дослідне завдання.....	164
РОЗДІЛ 7. Методичні рекомендації до написання реферату.....	166
РОЗДІЛ 8. Контрольні роботи для студентів заочного відділення: методичні рекомендації та завдання.....	167
РОЗДІЛ 9. Рекомендована література до курсу.....	174
Короткий термінологічний словник.....	210
Список використаних джерел.....	215
Додатки.....	216

ПЕРЕДМОВА

Курс “Історії української літератури (давньої)” входить у цикл навчальних дисциплін професійно-предметної підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” за спеціальністю 6.030500 “Українська мова і література” напряму 0305 “Філологія і вивчається студентами на першому курсі педагогічного університету.

Структура навчального посібника відповідає необхідності застосування хронологічного принципу та принципу поступовості при вивченні історії літератури. При розподілі матеріалу курсу на змістові модулі враховувалися періодизація давньої української літератури сучасними науковцями, вимоги кредитно-модульної системи навчання і необхідність вивчення літератури як мистецтва слова.

У посібнику кожен модуль містить перелік ключових питань, тексти для прочитання та для вивчення на пам'ять, плани лекцій, плани практичних занять, завдання для самостійної роботи та проміжні контрольні роботи за модулями. До кожного плану лекції подається література, щоб студент міг опрацювати певну тему, попередньо прочитавши тексти, або ж, у разі неможливості відвідання лекції, вивчити матеріал самостійно за поданим планом та літературою. Рейтингова система оцінювання передбачає питання на лекції, за правильну відповідь на яке нараховуються бали. Це можуть бути як питання репродуктивного характеру, наприклад, пригадати якийсь матеріал із попередньої теми (питання такого типу можна подати для письмової відповіді для всіх студентів групи), так і питання, які передбачають творчий підхід та загальну ерудованість (зрозуміло, що відповідь передбачатиметься на етапі вирішення певної проблемної ситуації, і оцінюватиметься студент, який зумів швидко дати відповідь).

Для глибокого оволодіння знаннями з курсу “Історія української літератури (давньої)” велике значення мають практичні заняття. Оскільки першокурсники відчують певні труднощі у процесі адаптації до нової системи навчання, а надто, якщо врахувати, що кредитно-модульна система навчання має свої особливості, необхідно забезпечити поступовий перехід від уроків у загальноосвітній школі до практичних занять у вищому навчальному закладі. Підготовка до занять вимагає значної

самостійності, глибоких фонових знань із історії, мистецтва та фольклору України, інших суміжних галузей, що обумовлено вивченням літератури як мистецтва слова та власне специфікою давньої літератури.

Багато творів, що розглядаються на практичних заняттях, вивчаються й у шкільному курсі української літератури, якщо не текстуально, то хоча б оглядово. Ф.Поліщук вважає, що для повноцінного виконання складних функцій практичного заняття, повинні використовуватися різні форми його проведення, метод запитань і відповідей, коментоване читання, аналіз окремих творів, диспут тощо¹. На нашу думку, необхідним є використання також і методу проєктів, різних форм інтерактивного навчання для розвитку моленневої культури, логіки мислення студента-філолога, а також на сьогодні значно зросла роль застосування сучасних інформаційних технологій для підвищення якості знань студентів.

Підготовка до практичних занять вимагає організованості та зосередженості. Текст пам'ятки має бути своєрідним фундаментом, на якому і навколо якого буде побудовано аналіз твору та засвоєння фонових знань. Для того, щоб дати повну відповідь на сформульоване в плані запитання, необхідно уважно прочитати текст, ґрунтовно та глибоко опрацювати всі джерела зі списку основної літератури, розглянути й джерела, що подаються під заголовком "Додаткова література". Внаслідок розгляду матеріалу з теми потрібно сформулювати власну думку, яку необхідно вміти викласти логічно та аргументовано, а також спробувати сформулювати аспекти подальшого вивчення тієї чи іншої проблеми.

До кожного практичного заняття подаються завдання, що спрямовані на якомога глибше проникнення в художню тканину твору, розуміння контексту епохи, в яку написано пам'ятку. Завдання законспектувати джерело вимагає від студента не лише фіксації думки того чи іншого вченого, але й вміння конспектувати, вибирати головне. Творчі роботи спрямовані задіяти емоційний та естетичний рівень сприйняття студента, допомогти виявити своєрідність давньої літератури.

¹ Поліщук Ф.М. Український фольклор. Давня українська література. Практичні заняття: Навч. посібник. - К.: Вища школа, 1991. - С. 98.

Успішне проведення практичних занять передбачає повне опрацювання матеріалу студентом і активність на занятті, чому сприяє комплексна оцінка за все заняття, і введення заохочувальних балів за опрацювання додаткового матеріалу, підготовку доповідей, добирання ілюстрацій та виготовлення наочності до теми.

Самостійна робота з курсу “Історія літератури (давньої)” полягає, насамперед, у читанні та вивченні напам’ять текстів пам’яток української літератури Х-ХVIII століть, а також у засвоєнні теоретичного матеріалу, який винесено на самостійне опрацювання. Під час самостійної роботи обов’язковим є не лише робота з текстами, що є в бібліотеках, але й використання інформаційних ресурсів мережі Інтернет, самостійна систематизація опрацьованого матеріалу в таблицях та схемах., зразки яких наведено у Додатках.

РОЗДІЛ 1. МОДУЛЬНА ПРОГРАМА КУРСУ

1.1. Пояснювальна записка

Курс історії української літератури посідає значне місце серед літературознавчих дисциплін, що вивчаються студентами-філологами. Основу знань з історії української літератури закладає вивчення першого етапу її розвитку – давньої літератури.

Давня українська література – особливий суспільний та естетичний феномен, який продовжує досліджуватися фахівцями, і без усвідомлення своєрідності якого неможливо скласти повну картину розвитку української літератури загалом. Важливим є визначення часових рамок поняття “давня українська література” та обширу пам’яток, які воно охоплює. Майже два з половиною тисячоліття, як зазначають окремі дослідники, визначаючи початок літератури, що творилася на наших землях, вже не XI, та й навіть не IX століттям, а VI до нашої доби, коли, на думку американського дослідника Д.Стойка, було складено “Послання оріян хозарам”, унікальний твір, який учений однозначно кваліфікував як пам’ятку української язичницької, античної доби: Тож вивчення курсу давньої літератури студентами-філологами охоплює не лише прочитання та інтерпретацію пам’яток давнього письменства, але й знайомство з історією їх віднаходження, публікації та дослідження, вивчення різних гіпотез сучасних учених щодо різних творів.

Студенти педагогічного університету мусять досконало знати матеріал з історії української літератури, що входить до шкільної програми з української літератури для вивчення у загальноосвітній середній школі, в гімназіях, ліцеях, колегіумах, тому програма з давньої літератури включає твори, які вивчаються учнями напам’ять.

П.Білоус зауважує: “Словесні твори давнини естетичні не самі по собі, а можуть бути естетично реалізовані в художньому сприйманні читача. Отже, вирішальне значення має його естетичний досвід – та необхідна база, яка має можливість збагнути поетику тексту, відгукнутися на нього, незважаючи на те, що між моментом його створення і рецепцією читача лежать століття”. Вимога вивчати літературу як мистецтво слова органічно поєднується із наведеною цитатою, а надто, якщо взяти до уваги гуманізацію навчально-виховного процесу на сучасному етапі. Давня ж література містить багатий потенціал для духовного збагачення

читача, естетичного розвитку, повнішого усвідомлення історичних, культурних та релігійних процесів, які в різні часи формували українську ментальність.

Мета курсу – знайомити студентів із періодом зародження та початкових етапів розвитку українського письменства, охарактеризувати особливості давньої літератури, показати наступність традицій.

Завдання курсу:

- донести знання про визначні здобутки літературного процесу IX-XVIII ст., шляхи формування та розвитку жанрово-стильової структури;

- розкрити модель фольклорно-літературних взаємин, стосунки літератури та суспільно-політичного розвитку;

- навчити студентів аналізувати давньоукраїнські літературні тексти, засвоївши специфіку медієвістичних творів;

- домогтися самостійного опрацювання студентами текстів давньоукраїнських творів за оригіналом;

- залучати студентів до активного наукового пошуку, до участі в наукових студентських конференціях.

Перелік дисциплін, засвоєння яких студентами необхідно для вивчення дисципліни:

1. Літературне джерелознавство та бібліографія.
2. Текстологія та палеографія.
3. Літературознавча герменевтика.
4. Історія філософської думки в Україні (X-XVIII ст.).
5. Історія України (визначальні моменти, які відбилися у літературі X-XVIII ст. або ж впливали на появу та розвиток тих чи інших явищ у давньому письменстві).
6. Етнографія (обряди, звичаї, побут та їх відображення в давньоукраїнських літературних творах).
7. Усна народна творчість (календарно-обрядова поезія, історичні пісні, думи, балади, казки, легенди і перекази, оповідання тощо).
8. Теорія літератури (культурно-історичний, компаративний, соціологічний методи аналізу художнього твору, жанрові різновиди та стильові вияви літератури доби античності, Середньовіччя (X-XV), Ренесансу (друга половина XV – кінець XVI ст.), Бароко (кінець XVI – кінець XVIII ст.), тропи.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ СТУДЕНТІВ

Студенти повинні знати:

- особливості художньої літератури як виду мистецтва;
- основні тенденції розвитку давньої української літератури, дискусійність питання автентичності, найважливіші факти літературного процесу цього періоду;
- періодизацію давньої літератури та головні здобутки кожного періоду;
- найважливіші відомості про творчі методи й літературні напрями, різні погляди дослідників на названі явища;
- вплив християнства на розвиток українського художнього слова;
- взаємодію оригінальної та перекладної літератури;
- характер зв'язків давнього письменства з усним мистецтвом слова;
- основні етапи життєвого й творчого шляху видатних письменників (митрополит Іларіон, літописець Нестор, Іван Вишенський, Касян Сакович, Іван Величковський, Григорій Сковорода та ін.);
- місце та значення найвизначніших творів у доробку письменника та в літературному процесі відповідного періоду;
- оцінку вивчених творів у літературознавчих дослідженнях та критичних статтях;
- місце українського письменства в загальноєвропейському літературному процесі.

Студенти повинні вміти:

- робити аналітичний огляд літературно-критичних статей та досліджень щодо творчості окремих персоналій та літературного процесу взагалі;
- виявляти основні проблеми у творі, що вивчається;
- з'ясовувати взаємозв'язок між подіями певної епохи, світоглядом і творчістю письменника;
- виявляти найхарактерніші ознаки творчих методів та напрямів;
- зіставляти різні погляди в ході полеміки, виявляти здатність доводити свої твердження, власну думку, вміти дискутувати;

- аргументувати теоретичні міркування переконливими прикладами;
- зіставляти кілька творів, проводячи компаративний аналіз на різних рівнях текстів;
- самостійно здобувати і систематизувати знання з різних тем;
- працювати з каталогом, періодикою;
- користуватися Інтернетом;
- користуватися довідковими джерелами, зокрема, літературними енциклопедіями та словниками літературознавчих термінів.

1.2. Зміст дисципліни

МОДУЛЬ 1. Література Київської Русі

Змістовий модуль 1.

Оригінальна та перекладна література Київської Русі.

Дидактична проза.

Тема 1. Основні тенденції розвитку давньої української літератури

Характеристика поняття “українська література”. Загальнокультурні виміри становлення та розвитку давньої української літератури. Естетичне значення давньої літератури. Обсяг та періодизація давнього українського письменства. Особливості давньої літератури. Історія вивчення давньої української літератури. Іван Франко про давність і окремішність української літератури.

Тема 2. Перекладна література Київської Русі

Політична та релігійна ситуація княжої України. Прийняття християнства та його роль для розвитку літератури. Історичні умови виникнення перекладної літератури, її специфічні риси. Жанрова своєрідність перекладної літератури Київської Русі. Значення перекладної літератури. Біблія як літературна пам’ятка.

Тема 3. Оригінальна література Київської Русі

Тематика та художні особливості “Велесової книги”. Історичні умови виникнення літописання. Ідейно-художня своєрідність літописів Київської Русі, жанрові особливості. “Повчання дітям” Володимира Мономаха. Паломницька література. “Моленіє” Данила Заточника.

Змістовий модуль 2.

Ораторсько-проповідницька проза. Літописання в Київській Русі.

Тема 1. Ораторсько-проповідницька проза українського середньовіччя, її художня специфіка

Середньовіччя: епічний, монументальний та орнаментальний стилі. Загальна характеристика ораторсько-проповідницької прози Київської Русі. Провідні жанри. Іларіон Київський – руський філософ, письменник, історик. Композиційні особливості “Слова про закон і благодать” Іларіона. Художня своєрідність твору першого руського митрополита. Тематично-художня специфіка творчості Феодосія Печерського. Творчість Кирила Турівського та Кліма Смолятича. Риторичні особливості ораторської прози.

Тема 2. “Повість временних літ”: композиція та художньо-стильові особливості

Літописання в Київській Русі, час його виникнення та жанрові особливості. Композиція “Повісті временних літ”. Синкретизм як головна риса стилю літопису. Риси епічного героя в зображенні князя Святослава. Особливості характеротворення образу княгині Ольги. Народнопоетичні легенди та перекази в літописі, їх значення.

Тема 3. “Слово о полку Ігоревім”: образи та художня специфіка

Історична основа “Слова о полку Ігоревім”. Питання часу, місця написання та авторства твору. Образи “Слова о полку Ігоревім”, засоби їх характеротворення. Жанр, ритміка, зображувально-виражальні засоби. “Слово о полку Ігоревім” та літописання XII століття. Сучасні дослідження і наукові гіпотези щодо пам’ятки.

МОДУЛЬ 2. Література XIII – XVI століть

Змістовий модуль 3.

Література XIII – XVI століть

Тема 1. Специфіка літератури пізнього середньовіччя.

Історичні умови розвитку літератури пізнього Середньовіччя. Література другої половини XIII – середини XIV ст. Література другої половини XIV-XV ст. Проблеми дослідження літератури цього періоду. Історія дослідження української літератури пізнього Середньовіччя.

Тема 2. Українська література пізнього середньовіччя: джерела, система жанрів.

Оригінальна та перекладна література пізнього середньовіччя: жанри і твори. Покутницькі та есхатологічні мотиви в українській літературі другої половини XIII-XV ст. Література “ожидовілих”. Серапіон Володимирський як знакова постать своєї доби. Ораторсько-учительна проза кінця XIII – першої половини XIV ст.: Київські митрополити Кирило II, Максим, св. Петро (Ратенський). Григорій Цамблак як знакова постать своєї доби. Друга хвиля південнослов'янського впливу та стиль “плетіння слівес” в українській літературі. Д.Чижевський, Д.Лихачов про літературу цього періоду. Сучасні дослідження української літератури пізнього середньовіччя.

Змістовий модуль 4.

Паломницька та агіографічна література

Тема 1. Паломницький жанр в українській літературі

Літературні та позалітературні причини становлення паломницького жанру. Етапи розвитку паломницької прози: від середньовіччя до бароко. Ігумен Данило – основоположник української паломницької літератури. Особливості поетики “Життя і хожденья Данила русьскыя земли игумена” (Поняття, що становлять основу жанру ходіння, семантичне поле та принципи організації матеріалу. Змістові та художні особливості твору. Художній час у “Хожденьи” ігумена Данила. “Модель світу” у ходінні. Образ дії). Природа в описах Данила Паломника.

Тема 2. Художня своєрідність пам'ятки агіографічного письменства “Києво-Печерський патерик”

Листування Симона і Полікарпа (20-ті рр. XIII ст.) як основа Києво-Печерського патерика. Структура пам'ятки, її джерела, нові редакції як наслідок переосмислення тексту крізь призму барокової естетики. Пам'ятка в оцінці І.Франка, М.Грушевського. Роль житій Нестора, Симона і Полікарпа у структурі “Києво-Печерського патерика”. Барокова поетика патерикових новел. Мотив чуда в новелах про Алімпія-іконника, Агапіта-лікаря, Прохора-Лободника, Мойсея-утрина та інших.

МОДУЛЬ 3. Ренесанс та Реформація

Змістовий модуль 5.

Розвиток літератури доби Ренесансу в Україні

Тема 1. Загальні тенденції розвитку літератури доби Ренесансу в Україні

Ренесанс: гуманізм, Реформація й Контрреформація, літературні осередки України. Генеза літератури ренесансу та

реформації. Характерні риси естетики Відродження. Гуманізм як напрям епохи українського Відродження.

Тема 2. Українська латиномовна література як форма синтезу вітчизняних та загальноєвропейських традицій.

Вплив європейського Ренесансу. Основні представники української літератури цього періоду. Літературна спадщина Юрія Дрогобича. Ідейно-тематична своєрідність поезії Павла Русина з Кросна. Ренесансне спрямування творів Станіслава Оріховського-Роксолана. Загальна характеристика літературної спадщини Себастьяна Кленовича.

Змістовий модуль 6.

Полемічно-публіцистична література

Тема 1. Полемічно-публіцистична література: генеза, передумови виникнення, центральні постаті

Виникнення і розвиток полемічно-публіцистичної літератури. Берестейська унія. Міжконфесійна полеміка епохи Ренесансу. Діяльність Герасима Смотрицького, Василя Суразького (Острозького), Стефана Зизанія. Анонімні твори. Полемічні памфлети. “Тренос” Мелетія Смотрицького. “Палінодії” Захарії Копистенського. Літературна діяльність Іпатія Потія.

Тема 2. Літературна спадщина Івана Вишенського в контексті епохи

Модель біографії Івана Вишенського, прийнята наукою. Світогляд письменника, його особливості. Провідні твори письменника, проблема їх поширення і впливу на українську культуру. Особливості стилю послань І.Вишенського. Історична основа, проблематика, образи “Послання до єпископів”.

МОДУЛЬ 4. Барокова поезія 17-18 століть

Змістовий модуль 7.

Формування барокової поезії. Чільні представники поетичного мистецтва

Тема 1. Література кінця XVI – початку XVII століття

Історичні умови розвитку літератури та культури. Виникнення і розвиток полемічно-публіцистичної літератури. Зародження віршової літератури (панегірики, історичні та сатиричні вірші, твори на смерть, вірші-ляменти). Зародження драматичної літератури. Перекладні твори.

Тема 2. Українська література другої половини XVII століття

Характерні риси доби бароко як епохи та художнього стилю. Генеза українського літературного бароко. Проблеми дослідження та періодизації українського літературного бароко. Поетики і риторики, їх значення для розвитку літератури. Нові редакції літературних пам'яток..

Явище синкретизму поезії та прози в українській літературі барокової доби. (в учительних текстах, в рамцях барокового полемічного дискурсу, в панегіриках). Чинники, що зумовили появу синкретичності прозових і поетичних текстів.

Тема 3. Художній світ української барокової поезії

Київські поетики та риторики XVII ст. та їх вплив на тогочасну літературу. Провідні жанри поезії: панегірик, елегія, епіграми. Культивування “курйозних” віршів.

Панегірична поезія раннього Бароко. Художня своєрідність творів Герасима Смотрицького. Оплакувальні панегірики як жанровий різновид. Своєрідність твору Касіяна Саковича “Вірші на жалісний погреб рицаря Петра Конашевича-Сагайдачного”. Антипанегірики, їх художні особливості: “пасквіль” невідомого поета на гетьмана Івана Самойловича.

Художня своєрідність поетичної творчості Івана Величковського. Біографічні відомості. Поетична спадщина – збірники віршів “Зегар з полузегарком” (1690) і “Млеко от овцы пастыру належное” (1691). Риси поетики бароко. “Передмова до читальника”, її значення. Проблематика. Художній світ Климентія Зиновієва (тематика, образи, жанрова природа). Риси барокового стилю в поезії Лазаря Барановича, Данила Братковського. Гетьман Іван Мазепа як поет.

Змістовий модуль 8.

Українська поезія XVIII століття

Тема 1. Українська віршована сатира XVIII ст.

Розвиток віршової літератури. Обставини виникнення української віршової сатири XVIII ст. Питання авторства. Вірші – травестії мандрівних дяків на різдвяні і великодні сюжети. “Різдвяна вірша”.

Висміювання зажерливості, жадібності і пияцтва, викриття продажності у сатирично-гумористичних віршованих оповіданнях

“Отець Негребецький”, “Пекельний Марко”, “Вірша про Кирика”. Показ сили та героїзму козаків. Соціально-політична віршована сатира. Особливості мови і стилю віршової сатири, зв'язок із фольклором. Елементи реалізму.

Іван Некрашевич. Біографічні відомості про письменника. Обсяг і характер творчості. Віршовані листи побутового характеру.

Українські ліричні твори XVIII ст., шляхи їх поширення й характерні риси. Різноманітна тематика ліричних віршів. Основні групи ліричної поезії. Любовна лірика. Духовна лірика.

Тема 2. Поезія Григорія Сковороди: традиції та новаторство

Загальна характеристика поетичної спадщини Г.Сковороди. Структура збірки “Сад божественних пісень”. Характер взаємодії епіграфів і текстів. Біблійна основа творів. Пейзажні вірші – нове явище тогочасної української літератури. Актуалізації панегіричної поезії у творчості Григорія Сковороди. Ритмомелодика і строфіка віршів, синтез традиції силабічного віршування та народної пісні. Художні особливості пісень Г.Сковороди. Новаторство поета. Поєднання книжних і народних елементів. Багатство нових образів, порівнянь, метафор.

МОДУЛЬ 5. Проза та драматургія 17-18ст.

Змістовий модуль 9.

Особливості розвитку української прози 17-18ст.

Тема 1. Барокова ораторсько-проповідницька проза

Історичні умови розвитку літератури та культури. Нова проповідницька й публіцистична проза. Ораторсько-проповідницька проза. Розвиток в ній християнських тем. Проблематика суспільна. Дві стильові форми в розвитку української проповіді: традиційна та нова мистецька форма проповіді, яка орієнтувалася на досвід західних проповідників. Використання українськими проповідниками стилю бароко, його характерних рис: вишуканості, надмірної словесної орнаменталії, складності порівнянь і алегорій ефективності тез, сполучення християнської символіки з образами античної міфології.

Іоанникій Галятовський. Біографічні відомості та світогляд письменника. Його трактат “Наука, або Спосіб зложення казання” як перша спроба викладу теорії церковного красномовства. Збірка

проповідей “Ключ розуміння”, загальна характеристика змісту і стильових особливостей.

Лазар Баранович. Обставини життя письменника. Суспільно-політичні погляди й літературна діяльність Барановича. Збірники проповідей: “Меч духовный” і “Трубы словес проповедных”, їх зміст і стиль.

Антоній Радивиловський. Біографічні відомості. Погляди на ораторське мистецтво. Збірники проповідей “Огородок” і “Вінець Христов”. Загальна характеристика їх змісту. Мова і стиль творів Радивиловського.

Тема 2. Літописання та історіографія

Характеристика історіографічної та паломницької прози. Історична проза. Записи в цей час важливих подій минулого і сучасного України. “Густинський літопис”, його проблематика, джерела. “Кройника” Феодосія Сафоновича, “Синопис” невідомого автора. Особливості висвітлення історії України. Характер розповіді.

Літопис Самовидця. Час написання твору та головне завдання літописця. Зміст літопису. Образ Богдана Хмельницького. Мова і стиль літопису Самовидця. Висока оцінка твору відомими українськими істориками, філологами, письменниками.

Літопис Самійла Величка “Летопись событий в Юго-Западной России в XVII веке...” як явище українського літературного бароко. Біографічні відомості про автора. Широка та різноманітна джерела Літопису. Його пафосно-патріотична спрямованість. Основний зміст і форма твору, його обсяг і час написання. Образ Богдана Хмельницького. Мова і характерні особливості стилю літопису.

Тема 3. Проза Григорія Сковороди

Філософські твори Сковороди: “Наркісс Розглагол о том: узнай себе”, “Разговор, называемый Алфавит, или Букварь мира”, “Разговор дружеский о душевном мире”, “Израильській змій”. Їх основні ідеї та положення. Використання у філософських трактатах творів різних літературних та фольклорних жанрів (байки, притчі, легенди, вірші, прислів'я, казки і пісні).

Збірка “Басни Харьковскія”. Обставини її написання. Погляди Сковороди на жанр байки та притчі. Тематика байок, їх мотиви. Зв'язок генетичний Байок і філософських творів. Утвердження думки про “сродну” праці як найбільшу потребу людини. Особливості побудови байок: фабула і сила (мораль). Діалогічна

форма. Сатира й іронія Сквороди. Мова байок. Широке використання народних прислів'їв.

Притчі Г.Сквороди: “Благодарний Еродій” і “Убогий Жайворонок”. Основна їх тенденція – засудження методів тогочасного виховання. Глибокий патріотизм, демократизм і гуманізм у педагогічних поглядах Сквороди. Літературне значення притч.

Тема 4. Початки класицизму, романтизму та сентименталізму в літературі другої половини XVIIIст.

Сучасні наукові погляди на формотворчу роль давньої української літератури для нової української літератури. Преромантизм як напрям в українській літературі. Початки класицизму. Іван Котляревський як літературна постать переходною доби. Формування сентименталізму в українській літературі. Російськомовна література переходною доби.

Змістовий модуль 10.

Українська барокова драматургія

Тема 1. Формування драматургії в українській літературі

Початок драматургії. Ідейно-художня своєрідність драматургії. Перші згадки про існування в Україні драми і комедії. Шкільне походження драми, зв'язок її з польським і західноєвропейським театром. Драматичні діалоги: різдвяний Памви Беринди (1616) і великодній Іоанікія Волковича (1630-1631). Значення цих діалогів як зародкової форми шкільної драми.

Інтермедії як форма драматичної творчості.

Найдавніші відомі драматичні твори – анонімні українські інтермедії до драми Якуба Гаватовича. Народний характер сюжетів та дійових осіб. Літературно-мистецької якості.

Драматична література Київського шкільного театру – визначний етап у розвитку української драматургії. Характерні особливості цього театру. Поступове розширення тематики п'єс. Основні тематичні групи шкільних драм

Українська барокова драматургія XVII століття: образна та тематична специфіка. Піднесення жанру інтермедії в кінці XVII ст. на вищій щабель. Драма типу міраклів “Алексей человек Божий”. Зміст п'єси та її джерела. П'єса “Слово о збуренню пекла”. Питання про час написання твору. Особливості сюжету. Тема й образи драми, її сценічність.

Тема 2. Жанрово-тематичні особливості української драматургії XVIII століття

Загальна характеристика української барокової драматургії. Барокова образність драми Лаврентія Горки "Йосиф-патріарх". Исторична драма Ф.Прокоповича "Володимир": стилєвий синкретизм твору, особливості характеротворення. Тематика та особливості поетики драми невідомого автора "Милість Божа". Барокова образність драми Г.Кониського "Воскресеніє мертвих". Поетика інтермедій до драм Митрофана Довгалевського та Георгія Кониського. Вертепна драма XVIII століття. Редакції вертепної драми. Гумор і сатира вертепної драми, її вплив на комедійні твори І.Котляревського, Г.Квітки-Основ'яненка та ін.

1.3. Структура залікового кредиту курсу

Курс: Підготовка бакалаврів	Напря́м, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 3,3 відповідних ECTS: <i>5 кредитів</i> Модулів: 5 модулів + навчальний проект: ІНДЗ. Змістових модулів: 10 змістових модулів Загальна кількість годин: 180 годин Тижневих годин: 4 години	Шифр та назва напряму 0305 Філологія Шифр та назва спеціальності 6.030500 Українська мова та література Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр	Обов'язкова Рік підготовки: 1 Семестр: 1 Лекції (теоретична підготовка): 48 години Практичні: 32 годин Самостійна робота: 100 годин Індивідуальна робота: навчальний проект (ІНДЗ) коротка характеристика, 12 годин Вид контролю: <i>екзамен</i>

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДАВНЬОЇ)

№ теми	Назва тем модуля	Лекції	Практичні	Самостійна робота	Контрольні заходи
ЗАЛІКОВИЙ КРЕДИТ 1. Література Київської Русі					
Змістовий модуль 1. Оригінальна та перекладна література. Дидактична проза					
1.	Основні тенденції розвитку давньої української літератури	2		3	
2.	Перекладна література Київської Русі	2		4	
3.	Оригінальна література Київської Русі	2	2	6	
Змістовий модуль 2. Ораторсько-проповідницька проза. Літописання в Київській Русі					
1.	Ораторсько-проповідницька проза українського середньовіччя, її художня специфіка	2	2	2	
2.	“Повість временних літ”: композиція та художньо-стильові особливості		2	3	
3.	“Слово о полку Ігоревім”: авторство, образи та художня специфіка	2	2	3	
	Всього	10	8	21	К/р
ЗАЛІКОВИЙ КРЕДИТ 2. Література XIII – XVI століть					
Змістовий модуль 3. Література XIII – XVI століть					
1.	Специфіка літератури пізнього середньовіччя.	2		4	
2.	Українська література пізнього середньовіччя: джерела, система жанрів.	4	2	4	
Змістовий модуль 4. Паломницька та агіографічна література					
1.	Паломницький жанр в українській літературі	2		4	
2.	Художня своєрідність пам’ятки агіографічного письменства “Кисво-Печерський патерик”		2	6	
	ВСЬОГО	8	4	18	К/р

ЗАЛКОВИЙ КРЕДИТ 3. Ренесанс та Реформація					
Змістовий модуль 5. Розвиток літератури доби Ренесансу в Україні					
1.	Загальні тенденції розвитку літератури доби Ренесансу в Україні	2		4	
2.	Українська латиномовна література як форма синтезу вітчизняних та загальноєвропейських традицій.	2	2	7	
Змістовий модуль 6. Полемічно-публіцистична література					
1.	Полемічно-публіцистична література	2		6	
2.	Літературна спадщина Івана Вишенського в контексті епохи.	2	2	2	
	Всього:	8	4	19	К/р
ЗАЛКОВИЙ КРЕДИТ 4. Барокова поезія 17-18 століть					
Змістовий модуль 7. Формування барокової поезії. Чільні представники поетичного мистецтва.					
1.	Література кінця XVI – першої половини XVII століття	2		4	
2.	Українська поезія другої половини XVII століття	2	2	4	1
3.	Художній світ української барокової поезії	4	2	6	
Змістовий модуль 8. Українська поезія XVIII століття					
1	Українська віршована сатира XVIII ст.	2	2	4	
2.	Поезія Григорія Сковороди: традиції та новаторство	2	2	2	
	Всього	12	8	20	К/р
ЗАЛКОВИЙ КРЕДИТ 5. Проза та драматургія 17-18ст.					
Змістовий модуль 9. Особливості розвитку української прози 17-18ст..					
1.	Барокова ораторсько-проповідницька проза	2	2	2	
2.	Літописання та історіографія	2	2	6	
3.	Проза Г.Сковороди	2	2	2	
4.	Паломницька література			2	
Змістовий модуль 10. Українська барокова драматургія					
1.	Формування драматургії в українській літературі			2	
2.	Жанрово-тематичні особливості української драматургії XVIII століття.	2	2	4	
3.	Початки класицизму, романтизму та сентименталізму в літературі другої половини XVIII ст.	2		4	
	Всього:	10	8	22	К\р
	Разом:	48	32	100	

РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ ТА ПЛАНУВАННЯ АУДИТОРНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДАВНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

2.1. МОДУЛЬ 1. ЛІТЕРАТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

ПЕРЕЛІК КЛЮЧОВИХ ПИТАНЬ

1. Характеристика поняття “українська література”. Обсяг та періодизація давнього українського письменства. Особливості давньої літератури. Історія вивчення давньої української літератури.
2. Історичні умови виникнення перекладної літератури, її специфічні риси.
3. Жанрова своєрідність перекладної літератури Київської Русі. Значення перекладної літератури.
4. “Велесова книга”: проблема автентичності, особливості поезики.
5. Історичні умови виникнення літописання. Літописання в Київській Русі, час його виникнення та жанрові особливості.
6. Ідейно-художня своєрідність літописів Київської Русі.
7. “Повчання дітям” Володимира Мономаха.
8. Паломницька література.
9. “Моленіє” Данила Заточника.
10. Творчість Кирила Турівського.
11. Композиція “Повісті временних літ”. Синкретизм як головна риса стилю літопису.
12. Риси епічного героя в зображенні князя Святослава. Особливості характеротворення образу княгині Ольги.
13. Народнопоетичні легенди та перекази в літописі, їх значення.
14. Загальна характеристика ораторсько-проповідницької прози Київської Русі. Провідні жанри.
15. Іларіон Київський – руський філософ, письменник, історик. Композиційні особливості “Слова про закон і благодать” Іларіона. Художня своєрідність твору першого руського митрополита.
16. Тематично-художня специфіка творчості Феодосія Печерського.
17. Історична основа “Слова о полку Ігоревім”. Питання часу, місця написання та авторства “Слова о полку Ігоревім”. Образи “Слова о полку Ігоревім”, засоби їх характеротворення. Жанр, ритміка, зображувально-виражальні засоби.

МОДУЛЬ 1. ЛІТЕРАТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСИ

ПЛАНИ ЛЕКЦІЙ

Лекція 1

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДАВНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

План

1. Характеристика поняття “українська література”.
2. Обсяг та періодизація давнього українського письменства.
3. Самобутні риси давньої літератури.
4. Історія вивчення давньої української літератури.
5. Іван Франко про давність і окремішність української літератури.

Ключові слова: розвиток, українська література, самобутність, давність, список, редакція, пам’ятка, анонімність, рукопис.

Питання на лекції: *Що, на вашу думку, включає поняття “українська література”?*

Основна література

1. Білоус Петро. Навіщо література? Про естетичну природу літератури // Українська мова та література. – 2005. – ч.18. – С. 3-5.
2. Білоус Петро. Про естетичне значення давньої української літератури // Українська мова та література. – 2000. – ч.25. – С. 1-3.
3. Білоус Петро. Самобутні риси давньоукраїнської літератури // Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2005. – №7-8. – С. 116-123.
4. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн. 1. – Львів: Світ, 1992. – 696 с.
5. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989. – 415 с.
6. Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1994. – С. 49-74.
7. Мишанич О. Проблеми вивчення давньої та класичної української літератури // Слово і час. – 2002. – №2. – С. 13-18.
8. Полек В.Т. Історія української літератури X-XV ст. – К.: Вища школа, 1994. – 144 с.
9. Поліщук Володимир. Іван Франко про давність і окремішність української літератури (із франкознавчих студій) //

Українська мова та література. – 2000. – ч.25. – С. 3-5.

10. Чижевський Д. Історія української літератури (Від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – 480 с.

11. Соболь В. Давня українська література: методологічні аспекти дослідження // Філологічні семінари. Літературознавчі методології: практика і теорія. Випуск 7 / Ред. кол.: В.Астаф'єв (відп. ред.) та ін. – К.: Київський університет, 2004. – С. 47-53.

Додаткова література

1. Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X-XIII століття). – К.: Аконтіт, 2002. – 339 с.

2. Соболь В. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі. – К.: Зодіак-ЕКО, 1995. – 192 с.

3. Шевчук В. Муза Роксоланська // Вітчизна. – 1997. – №3-4, 5-6, 9-10.

Лекція 2

ПЕРЕКЛАДНА ЛІТЕРАТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

План

1. Історичні умови виникнення перекладної літератури, її специфічні риси. “Аплікативність” як стильова та формотворча домінанта перекладної та оригінальної літератури.

2. Біблія на Русі. Особливості знайомства, перекладу і засвоєння старозавітних та новозавітних частин Святого Письма.

3. Жанрова своєрідність перекладної літератури Київської Русі.

4. Значення перекладної літератури.

Ключові слова: Біблія, переклад, переспів, апокриф, агіографія, житіє, хроніка, слово, воїнська повість, топографія.

Питання на лекції:

– Пригадайте, хто був прихильником прийняття християнства на Русі, які події сприяли тому, що християнство прийняли з Візантії?

– Які складові частини Біблії ви можете назвати?

Основна література

1. Білецький О.І. Перекладна література візантійсько-болгарського походження // Зібр. пр.: У 5 т. – К., 1965. – Т.І. – С. 128-187.

2. Білоус П. Жанрова система української літератури (період

Київської Русі) // Слово і час. – 2002. – №2. – С. 19-23.

3. Білоус П. Зародження української літератури // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2003. – №1, 2. – С. 57-62; 23-30.

4. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн. 1. – Львів: Світ, 1992. – С. 99-134.

5. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989. – С. 23-37.

6. Грушевський М. Історія української літератури. – Т.ІІ. – К., 1993.

7. Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1994. – С. 49-74.

8. Полек В.Т. Історія української літератури Х-ХV ст. – К.: Вища школа, 1994. – С. 23-30.

9. Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (Х-ХІІІ століття). – К.: Аконт, 2002. – С. 110-151.

10. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – С. 49-72.

Додаткова література

1. Баран Г. Переклади Святого Письма рідною мовою – невід’ємний елемент світової культури // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, яліцеях та колегіумах. – 2003. – №6.

2. Бондар С. “Бджола” – унікальна пам’ятка філософсько-світоглядної думки Русі-України // Хроніка-2000. – №1. – С. 59.

3. Мишанич О. Прийняття християнства і давнє українське письменство // Радянське літературознавство. – 1988. – №6. – С. 32-40.

4. Сліпушко О. Давньоукраїнський бестіарій // Дніпро. – 1995. – №9-10.

Лекція 3

ОРИГІНАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

План

1. Ідейно-тематична та жанрова зорієнтованість оригінальної літератури доби Київської Русі на християнсько-візантійську літературу.

2. Концепція “монументального історизму” Д.С. Лихачова. Д. Чижевський про добу монументального та орнаментального стилів.

3. Тематика та художні особливості “Велесової книги”.

4. Формування осередків книжників. Книжники кола Ярослава Мудрого (софійський гурток), книжники Києво-Печерського і Видубицького монастирів.

5. Історичні умови виникнення літописання. Ідейно-художня своєрідність літописів Київської Русі.

6. Жанр повчання у літературі Середньовіччя. “Повчання дітям” Володимира Мономаха. Творчість Кліма Смолятича

7. Паломницька література.

8. “Моленіє” Данила Заточника.

Ключові слова: монументальний стиль, орнаментальний стиль, повчання, моління, житіє, літопис, ходіння.

Питання на лекції:

– Що вам відомо з історії України про суспільно-політичну та культурну діяльність князів Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха.

– З курсу “Зарубіжна література” вам відомо, що в середньовічній Європі існували народні епоси. Пригадайте, які саме.

Основна література

1. Білоус П. “Моління” Данила Заточника з феноменологічного погляду // Слово і час. – 2000. – №5. – С. 42-48.

2. Білоус П. Жанрова система української літератури (період Київської Русі) // Слово і час. – 2002. – №2. – С. 19-23.

3. Горський В. Дещо про критерій людської гідності у XIII столітті. “Моління” Данила Заточника // Київ. – 1993. – №11. – С. 139-148.

4. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989. – 415 с.

5. Полек В.Т. Історія української літератури X-XV ст. – К.: Вища школа, 1994. – 142 с.

6. Сліпушко О. “Слово про князів” // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконті, 2002.

7. Сліпушко О. Перший паломницький твір української літератури // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконті, 2002. – С. 339-340.

8. Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X-XIII століття). – К.: Аконіт, 2002. – 339 с.

9. Сушинський Б. “Велесова книга” предків. Роздуми над сторінками вічності. Велесова книга у перекладі та літературній інтерпретації Богдана Сушинського. – К. – Одеса: Видавничий дім ЯВФ, 2001.

10. Толочко П. Тисячоліття давньоруського літописання // Київська старовина. – 1999. – №1. – С. 3-13.

11. Федоренко Д. “Велесова книга” – найдавніший літопис України. – К.: Бібліотека українця, 1999.

12. Харлан О. Основні проблеми вивчення “Велесової книги”: Навч. посібник. – К.: Знання, 2001.

13. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – 480 с.

14. Яременко В. “Повчання Володимира Мономаха” // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002. – С. 32-34.

15. Яременко В. Святий Кирило Турівський, “Златословесний витія...” // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002. – С. 158-160.

Додаткова література

1. Грушевський М. Історія української літератури: У 6 т., 9 кн. – К.: Либідь, 1993-1996.

2. Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1994.

3. Соболев В. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі. – К.: Зодіак-ЕКО, 1995. – 192 с.

4. Ісиченко Ігор, архієпископ. Молитовний дискурс у літературі Київської Русі // Слово і час. – 2005. – №1, 2.

5. Ісиченко Ігор, архієпископ. Аскетична парадигма давньоруської проповіді // Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Збірник наукових праць. Випуск XIV / Ред. кол.: Я.Поліщук та ін. – Рівне: Перспектива, 2005.

6. Харлан О. “Велесова книга”: поетико-функціональні особливості зооморфічної символіки // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.5: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2005.

Лекція 4

ОРАТОРСЬКО-ПРОПОВІДНИЦЬКА
(ОРАТОРСЬКО-УЧИТЕЛЬНА) ЛІТЕРАТУРА
ДОБИ РАНЬОГО І ВИСОКОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

План

1. Ораторська й учительна проза. Провідні ораторські жанри, їхня залежність від обрядового контексту.

2. “Слово про Закон і Благодать” Іларіона.

3. Літературно-ораторська спадщина Кирила Турівського

3.1. Особливості риторської майстерності автора. Стилiстичні засоби та прийоми у творах.

3.3. Вживання риторичних прийомів. Ораторський ритм творів.

3.4. Драматизація.

3.5. Значення творчості Кирила Турівського для розвитку української літератури.

Ключові слова: ритор, ораторська проза, “Слово про Закон і Благодать”, учительна проза, патристика.

Питання на лекції: Як ви розумієте слово “закон”?

Основна література

1. Горський В.С. Нариси з історії філософської культури Київської Русі. (Сер. XII – сер. XIII ст.) – К., 1988.

2. Грушевський М. Історія української літератури. – Т. 3. – К.: Либідь, 1993. – С. 80-97.

3. Гурвич Е.С., Погорілко В.Ф., Герман М.А. Основи риторики. – К., 1978.

4. Єфремов С. Історія українського письменства. – К., 1995.

5. Златоструй. Древняя Русь X-XIII веков.– М., 1990 – С. 193-194 // Сагач Г. Риторика. – С. 297-298.

6. Мацько Л.І., Мацько О.М. Риторика: Навч. посіб. – К.:Вища шк., 2003. – 311 с.

7. Молдаван А.М. “Слово о законе и благодати” Иллариона. – К., 1984.

8. Сагач Г. Риторика. – К.: Видавн. дiм “Ін Юре”, 2000. – 568 с.

9. Сліпушко О. Іларіон Київський // Сліпушко О. Софія київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X-XIII століття). – К., 2002.

10. Сулима В. Біблія і українська література. – К.: “Освіта”, 1998. – С. 113-115.

11. Чижевський Д. Історія української літератури. – Тернопіль: “Феміна”, 1994. – С. 136-145.

Додаткова література

1. Апресян Г.З. Ораторское искусство. – М., 1978.
2. Кохтев Н.Н. Риторика. – М., 1994. – С. 5-38.
3. Лихачев Д.С. Исследования по древнерусской литературе. Сб. ст. / Отв. ред. О.В. Творогов. – Ленинград: Наука, 1986. – 405 с.
4. Маслюк В.П. Латиномовні поетики та риторики XVII-XVIII ст. та їх роль у розвитку теорії літератури на Україні. – К.: Наук.думка, 1983
5. Материалы для отечественной истории. – Т.1. – К., 1853.
6. Михайличенко Н.А. Риторика. – М., 1994. – С. 17-29.
7. Огієнко Іван. Українська культура. – К., 1918.
8. Прибавления к творениям святых отцов. Ч.2. – М., 1844.
9. Гурвич Е.С., Погорілко В.Ф., Герман М.А. Основы риторики. – К. 1978.
10. Рождественский Ю.В. Теория риторики. – М., 1997.
11. Сагач Г.М. Риторика. – К., 1993.
12. Сагач Г.М. Словник-мінімум термінів красномовства. – К., 1992.
13. Сагач Г.М., Юніна О.А. Загальна риторика: Сучасна інтерпретація. – К.: “Знання”, 1992. – 142 с.

Лекція 5

“СЛОВО О ПОЛКУ ІГОРЕВІМ”: ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ, ПРОБЛЕМА АВТОРСТВА, ХУДОЖНІЙ СТИЛЬ

План

1. Історична основа “Слова о полку Ігоревім”.
2. Питання часу, місця написання пам’ятки.
3. Авторство твору: проблема визначення, сучасні точки зору.
4. Стильова своєрідність “Слова о полку Ігоревім”.

Ключові слова: *слово, авторство, містифікація, автентичність, міжусобиці, синкретизм.*

Питання на лекції:

- Як ви розумієте слово “містифікація”, “автентичність”?
- Що ви знаєте з історії про князя Ігоря Святославовича?

Основна література

1. Білецький О. “Слово о полку Ігоревім” та українська література XIX-XX ст. // Білецький О. Зібрання праць. У 5 т. – К.: Наук. думка, 1965. – Т.1 – С. 78-84.

2. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн. 1. – Львів: Світ, 1992. – 696 с.
3. Гординський С. На переломі епох. Літературознавчі статті, огляди, есеї, рецензії, спогади. – Львів: Світ, 2004.
4. Грабович Г. Слідами національних містифікацій // Критика. – 2001. – №6 (44).
5. Грушевський М. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. Т.2 / Упоряд. В.В.Яременко; приміт. С. К.Росовецького. – К.: Либідь, 1993.
6. Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 223-237.
7. Кінан Е. Слово про те, як Ярослав, князь галицький, у султанів стріляв // Критика. – 2000. – №12 (38).
8. Ласло-Куцок М. Аргументи на користь автентичності “Слова о полку Ігоревім” // Українська мова й література в середніх школах, ліцеях, гімназіях та колегіумах. – 2002. – №4. – С. 62-66.
9. Митрополит Іларіон. “Слово про Ігорів поход”: Дослідження і переспів // Українська мова і література. – 2001. – №34. – 35 (242-243). – 48 с.
10. Мишанич О. Нове про автора “Слова о полку Ігоревім” // Слово і час. – 1990. – №6. – С. 54-55.
11. Охріменко П. Ігор Святославович як герой “Слова о полку Ігоревім” і як історична особа // Українська мова і література в школі. – 1985. – №8.
12. Полек В.Т. Історія української літератури Х-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994.
13. Скупейко Л. Виявлення творчої індивідуальності автора в “Слові...” // Радянське літературознавство. – 1986. – №5. – С. 44-53.
14. Сліпушко О. “Слово о полку Ігоревім” // Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (Х-XIII століття). – К.: Аконт, 2002. – С. 315-329.
15. Слово о полку Ігоревім / Упоряд. та примітки О.Мишанича. – К.: Радянська школа, 1986. – 310 с.
16. Слово о полку Ігоревім, Ігоря, сина Святославового, внука Олегового // Українська мова та література. – 1997. – №34(50). – С. 4-6.
17. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – 480 с.

18. Яценко Б. “Слово о полку Ігоревім” – український героїчний епос XII століття // Українська мова та література. – 1997. – №34 (50). – С. 1-3.

19. Яценко Б. “Слово о полку Ігоревім” та його доба. (Комплексне дослідження). – К.: Видавництво імені Олени Теліги, Веселка, 2000. – 256 с.

20. Яценко Б. Похід Ігоря Сіверського 1185 року: політичні й літературні аспекти // Слово і час. – 2000. – №6.

21. Яценко Б. Про концепцію “Слова о полку Ігоревім” // Березіль. – 1993. – №7-8.

Додаткова література

1. Білоус П. “Слово про Ігорів похід”: казка зі щасливим кінцем? // Українська мова й література в середніх школах, ліцєях, гімназіях та колегіумах. – 2002. – №4. – С. 50-56.

2. Караменов М. Відлуння “Слова...” // Українська мова й література в середніх школах, ліцєях, гімназіях та колегіумах. – 2002. – №4. – С. 66-72.

3. Костікова І. Слово про “Слово” // Українська мова й література в середніх школах, ліцєях, гімназіях та колегіумах. – 2000. – №4. – С. 208-213.

4. Пушик С. Криваве весілля на Каялі (Слов’янська міфологія і “Слово о полку Ігоревім”) // Пушик С. Дараби пливуть у легенду. – К.: Рад. письменник, 1990. – С. 5-226.

5. Родіна О. “Слово о полку Ігоревім...”: Знане і незнане про його переклад // Українська мова та література. – 1997. – №14(30). – С. 3.

6. Салевич П. Фантазії Е.Кінана про єврейські впливи на “Слово о полку Ігоревім” // Вітчизна. – 2002. – №7-8. – С. 128-130.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття №1

Жанрова своєрідність оригінальної літератури Київської Русі

План

1. Загальна характеристика літератури Київської Русі. Провідні стилі та жанри.

2. Концепція “монументального історизму” Д.С. Лихачова. Д.Чижевський про добу монументального та орнаментального стилів.

3. Тематика та художні особливості “Велесової книги”. Автентичність пам’ятки.

4. Жанр повчання у літературі Середньовіччя. “Повчання дітям” Володимира Мономаха.

5. Творчість Кліма Смолятича.

6. Паломницька література. “Моленіє” Данила Заточника.

Завдання

1. Скласти п’ять завдань-тестів за текстами творів (на окремому аркуші).

2. Законспектувати статті:

– Ісіченко Ігор, архієпископ. Молитовний дискурс у літературі Київської Русі // Слово і час. – 2005. – №1, 2.

– Білоус Петро. Література Київської Русі: постколоніальне прочитання // Українська мова та література. – 2003. – № 45. – С. 19-21.

3. Дібрати картини-репродукції, що відповідають орнаментальному та монументальному стилям.

Художні тексти читати за виданнями:

– Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.1 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002.

– Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 166-182.

Основна література

1. Білоус П. “Моління” Данила Заточника з феноменологічного погляду // Слово і час. – 2000. – №5.

2. Білоус П. Жанрова система української літератури (період Київської Русі) // Слово і час. – 2002. – №2.

3. Білоус П. Твори про мандри в давній українській літературі // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2003. – №6.

4. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн. 1. – Львів: Світ, 1992.

5. Горський В. Децю про критерій людської гідності у XIII столітті. “Моління” Данила Заточника // Київ. – 1993. – №11.

6. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989.

7. Полек В.Т. Історія української літератури X-XV ст. – К.: Вища школа, 1994.

8. Сліпушко О. “Слово про князів” // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002.

9. Сліпушко О. Перший паломницький твір української літератури // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002.

10. Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X-XIII століття). – К.: Аконіт, 2002.

11. Сушинський Б. “Велесова книга” предків. Роздуми над сторінками вічності. Велесова книга у перекладі та літературній інтерпретації Богдана Сушинського. – К. – Одеса: Видавничий дім ЯВФ, 2001.

12. Федоренко Д. “Велесова книга” – найдавніший літопис України. – К.: Бібліотека українця, 1999.

13. Харлан О. Основні проблеми вивчення “Велесової книги”: Навч. посібник. – К.: Знання, 2001.

14. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994.

15. Яременко В. “Повчання Володимира Мономаха” // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002.

16. Яременко В. Святий Кирило Турівський, “Златословесний витія...” // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи

Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконт, 2002.

17. Ланцута З. Християнсько-містична дидактика Володимира Мономаха // Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Збірник наукових праць. Випуск XIV / Ред. кол.: Я.Поліщук та ін. – Рівне: Перспектива, 2005. – С. 60-66.

Додаткова література

1. Білоус П. Міф про Єрусалим у літературі Київської Русі // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації україністів. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

2. Вілкул Т. Літописна повість 1147 р. про вбивство Ігоря Ольговича // Київська старовина. – 1999. – №4.

3. Грушевський М. Історія української літератури: У 6 т., 9 кн. – К.: Либідь, 1993-1996.

4. Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1994.

5. Соболев В. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі. – К.: Зодіак-ЕКО, 1995.

6. Толочко П. Хто убив князів Бориса і Гліба // Київська старовина. – 1999. – №4.

7. Ісіченко Ігор, архієпископ. Молитовний дискурс у літературі Київської Русі // Слово і час. – 2005. – №1, 2.

8. Ісіченко Ігор, архієпископ. Аскетична парадигма давньоруської проповіді // Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Збірник наукових праць. Випуск XIV / Ред. кол.: Я.Поліщук та ін. – Рівне: Перспектива, 2005. – С. 8-17.

9. Харлан О. “Велесова книга”: поетико-функціональні особливості зооморфічної символіки // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип. 5: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2005.

Методичні рекомендації

Формування жанрів та стилів в оригінальній літературі Київської Русі відбувалося під безпосереднім впливом традицій візантійської перекладної літератури, тому студентам при підготовці до заняття необхідно актуалізувати знання з теми “Перекладна література Київської Русі”. При цьому основну увагу варто

зосередити на жанрових різновидах перекладних творів, щоб якомога детальніше простежити їх вплив на становлення жанрової системи оригінальної літератури Київської Русі.

Особливості стилів епохи Київської Русі варто розглядати у взаємозв'язку літератури з іншими видами мистецтва. Концепцію “монументального історизму” Д.С. Лихачова та висловлювання Д.Чижевського про добу монументального та орнаментального стилів слід законспектувати.

“Велесова книга” до цього часу перебуває в полі активного зацікавлення дослідників щодо походження, достовірності та художніх особливостей пам'ятки. Досить повно опрацьовано зазначені питання у книзі О.Д.Харлан, тому використання праці “Основні проблеми вивчення “Велесової книги”” при підготовці до заняття є обов'язковим.

Практичне заняття №2

Ораторсько-проповідницька проза українського Середньовіччя, її художня специфіка

План

1. Загальна характеристика ораторсько-проповідницької прози Київської Русі. Провідні жанри.
2. Іларіон Київський – руський філософ, письменник, історик.
3. Композиційні особливості “Слова про закон і благодать” Іларіона.
4. Художня своєрідність твору першого руського митрополита.
5. Тематично-художня специфіка творчості Феодосія Печерського.

Завдання

1. Проаналізувати письмово уривок із твору (Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 177; від слів “Добрим свідком...” до “... рясно розбуялось”).
2. Скласти п'ять завдань-тестів за текстами творів (на окремому аркуші).
3. Законспектувати статті:
– Яременко В. Іларіон (Ларіон) Київський // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.1 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконтіт, 2002. – С. 269-273.

– Сліпушко О. Фундатор православної церковної ідеології // *Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.1 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконт, 2002. – С. 313-316.*

Теми доповідей (бали нараховуються додатково до оцінки за відповідь на практичному занятті):

1. Роль Іларіона Київського в розвитку вітчизняної риторики

2. Південнослов'янський вплив на розвиток ораторсько-проповідницької літератури Київської Русі.

Художні тексти читати за виданнями:

– *Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.1 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконт, 2002. – С. 274-309, 317-336.*

– Писання преподобного Феодосія Печерського / Переклад і примітки І.Жиленко-молодшої // *Хроніка 2000. – 1995. – № 1. – С. 82-117.*

– *Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 166-182.*

– Іларіон, митрополит Київський. Про закон і благодать // *Київська старовина. – 1992. – №1.*

Основна література

1. Возняк М. *Історія української літератури. У 2 кн. Кн. 1. – Львів: Світ, 1992.*

2. Грушевський М. *Історія української літератури: В 6 т., 9 кн. Т.2 / Упоряд. В.В.Яременко; Приміт. С. К.Росовецького. – К.: Либідь, 1993.*

3. *Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 166-182.*

4. Жиленко І. Світоч руського благочестя. // *Хроніка 2000. – 1995. – № 1. – С. 80-81.*

5. *Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.1 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконт, 2002. – С. 274-309, 317-336.*

6. Іларіон, митрополит Київський. Про закон і благодать // *Київська старовина. – 1992. – №1.*

7. Мишанич О. *Голос давніх віків // Київ. – 1988. – №8. – С. 119-125.*

8. Писання преподобного Феодосія Печерського / Переклад і

примітки І.Жиленко-молодшої // Хроніка 2000. – 1995. – № 1. – С. 82-117.

9. Полек В.Т. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994.

10. Сироїд Д. Теодосій Печерський: час об'явлення та об'явленого // Молода нація. Альманах. – 1999. – №13.

11. Сліпушко О. Фундатор православної церковної ідеології // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.1 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконті, 2002. – С. 313-316.

12. Соболев В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995. – 192 с.

13. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – 480 с.

14. Яременко В. Іларіон (Іларіон) Київський // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.1 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконті, 2002. – С. 269-273.

Додаткова література

1. Білоус П. Жанрова система української літератури (період Київської Русі) // Слово і час. – 2002. – №2. – С. 19-23.

2. Громов М., Козлов Н. Русская философская мысль X-XVII веков. – М., 1990.

3. Кожин В. Творчество Илариона и историческая реальность его эпохи // Вопросы литературы. – 1988. – № 12. – С. 23-28.

4. Мишанич О. Прийняття християнства і давнє українське письменство // Радянське літературознавство. – 1988. – № 6. – С. 32-40.

Методичні рекомендації

Прийняття християнства на Русі та поширення перекладної літератури сприяли зародженню і розвитку нових жанрів оригінальної літератури, зокрема, такого, як церковна проповідь, автори якої намагалися у якомога доступнішій формі подати основні догматичні та моральні положення нового християнського світогляду.

У церковній проповідницькій літературі Київської Русі вирізняють дві основні групи жанрів: проповідь повчальна (проста за

своєю побудовою і літературними засобами, пристосована до рівня невідготовлених слухачів), і слово, проповідь урочиста (побудовані за всіма правилами візантійського церковного вігійства, розраховані на знать, на аудиторію, яка мала вже знання біблійних книг).

Іларіон – перший митрополит київський руський за походженням. Іларіона вважають автором однієї з перших (відомих нам) пам'яток оригінальної літератури Київської Русі – церковної промови “Слово про закон та благодать”, складеної приблизно у 30-50 рр. XI ст. Пам'ятка має досить складну оригінальну копозицію, побудовану на антитезі. В досконалій ораторській формі “Слово” підносить християнську віру (“благодать”), протиставляючи її “закону”, тобто Старому Заповіту.

Преподобний Феодосій Печерський – один із найвідоміших святих православного світу, життя якого увійшло до золотого фонду світової духовної літератури. Творчість святого довго лишалася поза увагою дослідників і лише в 40-50 рр. XIX ст. його літературну спадщину було введено до наукового обігу. Не зважаючи на понадстолітню історію досліджень, питання про авторство прп. Феодосія не може вважатися остаточно вирішеним.

При підготовці до питань №3,4 особливу увагу необхідно звернути на те, з якою метою автор “Слова про закон і благодать” обирає саме таку побудову твору, які художні та риторичні засоби використовує. Ті студенти, які виявили бажання готувати доповідь, повинні обов'язково опрацювати додаткову літературу, дібрати ілюстративний матеріал.

Практичне заняття №3

“Повість временних літ”:

композиція та художньо-стильові особливості

План

1. Літописання в Київській Русі, час його виникнення та жанрові особливості.
2. Композиція “Повісті временних літ”.
3. Синкретизм як головна риса стилю літопису.
4. Риси епічного героя в зображенні князя Святослава. Особливості характеротворення образу княгині Ольги.
5. Народнопоетичні легенди та перекази в літописі, їх значення.

Завдання

1. Скласти п'ять завдань-тестів за текстом твору (на окремому аркуші).

2. Виписати цитати, що характеризують образи Святослава та Ольги.

3. Законспектувати статтю: *Яременко В. Літописець Нестор і його "Повісті врем'яних літ" // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.1 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконт, 2002. – С. 438-459.*

4. Підготувати комп'ютерну презентацію до теми.

Художній текст читати за виданнями:

– Повість минулих літ. Літопис / Переказ В.Близнеця. – 2-ге вид. – К.: Веселка, 1989. – 223 с.

– Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.1 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконт, 2002. – С. 460-781.

– Повість минулих літ // Літопис руський / Пер. з давньорус. Л.Махновця; Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Дніпро, 1989.

Основна література

1. Білоус Б. "Повість минулих літ": історія чи література? // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – №2. – С. 116-122.

2. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн. 1. – Львів: Світ, 1992.

3. Гарчев П.І. Із спостережень над українською лексикою "Повісті врем'яних літ" // Слово і час. – 2000. – №10. – С. 22-27.

4. Грищай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989.

5. Загребельний П. Золотий гомін давнини // Повість минулих літ. Літопис / Переказ В.Близнеця. – 2-ге вид. – К.: Веселка, 1989. – С. 219-221.

6. Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.1 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконт, 2002. – С. 460-781.

7. Повість минулих літ // Літопис руський / Пер. з давньорус. Л.Махновця; Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Дніпро, 1989.

8. Повість минулих літ. Літопис / Переказ В.Близнеця. – 2-ге вид. – К.: Веселка, 1989. – 223 с.

9. Соболев В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995. – 192 с.

10. Толочко П. Тисячоліття давньоруського літописання // Київська старовина. – 1999. – №1. – С. 3-13.

11. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – 480 с.

12. Яременко В. Літописець Нестор і його “Повісті врем’яних літ” // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.1 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконт, 2002. – С. 438-459.

Додаткова література

1. Грушевський М. Історія української літератури: В 6 т., 9 кн. Т.2 / Упоряд. В.В.Яременко; Приміт. С. К.Росовецького. – К.: Либідь, 1993.

2. Мишанич О. Прийняття християнства і давнє українське письменство // Радянське літературознавство. – 1988. – №6. – С. 32-40.

3. Толочко П. Літописець Нестор // Толочко П. Від Русі до України: Вибрані науково-популярні, критичні та публіцистичні праці. – К.: Абрис, 1997. – 400 с.

4. Шевчук В. Збережено навіки (Про “Повість временних літ” та її авторів) // Шевчук В. Дорога в тисячу років. – К.: Дніпро, 1990.

Методичні рекомендації

“Повість временних літ” – яскравий зразок літературної творчості Київської Русі, вивчення цієї пам’ятки дає ключ до аналізу інших літописів. За висловом Д.Лихачова, “Повість временних літ” є “не просто зібранням фактів руської історії і не просто історико-публіцистичним твором, пов’язаним з пекучими, але скоро минулими завданнями руської дійсності, а цілком літературно викладеною історією Русі”.

Літопис як літературний жанр виникає, очевидно, всередині XI ст. і є своєрідним синтезом документальних записів та усних переказів, епічних народних пісень і легенд. Така різноманітність матеріалу, з якого складено твір, вплинула на особливості стилю та мови пам’ятки. Загальною рисою літописного стилю твору є стислість і простота, деякі місця вражають своєю урочистістю, монументальністю. Окремо слід зупинитися на питанні авторства літопису, визначити роль Нестора-літописця як укладача “Повісті

временних літ”.

Літописи Київської Русі не дійшли до наших часів у первозданному вигляді, а лише у списках пізнішого походження: Лаврентіївський список датований 1377 р., Іпатіївський список відносять до першої чверті XVI ст., тому історію найдавнішого періоду розвитку руського літописання вченим доводиться встановлювати, спираючись на тексти списків. Попри це, варто наголосити на значенні “Повісті” як першолітопису, який вміщують більшість літописних зведень, що виникали пізніше у Новгороді, Володимир-Волинському, Галичі тощо.

Практичне заняття №4

“Слово о полку Ігоревім”: образи та художня специфіка твору

План

1. Історична основа “Слова о полку Ігоревім”.
2. Питання часу, місця написання та авторства “Слова о полку Ігоревім”.
3. Образи “Слова о полку Ігоревім”, засоби їх характеротворення.
4. Жанр, ритміка, зображувально-виражальні засоби.

Завдання

1. Вивчити напам'ять уривок із твору (від слів “На Дунаї Ярославнин голос чути...” до “... щоб я не слала йому сліз на море рано”).
2. Виписати цитати, що характеризують образи Ігоря та Ярославни.
3. Скласти п'ять завдань-тестів за текстом твору (на окремому аркуші).
4. Написати есе на тему: “Ярославна XX століття”.
5. Законспектувати статті:
 - Яценко Б. “Слово о полку Ігоревім” – український героїчний епос XII століття // Українська мова та література. – 1997. – №34 (50). – С. 1-3.
 - Корпанюк М. “Слово про Ігорів похід” в українському літературознавстві та критиці (XIX – поч. XX ст.) // Слово і час. – 2000. – №12.
6. Підготуватися до дискусії: “Князь Ігор – герой чи антигерой?”

Художній текст читати за виданнями:

– *Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка.* – К.: Аконт, 2002. – С. 356-391.

– *Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима.* – К.: Освіта, 1992. – С. 223-237.

– Митрополит Іларіон. “Слово про Ігорів похід”: Дослідження і переспів // *Українська мова і література.* – 2001. – №34-35 (242-243). – С. 26-37.

7. *Слово о полку Ігоревім, Ігоря, сина Святославового, внука Олегового // Українська мова та література.* – 1997. – №34 (50). – С. 4-6.

8. *Слово о полку Ігоревім / Упоряд. та примітки О.Мишанича.* – К.: Радянська школа, 1986. – 310 с.

Основна література

1. Білецький О. “Слово о полку Ігоревім” та українська література XIX-XX ст. // Білецький О. *Зібрання праць.* У 5 т. – К.: Наук. думка, 1965. – Т.1 – С. 78-84.

2. Возняк М. *Історія української літератури.* У 2 кн. Кн. 1. – Львів: Світ, 1992.

3. Гординський С. *На переломі епох. Літературознавчі статті, огляди, есеї, рецензії, спогади.* – Львів: Світ, 2004.

4. Грушевський М. *Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. Т.2 / Упоряд. В.В.Яременко; приміт. С. К.Росовецького.* – К.: Либідь, 1993. – С. 159-221, 244-257.

5. *Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима.* – К.: Освіта, 1992. – С. 223-237.

6. *Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка.* – К.: Аконт, 2002. – С. 356-391.

7. Кінан Е. *Слово про те, як Ярослав, князь галицький, у султанів стріляв // Критика.* – 2000. – №12 (38).

8. Ласло-Куцюк М. *Аргументи на користь автентичності “Слова о полку Ігоревім” // Українська мова й література в середніх школах, ліцеях, гімназіях та колегіумах.* – 2002. – №4. – С. 62-66.

9. Лихачев Д. *Золотое слово русской литературы // Слово о полку Игореве.* – М.: Художественная литература, 1985. – С. 3-20.

10. Митрополит Іларіон. “Слово про Ігорів похід”: Дослідження

і переспів // Українська мова і література. - 2001. - №34-35 (242-243). - 48 с.

11. Мишанич О. Нове про автора "Слова о полку Ігоревім" // Слово і час. - 1990. - №6. - С. 54-55.

12. Охріменко П. Ігор Святославович як герой "Слова о полку Ігоревім" і як історична особа // Українська мова і література в школі. - 1985. - №8.

13. Пінчук С. "Слово о полку Ігоревім": Посібник для вчителя. - К.: Рад. школа, 1990. - 112 с.

14. Полек В.Т. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. - К.: Вища школа, 1994. - С. 44-53.

15. Скупейко Л. Виявлення творчої індивідуальності автора в "Слові..." // Радянське літературознавство. - 1986. - №5.

16. Сліпушко О. "Слово о полку Ігоревім" // Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X-XIII століття). - К.: Аконіт, 2002. - С. 315-329.

17. Слово о полку Ігоревім / Упоряд. та примітки О.Мишанича. - К.: Радянська школа, 1986. - 310 с.

18. Слово о полку Ігоревім, Ігоря, сина Святославового, внука Олегового // Українська мова та література. - 1997. - №34 (50). - С. 4-6.

19. Соболев В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. - К.: Зодіак - ЕКО, 1995. - С. 71-192.

20. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). - Тернопіль: Феміна, 1994. - С. 177-192.

21. Яценко Б. "Слово о полку Ігоревім" - український героїчний епос XII століття // Українська мова та література. - 1997. - №34 (50). - С. 1-3.

22. Яценко Б. "Слово о полку Ігоревім" та його доба. (Комплексне дослідження). - К.: Видавн. імені Олени Теліги, Веселка, 2000. - 256 с.

23. Яценко Б. І ще про автентичність "Слова о полку Ігоревім" // Слово і час. - 2003. - №7.

24. Яценко Б. Похід Ігоря Сіверського 1185 року: політичні й літературні аспекти // Слово і час. - 2000. - №6.

25. Яценко Б. Про концепцію "Слова о полку Ігоревім" // Березіль. - 1993. - №7-8.

Додаткова література

1. Астахова А.А. “Слово о полку Игореве” как средневековый эпос // Русский язык и литература в учебных заведениях. – 2006. – №5. – С. 7-15.
2. Астахова А.А., Олекса А.И. Языческая мифология в “Слове о полку Игореве” // Русский язык и литература в учебных заведениях. – 2006. – №5. – С. 26-31.
3. Білоус П. “Слово про Ігорів похід”: казка зі щасливим кінцем? // Українська мова й література в середніх школах, ліцеях, гімназіях та колегіумах. – 2002. – №4. – С. 50-56.
4. Караменов М. Відлуння “Слова...” // Українська мова й література в середніх школах, ліцеях, гімназіях та колегіумах. – 2002. – №4. – С. 66-72.
5. Корпанюк М. “Слово про Ігорів похід” в українському літературознавстві та критиці (XIX – поч. XX ст.) // Слово і час. – 2000. – №12.
6. Колосова В. До 800-річчя “Слова о полку Ігоревім” // Радянське літературознавство. – 1985. – №12.
7. Колосова В. У вінок “Слова о полку Ігоревім” // Радянське літературознавство. – 1986. – №2.
8. Костікова І. Слово про “Слово” // Українська мова й література в середніх школах, ліцеях, гімназіях та колегіумах. – 2000. – №4. – С. 208-213.
9. Павленко Є. Бо Ян – реальна особа // Українська мова і література в школі. – 1990. – №2. – С. 72-73.
10. Пушик С. Криваве весілля на Каялі (Слов’янська міфологія і “Слово о полку Ігоревім”) // Пушик С. Дараби пливуть у легенду. – К.: Рад. письменник, 1990. – С. 5-226.
11. Рыбаков Б.А. Киевская Русь и русские княжества XII-XIII веков. – М.: Наука, 1982. – 591 с.
12. Рыбаков Б.А. Русские летописцы и автор “Слова о полку Игореве”. – М.: Наука, 1972. – 520 с.
13. Родіна О. “Слово о полку Ігоревім...”: Знане і незнане про його переклад // Українська мова та література. – 1997. – №14(30). – С. 3.
14. Росовецький С. “Слово о полку Ігоревім” у контексті спадкоємних зв’язків давньої російської та староукраїнської культур // Радянське літературознавство. – 1985. – №7. – С. 26-35.

15. Салевич П. Конкретика одного рядка “Слова о полку Ігоревім” // Дзвін. – 1997. – №7. – С. 155-156.

16. Салевич П. Найтемніше місце у “Слові о полку Ігоревім” // Дзвін. – 1997. – №10.

17. Салевич П. Фантазії Е.Кінана про єврейські впливи на “Слово о полку Ігоревім” // Вітчизна. – 2002. – №7-8.

18. Толочко О. “Тіло без голови”: до розуміння тексту “Слова о полку Ігоревім” // Слово і час. – 1990. – №12.

19. Франчук В. Молитва князя Ігоря – вірець красномовства // Слово і час. – 2001. – №7.

Методичні рекомендації

“Слово о полку Ігоревім” – вважається найвидатнішим твором літератури доби Київської Русі. Потрібно добре орієнтуватися у тій широкій аргументації, яка дає нам право впевнено говорити про “Слово о полку Ігоревім” як про пам’ятку давньоруської літератури XII ст., про автентичність твору, час, коли його було написано; давати історичний коментар до основних подій, зображених у “Слові”.. Наступні важливі завдання: з’ясувати питання композиції, жанру твору, його зв’язку з усною народною творчістю. “Слово о полку Ігоревім” необхідно прочитати в оригіналі, порівняти кілька перекладів різних перекладачів, і лише після цього прокоментувати і зрозуміти ідейний зміст і художню своєрідність твору.

З’ясовуючи питання автентичності “Слова”, слід зупинитися на трьох моментах. По-перше, на прив’язаності “Слова” до історичної обстановки XII ст. Автор твору говорить про такі факти, імена, робить такі історичні екскурси, які були добре відомі його слухачам і читачам, його сучасникам. Він був людиною XII ст. не тільки за своєю обізнаністю, а й за світоглядом. (Тут варто використати статті, які вказані у списку додаткової літератури). По-друге, факти відображення “Слова” в пам’ятках давньоруської писемності. По-третє, важливим свідченням про давність “Слова” є його поезика, своєрідна і відмінна від естетичних уявлень XVIII ст. (зокрема, в зображенні героїв, у ставленні автора до фольклору, давнього язичництва тощо).

Готуючись до характеристики образів “Слова о полку Ігоревім”, необхідно виписати цитати, які описують зовнішність героїв, розповідають про їхні вчинки, або ж ставлення до інших персонажів. Можна дібрати ілюстрації до тексту різних художників, чи навіть скомпонувати комп’ютерну презентацію ““Слово о полку Ігоревім” у мистецтві”.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА

1. Вивчити напам'ять наступні твори:

– Уривок із Книги Еклезіястової (від слів “Покоління відходить...” до “...щоб знову плисти”).

– Уривок із “Велесової книги” (від слів “Даремно згадали доблесні наші старі часи...” до “І ті світять зорями нам од Іру...”).

– Уривок із “Повчання” Володимира Мономаха (від слів “А найголовніше – убогих не забувайте...” до “порушивши [клятву], не погубили душі своєї.”).

– Уривок зі “Слова о полку Ігоревім” (від слів “На Дунаї Ярославнин голос чути...” до “щоб я не слала йому сліз на море рано”).

2. Законспектувати наступні літературно-критичні статті:

– Білоус П. Твори про мандри в давній українській літературі // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцєях та колегіумах. – 2003. – №6.

– Білоус Петро. Самобутні риси давньоукраїнської літератури // Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцєях та колегіумах. – 2005. – №7-8. – С. 116-123.

– Ісиченко Ігор, архієпископ. Молитовний дискурс у літературі Київської Русі // Слово і час. – 2005. – №1, 2.

– Корпанюк М. “Слово про Ігорів похід” в українському літературознавстві та критиці (XIX – поч. XX ст.) // Слово і час. – 2000. – №12.

– Сліпушко О. Стилї та система жанрів літератури християнського Середньовіччя (XI-XII ст.) // Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X-XIII столїття). – К.: Аконїт, 2002. – С. 110-131.

– Сліпушко О. Фундатор православної церковної ідеології // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV столїть: У 2 кн. Кн.1 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконїт, 2002. – С. 313-316.

– Харлан О. “Велесова книга”: поетико-функціональні особливості зооморфічної символіки // Актуальні проблеми

слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.5: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2005.

– Яременко В. Іларіон (Ларіон) Київський // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.1 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002. – С. 269-273.

– Яременко В. Літописець Нестор і його “Повісті врем’яних літ” // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.1 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002. – С. 438-459.

– Яценко Б. “Слово о полку Ігоревім” – український героїчний епос XII століття // Українська мова та література. – 1997. – №34 (50). – С. 1-3.

3. Скласти по 5 завдань-тестів до кожного практичного заняття.

4. Виписати цитати, що характеризують образи

– Святослава та Ольги (“Повість временних літ”);

– Ігоря та Ярославни (“Слово о полку Ігоревім”).

5. Проаналізувати письмово уривок із твору (Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 177; від слів “Добрим свідком...” до “... рясно розбуялось”).

6. Написати есе на тему: “Ярославна ХХ століття”.

7. Скласти розгорнутий цитатний план за змістом наступних творів:

– “Велесова книга”;

– “Повчання” Володимира Мономаха;

– “Моління” Данила Заточника;

– Сказання про Бориса та Гліба;

– “Ходіння” Данила Паломника.

8. Скласти бібліографію до тем:

– “Художня специфіка Велесової книги”;

– “Особливості поетики “Повчання дітям” Володимира Мономаха”;

– “Паломницька література як феномен давнього письменства”.

9. Підготувати комп’ютерні презентації до тем “Слово о полку Ігоревім” у мистецтві” та “Жанри оригінальної літератури Київської Русі”.

МОДУЛЬ 1. ЛІТЕРАТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ВИДАНЬ ХУДОЖНИХ ТВОРІВ

1. Велесова книга // Індоевропа. – 7502. – Кн.1-4.
2. Влес книга // Дніпро. – 1990. – №4.
3. Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992.
4. Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002.
5. Іларіон, митрополит Київський. Про закон і благодать // Київська старовина. – 1992. – №1.
6. Книги “Бджола” // Хроніка 2000. – 1995. – № 1.
7. Літопис руский / Пер. з давньорус. Л.Махновця; Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Дніпро, 1989.
8. Митрополит Іларіон. “Слово про Ігорів похід”: Дослідження і переспів // Українська мова і література. – 2001. – №34-35 (242-243). – С. 26-37.
9. Писання преподобного Феодосія Печерського / Переклад і примітки І.Жиленко-молодшої // Хроніка 2000. – 1995. – № 1. – С. 82-117.
10. Повість минулих літ // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.1 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002.
11. Слово Данила Заточника, написане ним своєю князеві Ярославові Володимировичу (Пер. В.Горського) // Київ. – 1993. – №11.
12. Слово о полку Ігоревім / Упоряд. та примітки О.Мишанича. – К.: Радянська школа, 1986. – 310 с.
13. Слово о полку Ігоревім, Ігоря, сина Святославого, внука Олегового // Українська мова та література. – 1997. – №34(50). – С. 4-6.
14. Яценко Б. “Слово о полку Ігоревім” та його доба (Комплексне дослідження). – К.: Видавництво імені Олени Теліги, Веселка, 2000.

СПИСОК ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ДЛІЯ ЧИТАННЯ

1. Велесова книга.
2. Біблія (Старий Завіт: “Перша книга Мойсеєва. Буття”, “Книга Еклезіастова”, “Пісня над піснями”, “Книга псалмів”, Новий Завіт: Євангеліє – на вибір).
3. Апокрифи: Ходіння Богородиці по муках. Про Китовраса та ін.
4. Бджола (афоризми на вибір).
5. Александрія (уривок за хрестоматією).
6. Повість про Трою (уривки).
7. Анонім. Житіє Ольги.
8. Іларіон Київський. Слово про закон і благодать.
9. Кирило Туровський. Слово Кирила, недостойного монаха, по Великодню (уривки за хрестоматією).
10. Києво-Печерський патерик.
11. Ігумен Даниїл “Ходіння”.
12. Повість минулих літ.
13. Київський літопис.
14. Володимир Мономах. Повчання дітям.
15. Слово о полку Ігоревім.

**ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРОМІЖНОГО КОНТРОЛЮ
(1 МОДУЛЬ)**

ТЕСТИ закритого типу (0,5 бала за правильну відповідь)

1. Причина появи перекладної літератури в Київській Русі:
 - 1) язичництво;
 - 2) похід князя Ігоря;
 - 3) введення християнства;
 - 4) діяльність Ярослава Мудрого;
 - 5) татаро-монгольська навала.
2. У розвитку давньої української літератури виділяють основних періодів:
 - 1) три;
 - 2) чотири;
 - 3) вісім;
 - 4) п'ять.
3. Теорію “культурних хвиль” обґрунтував:
 - 1) М.Грушевський;
 - 2) І.Франко;
 - 3) Д.Чижевський;
 - 4) І.Вагилевич.
4. Як називають пам'ятку, при переписуванні якої змінюється манера викладу, композиція, зміст:
 - 1) список;
 - 2) редакція;
 - 3) літопис;
 - 4) патерик.
5. Твори на біблійну тематику, що доповнювали або уточнювали святе письмо, але з різних причин не канонізовані церквою, це:
 - 1) апокрифи;
 - 2) хронографи;
 - 3) патерики
6. В основу “Слова про закон і благодать” покладено опозицію:
 - 1) католицизм – православіє;
 - 2) язичництво – християнство;
 - 3) християнство – протестантизм.
7. Апокрифічні твори поділяються на:
 - 1) старозавітні, новозавітні;
 - 2) старозавітні, новозавітні, апокрифічні;
 - 3) старозавітні, новозавітні, есхатологічні;
 - 4) агіографічні, апокрифічні, старозавітні.
8. Хто з дослідників заперечує політичну спрямованість “Слова про закон і благодать”?
 - 1) Л.Мюллер;
 - 2) М.Возняк;
 - 3) М.Грушевський.
9. Коли творчість Феодосія було введено до активного наукового обігу?
 - 1) у 40-50-х рр. XIX ст.;
 - 2) у 30-40-х рр. XIX ст.;
 - 3) у 40-50-х рр. XX ст.

10. Яке з жанрових визначень “Слова о полку Ігоревім” Б.Яценко вважає найточнішим?

- 1) героїчна поема; 2) героїчна пісня; 3) героїчна повість.

11. За чийого сприяння “Слова о полку Ігоревім” потрапило до О.Мусіна-Пушкіна?

- 1) Арсенія Верещагіна; 2) Димитрія Туптала;
3) Іоїля Биковського.

12. Кому належить наступне твердження: *“Слова о полку Ігоревім”, звичайно, не написано за законами сучасного нам віршування. Воно ритмічне, але ритмічна система “Слова” глибоко своєрідна, належить своєму часові – XII вікові – і не піддається розкладу на будь-які сучасні нам віршові розміри”.*

- 1) Оксані Сліпушко; 2) Іванові Франку;
3) Дмитру Лихачову.

13. Хто з дослідників схиляється до думки, що автором “Слова о полку Ігоревім” міг бути княжич-ізгой Володимир?

- 1) Василь Щурат;
2) Леонід Махновець та Степан Пушик;
3) Іван Вагилевич.

14. М.Грушевський підтримав поділ “Слова о полку Ігоревім”, зроблений:

- 1) Михайлом Максимовичем; 2) Дмитром Ліхачовим;
3) Василем Щуратом.

15. В оригінальній літературі Київської Русі вирізняються групи проповідей:

- 1) проста (повчальна), урочиста; 2) урочиста, полемічна;
3) полемічна, повчальна; 4) полемічна, похвальна.

16. Мова “Слова о полку Ігоревім”:

- 1) віршовий текст; 2) прозова;
3) ритмізована проза.

17. Який жанр Д.Чижевський означав, пишучи: *“це світова історія од початку світу до часів того чи іншого автора, зі вставками подекуди оповідань напівбелетристичного характеру”.*

- 1) апокрифи; 2) життя;
3) хроніки; 4) поема.

18. Кому належить авторство твору “Притча про душу і тіло”:

- 1) Климю Смолятичу; 2) Володимирі Мономаху;
3) Кирилу Турівському; 4) Данилу Паломнику.

Контрольне питання (2 бали)

1. Структура Біблії

2.2. МОДУЛЬ 2. ЛІТЕРАТУРА XIII-XVI СТОЛІТЬ

ПЕРЕЛІК КЛЮЧОВИХ ПИТАНЬ

1. Історичні умови розвитку літератури пізнього Середньовіччя.
2. Література другої половини XIII – середини XIV ст.
3. Література другої половини XIV-XV ст.
4. Проблеми дослідження літератури пізнього середньовіччя.
5. Історія дослідження української літератури пізнього Середньовіччя.
6. Оригінальна та перекладна література цього періоду: жанри, твори.
7. Покутницькі та есхатологічні мотиви в укр. літературі пізнього Середньовіччя.
8. Серапіон Володимирський як знакова постать своєї доби.
9. Ораторсько-учительна проза кінця XIII – першої половини XIVст.: Київські митрополити Кирило II, Максим, св. Петро (Ратенський).
10. Покутницькі мотиви: особливості функціонування.
11. Дворів'я в українській словесності: відгомони хтонічного культу.
12. Страх перед кінцем світу та відображення його у творах цього періоду.
13. Апокрифи та легенди богомільського походження в українській словесності
14. Київський митрополит св. Петро (Ратенський) як письменник
15. Література “ожидовілих” та її місце в українській духовній культурі другої половини XV ст.
16. Дворів'я в проповідях Серапіона Володимирського
17. Туга за раєм в українській словесності пізнього Середньовіччя
18. Літописання доби Пізнього Середньовіччя. Галицько-Волинський літопис: жанрова своєрідність, воїнська повість у літописі, образ князя Володимира Васильковича
19. Особливості житійної прози цього періоду
20. Творчість Григорія Цамблака

21.Паломництво як феномен середньовічної культури та літератури.

22.Передумови та причини появи “Ходіння” ігумена Даниїла. Історичні умови подорожі та їхнє відображення у творі. Образ оповідача.

23.Просторово-часова організація сюжету (відомості про Русь, Палестину, Візантію доби хрестових походів). І.Франко про твір ігумена Даниїла.

ПЛАНІ ЛЕКЦІЙ

Лекція 6

СПЕЦИФІКА ЛІТЕРАТУРИ ПІЗНЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

План

1. Історичні умови розвитку літератури пізнього Середньовіччя.

2. Література другої половини XIII – середини XIV ст.: жанри, стилі, взаємодія з фольклором.

3. Особливості розвитку української літератури другої половини XIV-XV ст.

Ключові слова: середньовіччя, медієвістика, традиція, світогляд, вплив, релігія.

Питання на лекції:

– Які фольклорні жанри розвиваються в цей період в українській усній народній творчості?

– Пригадайте, які жанри прийшли в українське середньовічне письменство з перекладної літератури?

Основна література

1. Александров О. Сказання про Бориса та Гліба та старозавітна традиція зображення людини // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

2. Білецький О. Зібрання творів: У 5 т. Т.1: Давня українська і давня російська літератури. – К.: Наук. думка, 1965.

3. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн. 1. – Львів: Світ, 1992. – 696 с.

4. Грищай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989. – 415 с.

5. Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 216-223.

6. Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконт, 2002. – С. 447-556.

7. Літопис руський / Пер. з давньорус. Л.Махновця; Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Дніпро, 1989.

8. Пелешенко Ю. Українська література пізнього Середньовіччя (деякі аспекти дослідження) // Слово і час. – 2001. – №4.

9. Пелешенко Ю. Українська література пізнього Середньовіччя (друга половина XIII-XV ст.): Джерела. Система жанрів. Духовні інтенції. – К.: Фоліант, 2004.

10. Полек В.Т. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994.

11. Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X-XIII століття). – К.: Аконіт, 2002.

12. Соболев В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995.

13. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – 480 с.

Додаткова література

1. Жуковський В. Ісихазм і християнська містика // Київська старовина. – 1996. – №1.

2. Котляр М. Найдавніша повість про Данила Галицького // Київська старовина. – 1992. – №1.

3. Толочко П. Хто убив князів Бориса і Гліба? // Київська старовина. – 1999. – №4.

4. Федорак Н. Хронотоп Галицько-Волинського літопису // Слово і час. – 2000. – №11.

Лекція 7-8

УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА ПІЗЬНОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ: ДЖЕРЕЛА, СИСТЕМА ЖАНРІВ

План

1. Проблеми дослідження літератури пізнього Середньовіччя.
2. Історія дослідження української літератури пізнього Середньовіччя.

3. Оригінальна та перекладна література цього періоду: жанри, твори.

4. Покутницькі та есхатологічні мотиви в українській літературі пізнього Середньовіччя.

4.1. Серапіон Володимирський як знакова постать своєї доби.

4.2. Ораторсько-учительна проза кінця XIII – першої половини

XIVст.: Київські митрополити Кирило II, Максим, св.Петро (Ратенський).

4.3. Покутницькі мотиви: особливості функціонування.

4.4. Двовір'я в українській словесності: відгомони хтонічного культу.

4.5. Страх перед кінцем світу та відображення його у творах цього періоду.

Ключові слова: *покутництво, есхатологія, єресь, двовір'я, апокриф, легенда, хтонічний культ, агіографія, передвідродження, богомильство, ісихазм.*

Питання на лекції:

– Пригадайте, коли відбулася перша хвиля південнослов'янського впливу?

– Які причини посилення уваги до есхатології в цей період?

– Якими творами представлена агіографічна проза другої половини XIII ст.?

– Що таке українське народне християнство?

Основна література

1. Александров О. Старокиївська агіографічна проза XI – першої третини XIII ст. – Одеса: Астропринт, 1999.

2. Кречотень В., Наливайко Д.С. Від давнини до середини XVIIIст. // Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті. – К.: Наукова думка, 1987. – Т. 1.

3. Лихачев Д.С. Исследования по древнерусской литературе. Сб. ст. / Отв. ред. О.В. Творогов. – Ленинград: Наука, 1986. – 405 с.

4. Лихачев Д.С. Русское Предвозрождение в истории мировой культуры // Историко-филологические исследования: Сб. статей памяти акад. Н.И. Конрада. – М.: Наука, 1974. – С. 20-21.

5. Пелешенко Ю.В. Українська культура XV ст. і другий південнослов'янський вплив // Писемність Київської Русі і становлення української літератури. – К.: Наукова думка, 1988. – С. 138-166..

6. Пелешенко Ю. “Плач Богородиці” в українській літературі // Медієвістика. -Одеса: Астропринт, 1998. – Вип. I. – С. 30-40.

7. Пелешенко Ю. “Епістолія небесна” в українській словесності // Європейське Відродження та українська література XIV-XVIII ст. – К.: Наукова думка, 1993. – С. 160-174.

8. Пелешенко Ю. Київський митрополит св. Петро

(Ратенський) як письменник // Київська старовина. – 2001. – №5. – С. 90-95.

9. Пелешенко Ю. “Плач землі” в Івана Вишенського та його джерела // Медієвістика. – Одеса: Астропринт, 2000. – Вип. 2. – С. 33-42.

10. Пелешенко Ю. Богомільські мотиви в українській словесності пізнього середньовіччя: апокрифи і легенди про гріхопадіння // Слов'янський збірник. – Одеса, 2000. – Вип. 7. – С. 178-183.

11. Пелешенко Ю. Двовір'я в проповідях Серапіона Володимирського та українська міфологічна традиція // Історико-літературний журнал. – 2002. – №8. – С. 61-71.

12. Пелешенко Ю. Ісихазм і богомільство: подібність елементів світогляду (на матеріалі української та болгарської літератури) // Історико-літературний журнал. – 2002. – №7. – С. 170-176.

13. Пелешенко Ю. Київський митрополит Ісидор і доля Флорентійської унії в Україні // Київська старовина. – 2000. – №2. – С. 135-142.

14. Пелешенко Ю. Послання митрополита Фотія і боротьба за Київську митрополичу кафедру у десятих роках XV ст. // Актуальні проблеми сучасної філології. – Рівне, 1994. – Т. 1. – С. 3-16.

15. Пелешенко Ю. Тема кінця світу в українському письменстві пізнього Середньовіччя // Верховина. Збірник наукових праць на пошану професора Олекси Мишанича з нагоди його 70-річчя. – Дрогобич: Коло, 2003. – С. 238-250.

16. Пелешенко Ю. Українська література пізнього Середньовіччя (деякі аспекти дослідження) // Слово і час. – 2001. – №4. – С. 39-43.

17. Пелешенко Ю. Українське Передвідродження. Основні риси // IV Міжнародний конгрес українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999р.). Літературознавство. – К.: Обереги, 2000. – Кн. I. – С. 33-39.

18. Пелешенко Ю.В. Апокрифи та легенди богомільського походження в українській словесності: здобутки і перспективи дослідження // Біблія і культура. – Чернівці: Рута, 2000. – Вип. I. – С. 45.

19. Пелешенко Ю.В. Розвиток української ораторської та агіографічної прози кінця XIV – початку XVI ст. – К.: Наукова думка, 1990. – 144 с.

20. Пелешенко Ю.В. Українська література пізнього Середньовіччя (друга половина XIII-XV ст.): Джерела. Система жанрів. Духовні інтенції. – К.: Поліграфічний центр “Фоліант”, 2004. – 423 с.

Додаткова література

1. Пелешенко Ю. Есхатологічні мотиви і тема кари Божої в українській літературі пізнього Середньовіччя (середина XIII-XV ст.) // III Міжнародний конгрес українців. (Харків, 26-29 серпня 1996р.). Літературознавство. – К.: Обереги, 1996. – С. 285-293.

2. Пелешенко Ю. Коментарі чи безпідставні закиди? // Слово і час. – 1997. – №4. – С. 34-40.

3. Пелешенко Ю. Література “ожидовілих” та її місце в українській духовній культурі другої половини XV ст. // Медієвістика Одеса: Астропринт, 2002. – Вип. 3. – С. 89-108.

4. Пелешенко Ю. Місце літератури “ожидовілих” в дискурсі української духовної культури пізнього Середньовіччя // Слово і час. – 2004. – № 8. – С. 39-47.

5. Пелешенко Ю.В. Духовний і політичний Ісихазм // Український світ. – 1992. – №3-6. – С. 22-23.

6. Франко І. Данте Аліг'єрі. Характеристика середніх віків. Життя поета і вибір із його поезії. // Франко І. Зібрання творів: У 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1978. -Т. 12. – С. 36.

Лекція 9

ПАЛОМНИЦЬКИЙ ЖАНР В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

План

1. Паломництво як феномен середньовічної культури та літератури.

2. Передумови та причини появи “Ходіння” ігумена Даниїла. Історичні умови подорожі та їхнє відображення у творі. Образ оповідача.

3. Просторово-часова організація сюжету (відомості про Русь, Палестину, Візантію доби хрестових походів). І.Франко про твір ігумена Даниїла.

4. Модифікація паломницького жанру в “Мандрах” Василя Григоровича-Барського.

Ключові слова: паломник, пілігрим, каліка перехожий, ходіння, простір, час, дорога, святі місця, подорож, світобудова.

Питання на лекції:

– Назвіть особливості жанру житія

– Назвіть основні географічні параметри святих місць.

Основна література

1. Білоус П. Пейзаж в українській паломницькій прозі // Медієвістика. Випуск 1. – Одеса: Астропринт, 1998. – 160 с. – С. 41-48.

2. Білоус П. Твори по мандри в давній українській літературі // Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах – 2003. – №6. – С. 112-120.

3. Білоус П. Українська паломницька проза: історія жанру. – К. Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України, 1998. – 128 с.

4. Білоус П.В. “Хожденьє” ігумена Даниїла і паломницька проза на Україні у XVI-XVIII ст. // Писемність Київської Русі і становлення української літератури. – К., 1988.

5. Білоус П.В. Давньоукраїнські “хождєня” і західноєвропейський роман-подорож XVII-XVIII ст. // Українська література XVI-XVIII ст. та інші слов’янські літератури. – К., 1984.

6. Білоус П.В. Паломницький жанр в історії української літератури. Житомир, 1997. – 160 с.

7. Білоус П.В. Українська паломницька проза: історія жанру. – Київ, 1998. – 128 с.

8. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн.: Навч. вид. Кн. 1. – Львів: Світ, 1992.

9. Грищай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989.

10. Ісіченко І. Молитовний дискурс у літературі Київської Русі // Слово і час. – 2005. – №1. – С. 5-14.

11. Ісіченко І. Молитовний дискурс у літературі Київської Русі. // Слово і час – 2005. – №2. – С. 12-23.

12. Поліщук Ф.М. Вивчення давньої літератури у 8 класі: Посібник для вчителів. – К.: Рад.шк., 1984.

13. Соболев В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995. – 192 с.

14. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – 480 с.

Додаткова література

1. Білоус П. Давньоукраїнські “хождєня” і західноукраїнський

роман-подорож XVII-XVIII ст. // Українська література XVII-XVIII ст. та інші слов'янські літератури. - К., 1984. - С. 206-222.

2. Водовозов Н.В. "Хождение" Даниила и первый крестовый поход // Русская литература и народное творчество. - М.: Просвещение, 1962. - С. 16-35.

3. Кузьмина В.Д. Сведения об арабах и арабской культуре в Палестине в начале XII в. По "Хождению игумена Даниила" // Вестник истории мировой культуры. - 1959. - № 6. - С. 82-86.

4. Кулаковський В.М. Василь Григорович-Барський і його записки // Український історичний журнал. - 1971. - № 2. - С. 114-117.

МОДУЛЬ 2. ЛІТЕРАТУРА XIII-XVI СТОЛІТЬ

ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття №5

Українська література Пізнього Середньовіччя: джерела, система жанрів

План

1. Проблеми дослідження літератури Пізнього Середньовіччя.
2. Літописання доби Пізнього Середньовіччя. Галицько-Волинський літопис: жанрова своєрідність, воїнська повість у літописі, образ князя Володимира Васильковича.
3. Ораторська проза
 - 3.1. “Слово про погибель Руської землі” (1238-1246). Проблема часу створення, образ Руської землі.
 - 3.2. Поетика ораторської прози Серапіона Володимирського.
4. Особливості житійної прози цього періоду
 - 4.1. “Житіє Олександра Невського”
 - 4.2. “Житіє Михайла Чернігівського”.
5. Творчість Григорія Цамблака.
6. Література “ожидовілих”.

Завдання

1. Законспекуйте статтю зі списку основної літератури: Пелешенко Ю. Місце літератури “ожидовілих” в дискурсі української духовної культури пізнього Середньовіччя // Слово і час. – 2004. – № 8. – С. 39-47.

2. Зіставте образ Руської землі у “Слові о полку Ігоревім” та у “Слові про погибель Руської землі”. (письмово).

Художній текст читати за виданнями:

– Галицько-Волинський літопис // Літопис Руський / За Іпатським списком пер. Л.Махновець. – К., 1989.

– Слово про погибель Руської землі // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. – К.: Аконті, 2002. – Кн..2. – С. 335-336.

– Серапіон. Повчання // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. – К.: Аконті, 2002. – Кн.2. – С. 180-186.

– Життя Михайла Чернігівського // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. – К.: Аконіт, 2002. – Кн.2. – С. 777-780.

– Слово про Лазарево воскресіння // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. – К.: Аконіт, 2002. – Кн.2. – С. 332-338.

– Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 216-223.

– Давня українська література X-XVIII ст. Твори: Для серед. та ст. шк. віку / Упорядкув. текстів, передм., підготов. комент., прим. та навч.-метод. матеріалів О.Сліпушко. – К.: Школа, 2005.

Основна література

1. Александров О. Старокиївська агіографічна проза XI – першої третини XIII ст. – Одеса: Астропринт, 1999.

2. Єфремов С. Історія українського письменства. – К., 1995. – С. 3-108.

3. Пелешенко Ю. “Плач Богородиці” в українській літературі // Медієвістика. -Одеса: Астропринт, 1998. – Вип. I. – С. 30-40.

4. Пелешенко Ю. “Епістолія небесна” в українській словесності // Європейське Відродження та українська література XIV-XVIII ст. – К.: Наукова думка, 1993. – С. 160-174.

5. Пелешенко Ю. Київський митрополит св. Петро (Ратенський) як письменник // Київська старовина. – 2001. – №5. – С. 90-95.

6. Пелешенко Ю. Біблія та українська література // Українська мова та література. – 1998. – Ч. 41.

7. Пелешенко Ю. Київський митрополит Ісидор і доля Флорентійської унії в Україні // Київська старовина. – 2000. – №2. – С. 135-142.

8. Пелешенко Ю. Київський митрополит Ісидор та його “Послання в Лядську, і в Литовську, і в Німецьку землю, і на всю Русь” // Збірник Харківського історико-філологічного товариства. – 2002. – Нова серія. – Т. 9. – С. 3-8.

9. Пелешенко Ю. Коментарі чи безпідставні закиди? // Слово і час. – 1997. – №4. – С. 34-40.

10. Пелешенко Ю. Місце літератури “ожидовілих” в дискурсі української духовної культури пізнього Середньовіччя // Слово і час. – 2004. – № 8. – С. 39-47.

11. Пелешенко Ю. Українська література пізнього Середньовіччя (деякі аспекти дослідження) // Слово і час. – 2001. – №4. – С. 39-43.

12. Пелешенко Ю.В. Апокрифи та легенди богомільського походження в українській словесності: здобутки і перспективи дослідження // Біблія і культура. – Чернівці: Рута, 2000. – Вип. I. – С. 45-47.

13. Пелешенко Ю.В. Розвиток української ораторської та агіографічної прози кінця XIV – початку XVI ст. – К.: Наукова думка, 1990. – 144 с.

14. Пелешенко Ю.В. Українська література пізнього Середньовіччя (друга половина XIII-XV ст.): Джерела. Система жанрів. Духовні інтенції. – К.: Поліграфічний центр “Фоліант”, 2004. – 423 с.

15. Сліпушко О. “Слово про погибель Руської землі”. Серапіон // Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X-XIII століття). – К. 2002.

16. Сліпушко О. Галицько-Волинський літопис // Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X-XIII століття). – К. 2002.

17. Франко І. “Слово о Лазареве воскресенні”: Староруська поема на апокрифічні теми // Франко І. Зібрання творів: У 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1981. – Т. 32. – С. 55-111.

18. Франко І. Данте Аліг'єрі. Характеристика середніх віків. Життя поета і вибір із його поезії. // Франко І. Зібрання творів: У 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1978. – Т. 12. – С. 36.

19. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – 480 с.

Додаткова література

1. Крекотень В., Наливайко Д.С. Від давнини до середини XVIII ст. // Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті. – К.: Наукова думка, 1987. – Т. 1. – С. 51.

2. Лихачев Д.С. Русское Предвозрождение в истории мировой культуры // Историко-филологические исследования: Сб. статей памяти акад. Н.И. Конрада. – М.: Наука, 1974. – С. 20-21.

3. Пелешенко Ю. “Муж незвичайної освіченості...” До 625-річчя від дня народження Григорія Цамблака // Отчий край. – 1990. – Вип. 4. – С. 42-47.

4. Пелешенко Ю. Богомилські мотиви в українській словесності пізнього середньовіччя: апокрифи і легенди про гріхопадіння // Слов'янський збірник. – Одеса, 2000. – Вип. 7. – С. 178-183.

5. Пелешенко Ю. Боротьба Григорія Цамблака та Фотія за Київську митрополічу кафедру // Другий міжнародний конгрес українців. (Львів, 22 -24 серпня 1993 р.). Доповіді і повідомлення. Історія. – Львів, 1994-Ч. 1. – С. 51-53.

6. Пелешенко Ю. Двовір'я в проповідях Серапіона Володимирського та українська міфологічна традиція // Історико-літературний журнал. – 2002. – №8. – С. 61-71.

7. Пелешенко Ю. Ісихазм і богомилство: подібність елементів світогляду (на матеріалі української та болгарської літератур) // Історико-літературний журнал. – 2002. – №7. – С. 170-176.

8. Пелешенко Ю. Література “ожидовілих” та її місце в українській духовній культурі другої половини XV ст. // Медієвістика. Одеса: Астропринт, 2002. – Вип. 3. – С. 89-108.

9. Пелешенко Ю. Українська культура й Ісихазм. Суть духовної практики ісихазму // Український світ. – 1992. – №2. – С. 17-18.

10. Пелешенко Ю.В. Духовний і політичний Ісихазм // Український світ. – 1992. – №3-6. – С. 22-23.

11. Пелешенко Ю.В. Ісихазм і українська культура: до постановки питання // X Всеукраїнська славистична конференція “Духовне відродження слов'ян у контексті європейської та світової культури”. – Чернівці, 1992. – С. 27-28.

12. Пелешенко Ю.В. Ораторська проза Київської Русі і творчість Григорія Цамблака // Болгаристика в системі общественных наук: Опыт, уроки, перспективы. – Харьков, 1991. – С. 45.

13. Пелешенко Ю.В. Послання митрополита Фотія до духівництва та мирян Великого князівства Литовського як зразок ораторської прози XV ст. // Тези доповідей науково-практичної конференції “Писемні пам'ятки східнослов'янськими мовами XI-XVIII ст.” – К. – Слов'янськ, 1993. – С. 181-182.

14. Пелешенко Ю.В. Українська культура XV ст. і другий південнослов'янський вплив // Писемність Київської Русі і становлення української літератури. – К.: Наукова думка, 1988. – С. 138-166.

15. Пелешенко Ю.В. Українська культура й Ісихазм: Одкровення Івана Вишенського // Український світ. – 1994. – № 1-2. – С. 32.

Методичні рекомендації

При підготовці до заняття опрацюйте теоретичний матеріал, прочитайте тексти та виконайте завдання. Вивчаючи матеріал до питання № 2, пригадайте особливості літописання Київської Русі, простежте, як традиції давньоруських літописів знаходять своє відображення у Галицько-Волинському літописі і як поєднуються у ньому героїчне та філософсько-релігійне начала. Зверніть увагу на воїнські повісті про Романа і Данила у галицькій частині, вплив на твір лицарського (дружинного) епосу. З'ясуйте, чим відрізняється волинська частина літопису (філософсько-релігійна спрямованість). При опрацюванні ораторсько-публіцистичної прози цього періоду необхідно з'ясувати змістові та формотворчі чинники, історичну основу творів.

Пригадайте найбільш відомі перекладні агіографічні твори Київської Русі, спробуйте визначити роль агіографії у процесі створення оригінальної літератури. При прочитанні “Життя Олександра Невського” зверніть увагу на риси галицької літературної традиції в тексті, близькість до воїнської повісті, використання історичних реалій і перейнятість історичними подіями, політичною ситуацією свого часу. Опрацьовуючи “Житіє Михаїла Чернігівського”, простежте тенденційність, патріотичну ідею твору, належність героя до типу князів-мучеників, охарактеризуйте образи Бориса і Гліба.

Питання №5-6 найдоцільніше вивчати за працями Д.Чижевського, М.Грушевського, Ю.Пелешенка та В.Шевчука. Конспект статті, зазначеної у завданнях до практичного, і письмова характеристика образу Руської землі у “Слові о полку Ігоревім” та у “Слові про погибель Руської землі” є обов'язковими.

Практичне заняття №6

Художня своєрідність пам'ятки агіографічного письменства “Киево-Печерський патерик”

План

1. Листування Симона і Полікарпа (20-ті рр. XIII ст.) як основа Києво-Печерського патерика.
2. Структура пам'ятки, її джерела, нові редакції як наслідок переосмислення тексту крізь призму барокової естетики. Пам'ятка в оцінці І.Франка, М.Грушевського.

3. Роль житій Нестора, Симона і Полікарпа у структурі “Києво-Печерського патерика”.

4. Поетика патерикових новел. Мотив чуда в новелах про Алимпія-іконника, Агапіта-лікаря, Прохора-Лободника, Мойсея-угрина та інших.

Завдання

1. Скласти тести за житіями святих, названих у пунктах плану.

2. Складіть схему(на вибір): структури патерика, його джерел, редакцій.

3. Доберіть репродукції ікон, які відтворюють життя святих Києво-Печерського патерика.

Художній текст читати за виданнями:

– Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконт, 2002. – С. 447-556.

– Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 216-223.

– Києво-Печерський патерик // Хрестоматія давньої української літератури (до кінця XVIII ст.) / Упоряд. О.Білецький. – К.: Радянська школа, 1967. – С. 62-76.

– Давня українська література X-XVIII ст. Твори: Для серед. та ст. шк. віку / Упорядкув. текстів, передм., підготов. комент., прим. та навч.-метод. матеріалів О.Сліпушко. – К.: Школа, 2005.

Основна література

1. Білецький О. Зібрання творів: У 5 т. Т.1: Давня українська і давня російська літератури. – К.: Наук. думка, 1965.

2. Білоус П. “Золота книга” української літератури (“Києво-Печерський патерик” у школі) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2003. – №3.

3. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989.

4. Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 216-223.

5. Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконт, 2002. – С. 447-556.

6. Ісіченко Ю. “Києво-Печерський патерик” у літературному контексті XVI-XVIII ст. // Радянське літературознавство. – 1986. – №6.

7. Ісіченко Ю.А. Києво-Печерський патерик у літературному процесі кінця XVI – початку XVIII ст. на Україні. – К., 1990.

8. Києво-Печерський патерик // Хрестоматія давньої української літератури (до кінця XVIII ст.) / Упоряд. О.Білецький. – К.: Радянська школа, 1967. – С. 62-76.

9. Крекотень В. “Золота книга” українського письменного люду // Києво-Печерський патерик. – К., 1991. – С. 271-277.

10. Полек В.Т. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994.

11. Сліпушко О. “Києво-Печерський патерик” // Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X-XIII століття). – К.: Аконт, 2002. – С. 337-342.

12. Соболев В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995.

13. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994.

Додаткова література

1. Абрамович Д. Вступна стаття // Києво-Печерський патерик (репринтне видання 1931 року). – К., 1991.

2. Кабанець Є. Заснування Печерського монастиря в світлі літописних та агіографічних джерел // Київська старовина. – 2001. – №1.

3. Лихачев Д.С. Человек в литературе Древней Руси. – М., 1970.

4. Лихачев Д.С. Поэтика древнерусской литературы. – М., 1979.

5. Ломачинська І. Просвітницька діяльність київських монастирів // Київська старовина. – 1997. – №6.

Методичні рекомендації

Традиційні елементи в жанрово-стильовій системі староукраїнського письменства забезпечують генетичні зв'язки його з Культурою Київської Русі, спрямовують художні пошуки митців. Давньоруські літописи, ораторські, житійні, паломницькі пам'ятки протягом століть не втрачають популярності як і перекладна агіографічна література. Жанрові різновиди літератури Київської Русі мали безпосередній вплив на становлення жанрової системи в подальші епохи, сприяли формуванню читацьких інтересів, служили джерелом тем, мотивів, образів для нових літературних творів.

“Киево-Печерський патерик” є пам’яткою, яка присутньо вплинула на формування українського письменства та української культури загалом протягом кількох століть, ґрунтуючись на традиціях агіографічної спадщини та переосмислюючись під впливами нових стилів та історичних подій. Опрацювавши літературу щодо історії створення Києво-Печерської лаври, варто порівняти, як ці події відтворено у тексті пам’ятки. Необхідно розглянути листування Симона і Полікарпа (20-ті рр. XIII ст.) як одну з передумов створення Києво-Печерського патерика. Структура пам’ятки, її джерела, нові редакції як наслідок переосмислення тексту крізь призму барокової естетики. Вивчити оцінку Києво-Печерського патерика І.Франком, М.Грушевським, Ю.Ісіченком, В.Крекотнем і зіставити дослідження науковців.

МОДУЛЬ 2. ЛІТЕРАТУРА XIII-XVI СТОЛІТЬ

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

1. Законспектувати наступні літературно-критичні статті:

1. Білоус П. Твори по мандри в давній українській літературі // Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах – 2003. – №6. – С. 112-120.

2. Пелешенко Ю. Місце літератури “ожидовілих” в дискурсі української духовної культури пізнього Середньовіччя // Слово і час. – 2004. – № 8. – С. 39-47.

3. Пелешенко Ю. Українська література пізнього Середньовіччя (деякі аспекти дослідження) // Слово і час. – 2001. – №4. – С. 39-43.

4. Федорак Н. Хронотоп Галицько-Волинського літопису // Слово і час. – 2000. – №11.

5. Ісіченко Ю. “Києво-Печерський патерик” у літературному контексті XVI-XVIII ст. // Радянське літературознавство. – 1986. – №6.

2.Скласти тести до практичних занять

3.Виготовлення наочності до теми “Українська література пізнього Середньовіччя (таблиці, діаграми)”

4.Підготувати реферат на тему: Мистецтво Середньовіччя”

5.Скласти бібліографія до теми “Паломницька та агіографічна література”

6.Виготовити таблиці, діаграми, які б відображали систематизовану інформацію з теми “Паломницька та агіографічна література”.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ВИДАНЬ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

1. Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 216-223.
2. Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002. – С. 447-556.
3. Літопис руський / Пер. з давньорус. Л.Махновця; Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Дніпро, 1989.
4. Українська література XIV-XVI ст. Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін.; Автор вст. статті і ред. тому В.Микитась. – К.: Наук. думка, 1988.
5. Хрестоматія давньої української літератури (до кінця XVIII ст.) / Упоряд. О.Білецький. – К.: Радянська школа, 1967. – С. 62-76.
6. Давня українська література X-XVIII ст. Твори: Для серед. та ст. шк. віку / Упорядкув. текстів, передм., підготов. комент., прим. та навч.-метод. матеріалів О.Сліпушко. – К.: Школа, 2005.

СПИСОК ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ДЛЯ ЧИТАННЯ

1. Анонім. Оповідання про святих князів Бориса та Гліба.
2. Києво-Печерський патерик.
3. Галицько-Волинський літопис.
4. Слово про погибель Руської землі.
5. Серапіон. Повчання
6. Житіє Михаїла Чернігівського
7. Слово про Лазарево воскресіння
8. Хождение игумена Даниила
9. “Мандрі” Василя Григоровича-Барського

**КОНТРОЛЬНА РОБОТА ДО 2 МОДУЛЯ
Тести (1 бал за відповідь)**

1. Кількість частин у Галицько-Волинському літописі:

1) 2; 2) 3; 3) 1; 4) 4.

2. Галицько-Волинський літопис охоплює події:

1) з 1189 до 1205рр.; 2) з 1297 до 1345рр.;

3) з 1205 до 1289 рр.

3. Галицький літопис є одним із найталановитіших зразків

1) орнаментального стилю XIII ст.;

2) монументального стилю XII ст.;

3) стилю "плетенія слівес" 15 ст.

4. Відгомонам "епічних пісень старожитностей наших"

I. Срезневський назвав:

1) Галицько-Волинський літопис;

2) Слово о погибелі Руської землі;

3) Слово о полку Ігоревім;

4) Києво-Печерський патерик.

5. "Лист небесний", "Сон Богородиці" та "Слово про дванадцять

п'ятниць" за жанром:

1) есхатологічні апокрифи; 2) апокрифічні євангелія;

3) молитви; 4) біблійні легенди.

6. 1492 рік – це дата:

1) пророкована дата Апокаліпсису;

2) рік народження Серапіона Володимирського;

3) рік написання Галицько-Волинського літопису.

7. Згідно якого вчення у творенні Всесвіту брали участь два начала – добре, яке уособлював Бог, і зло – втілене в Сатанайлі:

1) богомільського; 2) бичівників-покутників;

3) мусульманства;

8. Відродженням на пізньовізантійському ґрунті еліністичного християнського містицизму було вчення Григорія Палами:

1) богомільство; 2) бичівників-покутників;

3) ісихазм.

9. Сентенція про конечну незбагненність Бога для людського розуму і неможливість виразити його в слові знайшла собі відповідник у літературі:

1) в монументальному стилі; 2) у стилі "плетеніє слівес";

3) в орнаментальному стилі.

Питання

1. Якими творами представлена агіографічна проза другої половини XIII ст.(1 бал).

2. Назвіть принципи організації матеріалу в “Хожденьи” Данила Паломника (2 бали).

2.3. МОДУЛЬ 3. РОЗВИТОК ЛІТЕРАТУРИ ДОБИ РЕНЕСАНСУ В УКРАЇНІ

ПЕРЕЛІК КЛЮЧОВИХ ПИТАНЬ

1. Гуманізм як напрям епохи українського Відродження.
2. Літературна спадщина Юрія Дрогобича.
3. Ідейно-тематична своєрідність поезії Павла Русина з Кросна.
4. Ренесансне спрямування творів Станіслава Оріховського-Роксолана.
5. Загальна характеристика літературної спадщини Себастьяна Кленовича.
6. Виникнення і розвиток полемічно-публіцистичної літератури. Берестейська унія.
7. Діяльність Герасима Смотрицького, Василя Суразького (Острозького), Стефана Зизанія.
8. Анонімні твори.
9. Полемічні памфлети.
10. "Тренос" Мелетія Смотрицького.
11. "Палінодії" Захарії Копистенського.
12. Літературна діяльність Іпатія Потія.
13. Літературна спадщина Івана Вишенського в контексті епохи: модель біографії Івана Вишенського, прийнята наукою; світогляд письменника, його особливості; провідні твори письменника, проблема їх поширення і впливу на українську культуру; особливості стилю послань І.Вишенського; Історична основа, проблематика, образи "Послання до єпископів".

МОДУЛЬ 3. РОЗВИТОК ЛІТЕРАТУРИ
ДОБИ РЕНЕСАНСУ В УКРАЇНІ

ПЛАНІ ЛЕКЦІЙ

Лекція 10

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ
РОЗВИТКУ ЛІТЕРАТУРИ ДОБИ РЕНЕСАНСУ В УКРАЇНІ

План

1. Гуманізм як напрям епохи українського Відродження.
2. Трактати: традиції, жанрова специфіка, основні представники.

3. Жанрово-тематична характеристика латиномовної поезії.

Ключові слова: *ренесанс, гуманізм, відродження, антропоцентризм, трактат*

Питання на лекції: *Із курсу "Зарубіжна література" пригадайте характерні риси європейського відродження.*

Основна література

1. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн. 2. – Львів: Світ, 1992.
2. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989.
3. Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 216-223.
4. Литвинов В. Передне слово // Українські гуманістичні епохи Відродження: Антологія: У 2 ч. Ч.1 / Відп. ред. В.Нічик. – К.: Наукова думка; Основи, 1995. – С. 5-14.
5. Микитась В. Українська література XIV-XVI ст. // Українська література XIV-XVI ст.: Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1988. – С. 5-28.
6. Полек В.Т. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994. – 142 с.
7. Рубанець М. Станіслав Оріховський-Роксолан // Людина і світ. – 1996. – №5. – С. 44-46.
8. Українська література XIV-XVI ст. Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори.

Перекладні повісті. Поетичні твори / Ред. кол.: І.Дзевєрін (голова) та ін.; Автор вст. статті і ред. тому В.Микитась. – К.: Наук. думка, 1988.

9. Українські гуманістичні епохи Відродження: Антологія: У 2 ч. Ч.1 / Відп. ред. В.Нічик. – К.: Наукова думка; Основи, 1995. – 431 с.

10. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – 480 с.

11. Шевчук В. Дорога в тисячу років. – К.: Дніпро, 1990. – 411 с.

12. Шевчук М. Муза Роксоланська // Вітчизна. – 1997. – №3-4, 5-6, 9-10.

Додаткова література

1. Дойчик М. Проблема моралі в українській філософії доби Відродження XVI – початку XVII ст. // Людина і політика. – 2001. – №6.

2. Огородник І., Русин М. Українська філософія в іменах: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1997. – 328 с.

3. Савчук О. Поет-гуманіст Павло Русин з Кросна // Європейське Відродження та українська література XIV-XVIII ст. / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Наук. думка, 1993.

4. Соболев В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібн. для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995. – 192 с.

5. Чижевський Д. Слов'янський ренесанс (Пер. з нім. О.Костюка) // Слово і час. – 2005. – №4. – С. 59-67.

Лекція 11

УКРАЇНЬКА ЛАТИНОМОВНА ЛІТЕРАТУРА ЯК ФОРМА СИНТЕЗУ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИХ ТРАДИЦІЙ

План

1. Літературна спадщина Юрія Дрогобича.
2. Ідейно-тематична своєрідність поезії Павла Русина з Кросна.

3. Ренесансне спрямування творів Станіслава Оріховського-Роксолана.

4. Загальна характеристика літературної спадщини Себастьяна Кленовича.

Ключові слова: латиномовна література, трактат, античність, гуманізм, ренесанс, традиція.

Питання на лекції: Охарактеризуйте культурно-освітню ситуацію в Україні 15-18 століть.

Основна література

1. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн. 2. – Львів: Світ, 1992.
2. Грищай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989.
3. Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 216-223.
4. Литвинов В. Передне слово // Українські гуманісти епохи Відродження: Антологія: У 2 ч. Ч.1 / Відп. ред. В.Нічик. – К.: Наукова думка; Основи, 1995. – С. 5-14.
5. Микитась В. Українська література XIV-XVI ст.// Українська література XIV-XVI ст.: Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1988. – С. 5-28.
6. Полек В.Т. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994.
7. Рубанець М. Станіслав Оріховський-Роксолан // Людина і світ. – 1996. – №5. – С. 44-46.
8. Українська література XIV-XVI ст. Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін.; Автор вст. статті і ред. тому В.Микитась. – К.: Наук. думка, 1988.
9. Українські гуманістичні епохи Відродження: Антологія: У 2 ч. Ч.1 / Відп. ред. В.Нічик. – К.: Наукова думка; Основи, 1995. – 431 с.
10. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – 480 с.
11. Шевчук В. Дорога в тисячу років. – К.: Дніпро, 1990. – 411 с.
12. Шевчук М. Муза Роксоланська // Вітчизна. – 1997. – №3-4, 5-6, 9-10.

Додаткова література

1. Дойчик М. Проблема моралі в українській філософії доби Відродження XVI – початку XVII ст. // Людина і політика. – 2001. – №6.
2. Огородник І., Русин М. Українська філософія в іменах: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1997. – 328 с.
3. Савчук О. Поет-гуманіст Павло Русин з Кросна // Європейське Відродження та українська література XIV-XVIII ст. /

Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Наук. думка, 1993.

4. Соболев В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995. – 192 с.

5. Чижевський Д. Слов'янський ренесанс (Пер. з нім. О.Костюка) // Слово і час. – 2005. – №4. – С. 59-67.

Лекція 12

ПОЛЕМІЧНО-ПУБЛІЦИСТИЧНА ЛІТЕРАТУРА XV – XVI СТ.

План

1. Виникнення і розвиток полемічно-публіцистичної літератури. Берестейська унія.

2. Діяльність Герасима Смотрицького, Василя Суразького (Острозького), Стефана Зизанія.

3. Анонімні твори.

4. Полемічні памфлети.

5. “Тренос” Мелетія Смотрицького.

6. “Палінодії” Захарії Копистенського.

7. Літературна діяльність Іпатія Потія.

Ключові слова: *полеміка, Берестейська унія, памфлет, уніати, публіцистика, протестанти, суліка.*

Питання на лекції: *З історії України пригадайте, коли відбулася Берестейська унія і який вплив вона мала на політичне становище України.*

Основна література

1. Білецький О. Зібрання творів: У 5 т. Т.1: Давня українська і давня російська літератури. – К.: Наук. думка, 1965.

2. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн.1, 2. – Львів: Світ, 1992.

3. Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 241-255.

4. Микитась В. Українська література XIV-XVI ст. // Українська література XIV-XVI ст.: Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори / Ред. кол.: І.Дзевєрін (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1988. – С. 5-28.

5. Полек В.Т. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994.

6. Українська література XIV-XVI ст. Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін.; Автор вст. статті і ред. тому В.Микитась. – К.: Наук. думка, 1988.

7. Ушкалов Л. Феномен української полемічної літератури // Слово і час. – 2000. – №10. – С. 16-22.

8. Франко І. Життя й літературна діяльність Іпатія Потія // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – К.: Наукова думка, 1983. – Т.39: Література і мистецтво.

9. Франко І.Я. Іван Вишенський, його час і письменницька діяльність // Франко І. Твори: В 20 т. – К., 1955. – Т.16. – С. 413-429.

10. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – 480 с.

11. Бабич С. Модус містифікації в поезії “Треносу” Мелетія Смотрицького // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

Додаткова література

1. Бабич С. Міфологема мандрів як пошуки оновлення (в “Апології peregrinacii do kraiv scidnih” Мелетія Смотрицького) // Слово і час. – 2001. – №10.

2. Бережная Л. Тема смерти в украинско-белорусской православной проповеди и полемической литературе конца XVI-XVII вв. // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

3. Грушевський М. Культурно-національний рух // Жовтень. – 1989. – №1, 2, 3, 4.

4. Кралюк П. Духовні пошуки Мелетія Смотрицького. – К.: Український центр духовної культури, 1997.

5. Мазурок Г. На світанку протестантизму в Україні (Євангельський рукопис XVI ст.) // Київська старовина. – 1995. – №2.

6. Нудьга Г. На літературних шляхах (Дослідження, пошуки, знахідки). – К.: Дніпро, 1990. – 349 с.

7. Поплавська Н. Український полемічний памфлет кінця XVI – початку XVIII ст.: проблема жанрової моделі та функціонування // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред.

О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

8. Пшеничний Є. “Zdanie o narodzie ruskim” Яна Щенского Гербурта в тексті “Палінодії” Захарії Копистенського // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

9. Соболев В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995. – 192 с.

10. Ушкалов Л. Візія української історії в католицькій релігійній публіцистиці // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

Лекція 13

ЛІТЕРАТУРНА СПАДЩИНА ІВАНА ВИШЕНСЬКОГО В КОНТЕКСТІ ЕПОХИ

План

1. Модель біографії Івана Вишенського, прийнята наукою.
2. Світогляд письменника, його особливості.
3. Особливості стилю послань І.Вишенського.

Ключові слова: *полемічна література, світогляд, послання*

Питання на лекції: *Чому, на вашу думку, Іван Вишенський для усамітнення обирає саме гору Афон?*

Основна література

1. Білецький О. Зібрання творів: У 5 т. Т.1: Давня українська і давня російська літератури. – К.: Наук. думка, 1965.

2. Білоус П. Про естетичне значення давньої української літератури // Українська мова та література. – 2000. – №25 (185).

3. Білоус П. Художність, закодована в образах (Послання Івана Вишенського “Викриття диявола-світодержця”) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцєях та колегіумах. – 2003. – №4.

4. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн.1. – Львів: Світ, 1992.

5. Грабович Г. Авторство й авторитет у Івана Вишенського: діалектика відсутності // Слово і час. – 1990. – №6.

6. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989.

7. Паславський І. “Писав мандрованець, якого звать Вишенським” // Дзвін. – 1991. – №1. – С. 152-160.

8. Пахаренко В. Іван Вишенський. Творчість письменника // Українська мова та література. – 2005. – №18 (418).

9. Полек В.Т. Історія української літератури Х-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994.

10. Соболь В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995.

11. Ушкалов Л. Феномен української полемічної літератури // Слово і час. – 2000. – №10. – С. 16-22.

12. Франко І.Я. Іван Вишенський, його час і письменницька діяльність // Франко І. Твори: В 20 т. – К., 1955. – Т.16. – С. 413-429.

Додаткова література

1. Грушевський М. Культурно-національний рух // Жовтень. – 1989. – №1, 2, 3, 4.

2. Шевчук В. Мандрівничий, який розпікав людське сумління // Шевчук В. Дорога в тисячу років. – К.: Дніпро, 1990.

3. Горський В., Кислюк К. Гуманістичні та реформаційні ідеї у філософській думці України (кінець XV – початок XVII ст.) // Горський В., Кислюк К. Історія української філософії: Підручник. – К.: Либідь, 2004. – С. 59-84.

**МОДУЛЬ 3. РОЗВИТОК ЛІТЕРАТУРИ
ДОБИ РЕНЕСАНСУ В УКРАЇНІ**

ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття №7

**Українська латиномовна література як
форма синтезу вітчизняних та загальноєвропейських традицій.
Творчість Станіслава Оріховського.**

План

1. Модель біографії Оріховського, прийнята наукою.
2. Світогляд письменника, формування тематики корпусу текстів про целібат.
3. Оригінальність форми трактатів, ренесансні риси у творчості
4. Особливості стилю творів.

Завдання

1. Законспектувати статтю: *Чижевський Д. Слов'янський ренесанс (Пер. з нім. О.Костюка) // Слово і час. – 2005. – №4. – С. 59-67. Порівняйте з таблицею додатка №5*
2. *Написати відгук на один з творів Станіслава Оріховського.*
3. *Розгляньте за підручниками з історії України, Всесвітньої історії політичну ситуацію, у якій Станіслав Оріховський формувався як письменник.*

Художні тексти читати за виданнями:

- Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 241-255.
- Оріховський С. Твори. – К.: Дніпро, 2004. – 672 с.
- Українські гуманісти епохи Відродження: Антологія: У 2 ч. Ч.1 / Відп. ред. В.Нічик. – К.: Наукова думка; Основи, 1995. – 431 с.
- Слово многоцінне. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу та Бароко/ за ред. В.Яременка. – К.: ВИДАВНИЦТВО “АКОНІТ”, 2006. – Кн.1.

Основна література

1. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн. 2. – Львів: Світ, 1992.
2. Грищай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989.

3. Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 216-223.

4. Литвинов В. Передне слово // Українські гуманістичні епохи Відродження: Антологія: У 2 ч. Ч.1 / Відп. ред. В.Нічик. – К.: Наукова думка; Основи, 1995. – С. 5-14.

5. Микитась В. Українська література XIV-XVI ст. // Українська література XIV-XVI ст.: Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1988. – С. 5-28.

6. Полек В.Т. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994.

7. Рубанець М. Станіслав Оріховський-Роксолан // Людина і світ. – 1996. – №5. – С. 44-46.

8. Українська література XIV-XVI ст. Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін.; Автор вст. статті і ред. тому В.Микитась. – К.: Наук. думка, 1988.

9. Українські гуманісти епохи Відродження: Антологія: У 2 ч. Ч.1 / Відп. ред. В.Нічик. – К.: Наукова думка; Основи, 1995. – 431 с.

10. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994.

11. Шевчук В. Дорога в тисячу років. – К.: Дніпро, 1990. – 411 с.

12. Шевчук М. Муза Роксоланська // Вітчизна. – 1997. – №3-4, 5-6, 9-10.

Додаткова література

1. Дойчик М. Проблема моралі в українській філософії доби Відродження XVI – початку XVII ст. // Людина і політика. – 2001. – №6.

2. Огородник І., Русин М. Українська філософія в іменах: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1997. – 328 с.

3. Савчук О. Поет-гуманіст Павло Русин з Кросна // Європейське Відродження та українська література XIV-XVIII ст. / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Наук. думка, 1993.

4. Соболев В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995. – 192 с.

5. Чижевський Д. Слов'янський ренесанс (Пер. з нім. О.Костюка) // Слово і час. – 2005. – №4. – С. 59-67.

Методичні рекомендації

Найперше при підготовці до заняття необхідно чітко усвідомити характерні риси слов'янського і, зокрема, українського ренесансу, які традиції він перейняв з європейської літератури епохи Відродження, і що було властиво лише творам вітчизняних письменників.

Намагаючись відтворити біографію письменника, особливу увагу зверніть не лише на праці науковців, які досліджували життєвий шлях Оріховського, але й на те, які автобіографічні моменти ми можемо почерпнути з творів автора.

При прочитанні творів зверніть увагу на їх структуру, особливості композиції, засоби характеротворення та відтворення філософського змісту і настанов щодо політики.

Практичне заняття №8

Літературна спадщина Івана Вишенського

План

1. Модель біографії Івана Вишенського, прийнята наукою.
2. Світогляд письменника, його особливості.
3. Провідні твори письменника, проблема їх поширення і впливу на українську культуру.
4. Особливості стилю послань І.Вишенського.
5. Історична основа, проблематика, образи "Послання до єпископів".

Завдання

1. Законспектувати статтю: Паславський І. "Писав мандрованець, якого звать Вишенським" // Дзвін. – 1991. – №1. – С. 152-160.
2. Виписати цитати до образів "Послання до єпископів".
3. Скласти 5 тестів за твором.

Художні тексти читати за виданнями:

– Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 241-255.

– Українська література XIV-XVI ст. Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори / Ред. кол.: І.Дзевєрін (голова) та ін.; Автор вст. статті і ред. тому В.Микитась. – К.: Наук. думка, 1988.

– Іван Вишенський // Хрестоматія давньої української літератури (до кінця XVIII ст.) / Упоряд. О.Білецький. – К.: Радянська школа, 1967. – С. 123-155.

– Вишенський І. Зачіпка мудрого латинника з дурним русином. Книжка... // Горський В., Кислюк К. Історія української філософії: Підручник. – К.: Либідь, 2004. – С. 91-92.

– Давня українська література Х-XVIII ст. Твори: Для серед. та ст. шк. віку / Упорядкув. текстів, передм., підготов. комент., прим. та навч.-метод. матеріалів О.Сліпушко. – К.: Школа, 2005.

Основна література

1. Білецький О. Зібрання творів: У 5 т. Т.1: Давня українська і давня російська літератури. – К.: Наук. думка, 1965.

2. Білоус П. Про естетичне значення давньої української літератури // Українська мова та література. – 2000. – №25 (185).

3. Білоус П. Художність, закодована в образах (Послання Івана Вишенського “Викриття диявола-світодержця”) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2003. – №4.

4. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн.1. – Львів: Світ, 1992.

5. Грабович Г. Авторство й авторитет у Івана Вишенського: діалектика відсутності // Слово і час. – 1990. – №6.

6. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989.

7. Паславський І. “Писав мандрованець, якого звать Вишенським” // Дзвін. – 1991. – №1. – С. 152-160.

8. Пахаренко В. Іван Вишенський. Творчість письменника // Українська мова та література. – 2005. – №18 (418).

9. Полек В.Т. Історія української літератури Х-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994. – 142 с.

10. Соболь В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995.

11. Ушкалов Л. Феномен української полемічної літератури // Слово і час. – 2000. – №10. – С. 16-22.

12. Франко І.Я. Іван Вишенський, його час і письменницька діяльність // Франко І. Твори: В 20 т. – К., 1955. – Т.16. – С. 413-429.

13. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994.

Додаткова література

1. Горський В., Кислюк К. Гуманістичні та реформаційні ідеї у філософській думці України (кінець XV – початок XVII ст.) //

Горський В., Кислюк К. Історія української філософії: Підручник. – К.: Либідь, 2004. – С. 59-84.

2. Грушевський М. Культурно-національний рух // Жовтень. – 1989. – №1, 2, 3, 4.

3. Шевчук В. Мандрівничий, який розпікав людське сумління // Шевчук В. Дорога в тисячу років. – К.: Дніпро, 1990.

Методичні рекомендації

Іван Вишенський – колоритна фігура в історії української культури, видатний представник нашого давнього письменства, оригінальний репрезентант суспільно-політичної і філософської думки України кінця XVI – початку XVII ст. тому звернення до постаті Івана Вишенського завжди було і залишається актуальним, кожна нова історична доба потребує його нового прочитання. При вивченні життя і творчості Івана Вишенського можна використати матеріали з підручника “Давня українська література” (Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я.), проте треба скоригувати подані у них факти та оцінки, не оминаючи увагою рецензії І.Паславського “Писав мандрованець, якого звать Вишенським” // Дзвін. – 1991. – №1. – С. 152-160.

Спадщину полеміста прийнято поділяти на твори, написані до Берестейської унії 1596 р., та твори, написані після неї, хоч усі вони мають багато спільного. Форму “послань” чи “писань”, адресованих або всьому народу, або певним особам, що видно із самих назв, твори Івана Вишенського мають через те, що свої твори він писав за межами батьківщини.. Письменник неодноразово звертався до земляків і просив, щоб його “посланья” читали “совокупно”, тобто громадою, переписували, а оригінали повертали назад. Про те, що твори полеміста розповсюджувалися у рукописах, свідчить кілька списків, які дійшли до нас, зокрема найбільш повний так званий Підгорецький рукопис XVII ст. Хоч Іван Вишенський і готував свої твори до друку, однак за його життя було опубліковано анонімно 1598 р. в острозькій “Книжиці” тільки послання “От святой Афонской горы скитствующих”, що, як гадають дослідники, є першим варіантом “Писание к утекшим от православной вьры епископам”.

**МОДУЛЬ 3. РОЗВИТОК ЛІТЕРАТУРИ
ДОБИ РЕНЕСАНСУ В УКРАЇНІ**

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА

1. Вивчити напам'ять наступні твори:

– Дрогобич Юрій. Вступ до книги “Прогностична оцінка 1483 року” (уривок від слів “Більшість тепер виставля напоказ...” до “Розум підкаже, проте, як ту біду відвернуть”).

– Павло Русин з Кросна. Похвала поезії (уривок від слів “Світлий дар богів...” до “Словом хвалебним”).

– Кльонович Себастьян. Роксоланія (уривок від слів “Не лише рідних братів...” до “в тому вбачають і честь”).

2. Законспектувати літературно-критичні статті:

– Паславський І. “Писав мандрованець, якого звуть Вишенським” // Дзвін. – 1991. – №1. – С. 152-160.

– Чижевський Д. Слов'янський ренесанс (Пер. з нім. О.Костюка) // Слово і час. – 2005. – №4. – С. 59-67.

3. Підготувати реферат на тему “Мистецтво Відродження”.

4. Написати есе на тему “Сучасна Роксоланія” або “Доля роксоланська”.

5. Зробити ідейно-тематичний аналіз твору “Тренос” Мелетія Смотрицького

6. Скласти тести до кожного практичного (по 5 питань).

МОДУЛЬ 3. ЛІТЕРАТУРА РЕНЕСАНСУ

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ВИДАНЬ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

1. Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 216-223.
2. Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002. – С. 447-556.
3. Літопис руський / Пер. з давньорус. Л.Махновця; Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Дніпро, 1989.
4. Українська література XIV-XVI ст. Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори / Ред. кол.: І.Дзевєрін (голова) та ін.; Автор вст. статті і ред. тому В.Микитась. – К.: Наук. думка, 1988.
5. Українські гуманістичні епохи Відродження: Антологія: У 2 ч. Ч.1 / Відп. ред. В.Нічик. – К.: Наукова думка; Основи, 1995. – 431 с.
6. Хрестоматія давньої української літератури (до кінця XVIII ст.) / Упоряд. О.Білецький. – К.: Радянська школа, 1967. – С. 62-76.
7. Давня українська література X-XVIII ст. Твори: Для серед. та ст. шк. віку / Упорядкув. текстів, передм., підготов. комент., прим. та навч.-метод. матеріалів О.Сліпушко. – К.: Школа, 2005.

СПИСОК ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ДЛЯ ЧИТАННЯ

1. Анонім. Оповідання про святих князів Бориса та Гліба.
2. Києво-Печерський патерик.
3. Галицько-Волинський літопис.
4. Слово про погибель Руської землі.
5. Юрій Дрогобич. Вступ до книги “Прогностична оцінка 1483 року”.
6. Павло Русин. Поезії.
7. Себастьян Кленович. Роксоланія.
8. Станіслав Оріховський-Роксолан. Послання.
9. Захарія Копистенський. Палінодія.
10. Христофор Філалет. Апокрисис.
11. Іван Вишенський. Вельможним їхнім милостям панам... Послання до єпископів. Тобі, котрий мешкає в землі, що зветься Польська... Викриття диявола-світодержця.
12. Мелетій Смотрицький. Тренос (уривки).

КОНТРОЛЬНА РОБОТА (МОДУЛЬ 3)

Тести

1. Іван Вишенський – письменник:

- 1) XIV ст.; 3) кінця XVI – початку XVII ст.;
2) кінця XVIII ст.; 4) кінця XV – початку XVI ст.

2. Представником полемічної літератури уніатського табору є:

- 1) Христофор Філалет; 3) Захарія Копистенський;
2) Іван Вишенський; 4) Іпатій Потій.

3. Основною причиною політичного, культурного та церковного занепаду України автор “Перестороги” вважає:

- 1) недостатню освіченість; 3) відсутність сильної влади;
2) політичну залежність; 4) атеїзм.

4. Авторство “Трактату з шести розділів про затемнення” (1490) належить:

- 1) Себастьяну Кленовичу; 3) Юрію Дрогобичу;
2) Івану Вишенському; 4) Павлу Русину.

5. “Я з русинів і радо до цього признаюся” – ця фраза належить:

- 1) Христофору Філалету; 3) Юрію Дрогобичу;
2) Станіславу Оріховському; 4) Мелетію Смотрицькому.

6. “Д. Чижевський називає Івана Вишенського першим представником літератури:

- 1) монументальної; 3) барокової;
2) орнаментальної; 4) ренесансної.

7. Подією, що стимулювала розвиток української полемічної літератури, була:

- 1) Люблінська унія 1569 року;
2) Брестська унія 1596 року;
3) Переяславська угода 1654 року;
4) Полтавська битва 1709 року.

Питання

1. Риси української ренесансної літератури.
2. Дайте визначення поняття “полемічний памфлет”.
3. Назвіть представників так званого православного табору полемічної літератури та найвідоміші їх твори.

2.4. МОДУЛЬ 4. БАРОКОВА ПОЕЗІЯ XVII-XVIII СТОЛІТЬ

ПЕРЕЛІК КЛЮЧОВИХ ПИТАНЬ

1. Історичні умови розвитку літератури та культури кінця XVI – першої половини XVII століття.
2. Зародження віршової літератури (панегірики, історичні та сатиричні вірші, твори на смерть, вірші-ляменти, геральдичні епіграми).
3. Творчість Кирила Транквіліона-Ставровецького.
4. Перекладні твори (кінець XVI – перша половина XVII століття).
5. Характерні риси доби бароко як епохи та художнього стилю.
6. Генеза українського літературного бароко.
7. Київські поетики та риторики XVII ст. та їх вплив на тогочасну літературу.
8. Історична тема в поезії середини XVII ст., своєрідність її художнього трактування.
9. Розвиток інтимної та світської лірики в українській літературі другої половини XVII століття.
10. Історичні умови розвитку літератури та культури XVIII століття.
11. Розвиток віршової літератури XVIII століття: “сміховий світ” у поезії мандрівних дяків
12. Сатиричні віршовані оповідання другої половини XVIII ст.
13. Характеристика творчої спадщини Івана Некрашевича
14. Розвиток жанрів інтимної та світської поезії.
15. Збірка “Богогласник” – антологія релігійної поезії XVIII ст.
16. Поетична творчість Григорія Сковороди.

МОДУЛЬ 4. БАРОКОВА ПОЕЗІЯ XVII-XVIII СТОЛІТЬ

ПЛАНІ ЛЕКЦІЙ

Лекція № 15

УКРАЇНСЬКЕ ЛІТЕРАТУРНЕ БАРОКО:
ГЕНЕЗА, ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ, МЕТОДОЛОГІЯ

План

1. Характерні риси доби бароко як епохи та художнього стилю (термін “бароко”, датування, проблеми дослідження).
2. Генеза українського літературного бароко.
3. Поетики і риторики XVII-XVIII ст. та їх вплив на тогочасну літературу.

Ключові слова: бароко, античність, протиріччя, метафора, поетика, риторика.

Питання на лекції:

– З історії України пригадайте, яка суспільно-політична ситуація була на Україні в 16-17 столітті?

– Що ви знаєте про освітню реформу Петра Могили та її роль для розвитку культури України?

Основна література

1. Борецький М. Світ поезії вагантів // Зарубіжна література. – 2004. – №27.
2. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн.1, 2. – Львів: Світ, 1992.
3. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989. – 415 с.
4. Ісіченко Ю. Містична перспектива літературного тексту в культурі українського бароко // Сучасність. – 1995. – №5. – С. 100-103.
5. Коптілов В. Від Тібру до Дніпра: Шляхами поезії українського Бароко // Сучасність. – 1997. – №3. – С. 89-95; №4 – С. 93-103
6. Кречотень В. Освітня реформа Петра Могили й утвердження бароко в українській поезії // Записки наукового товариства імені Т.Шевченка. Т.СХХІV: Праці філологічної секції / Ред. М.Ільницький, О.Купчинський. – Львів, 1992.
7. Кречотень В. Українська література XVII ст. // Українська література XVII ст. Синкретична писемність. Поезія. Драматургія.

Белетристика / Ред. кол.: І.Дзевєрін (голова) та ін.; Вступ. ст., упорядк. та примітки В.Крекотня. – К.: Наук. думка, 1987.

8. Криса Б. Пересотворення світу. Українська поезія XVII-XVIII століть. – Львів: Свічадо, 1997. – 214 с.

9. Лімборський І. Погранична літературна ситуація як факт художньої свідомості (Українська література XVIII ст. – від бароко до раннього Просвітництва) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – №4, 5.

10. Макаров А. Ірраціональні мотиви українського бароко // Слово і час. – 1991. – №7.

11. Макаров А. Світло українського бароко. – К.: Мистецтво, 1994.

12. Маслюк В.П. Латиномовні поетики і риторики XVII – першої половини XVIII ст. та їх роль у розвитку теорії літератури на Україні. – К., 1983. – 267 с.

13. Наєнко М. Драматургія українського бароко: погляд з відстані // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Відп. ред. В.О.Соболь та ін. – Вип.Х: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2005. – С. 211-219.

14. Наливайко Д. Феномен українського бароко в європейському контексті // Слово і час. – 2002. – №2. – С. 30-38.

15. Нога Г. Орієнтації та пріоритети поезії низового бароко // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

16. Пилип'юк Н. Київські поетики і ренесансні теорії мистецтва // Європейське Відродження та українська література XIV-XVIIIст. – К.: Наукова думка, 1993. – С. 101-102.

17. Підмогильна Ю. Жіноча поезія другої половини XVI-XVIII століть в Україні // Гендерна перспектива / Упоряд. В.Агеєва. – К.: Факт, 2004.

18. Поетичний сад високого бароко: Матеріали до вивчення давньої літератури // Українська мова та література. – 2001. – ч. 43. – 40 с.

19. Полек В.Т. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994. – 142 с.

20. Поліщук Ф. Григорій Сковорода: життя і творчість. – К.: Дніпро, 1978. – 262 с.

21. Рязанцева Т. Одіссея духу. Характерні риси доби Бароко // Зарубіжна література. – 1996. – №5.
22. Січинський Т. Барокко // Енциклопедія українознавства. Т.1. – Перевид. в Україні. – К., 1993.
23. Трофимук М. Динаміка розвитку напрямів літературного процесу XVI – початку XVIII ст. // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.
24. Ушкалов Л. Загальний погляд на українську перекладну поезію доби бароко // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.6: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2001.
25. Ушкалов Л. Світ українського бароко: Філологічні етюди. – Харків: Око, 1994. – 112 с.
26. Хижняк З. Маньківський В. Класи поезики і риторики // Хижняк З. Маньківський В. Історія Києво-Могилянської академії. – К.: КМ Академія, 2003. – С. 77-82.
27. Цудзинович Л. Від Ренесансу до Барокко // Слово і час. – 1990. – №3.
28. Чижевський Д. Барокко в літературі // Енциклопедія українознавства. Т.1. – Перевид. в Україні. – К., 1993.
29. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – С. 239-303.
30. Чижевський Д. Українське літературне бароко: Вибр. праці з давньої літератури. – К.: Обереги, – 2003. – 576 с.
31. Шевченко В. Українське літературне бароко кінця XVI-XVIII ст.: спроба узагальнення // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 1999. – №3; 2000. – №1.
32. Шевчук В. Низове бароко та засоби його творення // Українська мова та література. – 1997. – №14, 15, 16.
33. Шевчук В. Поетика бароко в українських літописах // Українська мова та література. – 1999. – №31.
34. Шевчук В. Універсальна картина світу в творчості письменників українського барокко // Українська наука і культура. – 1994. – Випуск 28.
35. Яковина О. Онтологічні риси літературного бароко в Україні (проблема духовного і тілесного) // Молода нація. Альманах. – 1999. – №10.

Додаткова література

1. Агостініеллі Д. Де що про “Літопис Самовидця” // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.
2. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн.1, 2. – Львів: Світ, 1992.
3. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989.
4. Ісіченко Ю. Містична перспектива літературного тексту в культурі українського бароко // Сучасність. – 1995. – №5.
5. Крекотень В. Освітня реформа Петра Могили й утвердження бароко в українській поезії // Записки наукового товариства імені Т.Шевченка. Т.СХХІV: Праці філологічної секції / Ред. М.Ільницький, О.Купчинський. – Львів, 1992.
6. Крекотень В. Українська література XVII ст. // Українська література XVII ст. Синкретична писемність. Поезія. Драматургія. Белетристика / Ред. кол.: ІДзеверін (голова) та ін.; Вступ. ст., упорядк. та примітки В.Крекошня. – К.: Наук. думка, 1987.
7. Криса Б. Характер самоусвідомлення української поезії у XVII-XVIII століттях // Записки наукового товариства імені Т.Шевченка. Т.СХХІV: Праці філологічної секції / Ред. М.Ільницький, О.Купчинський. – Львів, 1992.
8. Макаров А. Ірраціональні мотиви українського бароко // Слово і час. – 1991. – №7.
9. Макаров А. Світло українського бароко. – К.: Мистецтво, 1994.
10. Андрущенко М. Деякі зауваги до теми розвитку української прози XVIII ст. – загадки та містифікації “Історії русів” // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.
11. Афанасьєв І. Символіка смерти в “Історії русів” // Сучасність. – 1999. – №10.
12. Білецький О. Зібрання творів: У 5 т. Т.1: Давня українська і давня російська літератури. – К.: Наук. думка, 1965.
13. Білоус П. Граматики, ритори, філософи ... в Україні // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – №5-6.

14. Борисенко В. Україна середини XVII ст. у спогадах сучасників // Київська старовина. – 1995. – №4.

15. Драч І. Кілька слів перекладача // Історія Русів / Пер. І.Драча; вступ. ст. В.Шевчука. – К.: Рад. письменник, 1991.

16. Завельський Б. Маловідомий український панегірик початку XVIII ст. “Вънец свободі” // Радянське літературознавство. – 1984. – №11.

17. Зосім О. Евхаристичні пісні в українських пісенниках XVIII ст. та їх польські прототипи // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

18. Ісаєвич Я. Освітній рух в Україні XVII ст.: східна традиція і західні впливи // Київська старовина. – 1995. – №1.

19. Коптілов В. Від Тібору до Дніпра: Шляхами поезії українського Бароко // Сучасність. – 1997. – №3. – С. 89-95; №4 – С. 93-103

20. Криса Б. Жанр ляменту в українській братській поезії // Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Збірник наукових праць. Випуск XIV / Ред. кол.: Я.Поліщук та ін. – Рівне: Перспектива, 2005.

21. Мельник Л. Гетьман Іван Самойлович // Київська старовина. – 1996. – №1.

22. Мишанич Я. “Історія русів” у російській імперській історіографії другої половини XX ст. // Слово і час. – 1999. – №9

23. Мишанич Я. Із спостережень над поетикою “Історії русів”: Літописне оповідання. Персонажі // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

24. Мішуков О. “Історія русів” та її видавець Осип Бодянський // Дивослово. – 1999. – №10.

25. Мостова Л. Світсько-риторичний тип мислення в ораторсько-проповідницькій прозі другої половини XVII ст. // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

26. Небесьо Б. Скільки прози може бути в козацькому літописі? (Фіктивні світи “Сказанія о войне козацкой...” Самійла Величка) // Слово і час. – 1993. – №9.

27. Новик О. Мотив гріха та покари в ораціях Івана Леванди // Молода нація. Альманах. – 1999. – №13.

28. Новик О. Мотив швидкоплинності й марності людського життя у творах Івана Леванди // Наукові записки Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Серія: Літературознавство. Випуск 3 (27) / Ред. кол.: Л.Фрізман (відп. ред.) та ін. – Харків, 2000.

29. Новик О. Особливості прикрашання матерії у творах Івана Леванди // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип. 6: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2001.

30. Новик О. Христологічні мотиви у творчості Івана Леванди // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.5: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2005.

31. Окара А. культурний вплив чи культурний конфлікт? (Українська та великоруська культури в XVII ст.) // Слово і час. – 1999. – №1.

32. Павленко І. Іпостась Володимира Святого в українських рукописних житіях XVII-XVIII ст. // Магістеріум. Випуск 8: Літературознавчі студії / Упоряд. А Кравченко. – К., 2002.

33. Павличко Д. Правда про “Діаріуш” Дмитрія Ростовського // Соболев В. Пам'ятна книга Дмитра Туптала. – Варшава, 2004.

34. Поетичний сад високого бароко: Матеріали до вивчення давньої літератури // Українська мова та література. – 2001. – ч.43. – 40 с.

35. Помпео Лоренцо. “Новела про сатира” Самійла Величка: джерела і літературні моделі // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

36. Потульницький В. Інтелектуальні впливи заходу на духовне життя української еліти XVII-XVIII ст. // Київська старовина. – 2001. – №1, 2, 3.

37. Рязанцева Т. Одіссея духу. Характерні риси доби Бароко // Зарубіжна література. – 1996. – №5.

38. Сафонов Ю. Духовність керівника в літописі Самійла Величка // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

39. Соболь В. “Війна домова” Самійла Твардовського і українська барокова історіографія в контексті історичної психології // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації україністів. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

40. Соболь В. “Не горлиця тиха та солодкоголоса, а зіркий орел...” (Йоасаф Горленко) 1705-1754 // Донецький вісник НТШ. Т.5 / Відп. ред. В.Білецький. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2004.

41. Соболь В. Епоха та її герої в літописі Самійла Величка // Слово і час. – 1995. – №4.

42. Соболь В. Маловідома драма про бідного і багатого Лазаря // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.5: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2000.

43. Соболь В. Новела про сатира в контексті літопису Самійла Величка // Слово і час. – 1994. – №4-5.

44. Соболь В. Стильова парадигма доби бароко в студіях Дмитра Чижевського // Філологічні семінари. Література як стиль і спогад. Випуск 6 / Ред. кол.: О.Астаф'єв (відп. ред.) та ін. – К.: Київський університет, 2003.

45. Сулима М. Елементи кіномови в українській шкільній драмі XVII-XVIII ст. // Сучасність. – 1996. – №5.

46. Трофимук О. Святе Письмо і світський епос України XVI – початку XVIII ст. // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації україністів. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

47. Українське барокко (“Круглий стіл” журналу “Дніпро”) // Дніпро. – 1991. – №2.

48. Ушкалов Л. Візія української історії в католицькій релігійній публіцистиці XVII-XVIII ст. // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації україністів. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

49. Шалагінов Б. Естетика і поетика літератури Бароко // Зарубіжна література. – 2003. – №12.

50. Шаповал М. Класицистична поетика: аспекти й шляхи розвитку // Слово і час. – 2000. – №5.

51. Шевчук В. Нерозгадані таємниці “Історії русів” // Історія Русів / Пер. І.Драча; вступ. ст. В.Шевчука. – К.: Рад. письменник, 1991.

52. Шевчук В. Універсальна картина світу в творчості письменників українського барокко // Українська наука і культура. – 1994. – Випуск 28.

53. Шевчук В. Формально-інтелектуальні барокові вірші із середини XVII століття // Дніпро. – 1999. – №7-8.

54. Шевчук В. Явище прообразності в літературі українського бароко // Українська мова та література. – 2004. – №31-32 (383-384).

55. Шип Н. Видавнича і просвітницька діяльність Київської духовної академії // Київська старовина. – 1999. – №3.

56. Яковенко Н. Латинське шкільництво і “шкільний гуманізм” в Україні к. XVI – середини XVII ст. // Київська старовина. – 1997. – №1-2.

Лекція №14

ЯВИЩЕ СИНКРЕТИЗМУ ПОЕЗІЇ ТА ПРОЗИ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ БАРОКОВОЇ ДОБИ

План

1. Питання синкретизму барокової літератури в українському літературознавстві.

2. Явище синкретизму поезії та прози в вчительних текстах української літератури барокової доби.

3. Явище синкретизму в рамках барокового полемічного дискурсу.

4. Синкретизм поезії та прози в панегіриках.

5. Чинники, що зумовили появу синкретичності прозових і поетичних текстів.

Ключові слова: *синкретизм, бароко, поезія, проза, вірш, панегірик.*

Основна література

1. Борисенко К. Образ Слобожанщини в панегірику Івана Орновського на честь харківського полковника Федора Донця-Захаржевського // Слобожанщина. – 2000. – № 15. – С. 98-106.

2. Борисенко Катерина Явище синкретизму поезії та прози в українській літературі барокової доби. Автореф.дис. на здоб. н.ст. к. філол. н. – Х., 2003. – 18 с.

3. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989.

4. Ісиченко Ю. Містична перспектива літературного тексту в культурі українського бароко // Сучасність. – 1995. – №5.

5. Кречотень В. Освітня реформа Петра Могили й утвердження бароко в українській поезії // Записки наукового товариства імені Т.Шевченка. Т.СХХІV: Праці філологічної секції / Ред. М.Ільницький, О.Купчинський. – Львів, 1992.

6. Кречотень В. Українська література XVII ст. // Українська література XVII ст. Синкретична писемність. Поезія. Драматургія. Белетристика / Ред. кол.: І.Дзевєрін (голова) та ін.; Вступ. ст., упорядк. та примітки В.Кречотня. – К.: Наук. думка, 1987.

7. Крива Б. Характер самоусвідомлення української поезії у XVII-XVIII століттях // Записки наукового товариства імені Т.Шевченка. Т.СХХІV: Праці філологічної секції / Ред. М.Ільницький, О.Купчинський. – Львів, 1992.

8. Макаров А. Ірраціональні мотиви українського бароко // Слово і час. – 1991. – №7.

9. Макаров А. Світло українського бароко. – К.: Мистецтво, 1994.

10. Маслюк В.П. Латиномовні поетики і риторики XVII – першої половини XVIII ст. та їх роль у розвитку теорії літератури на Україні. – К., 1983. – 267 с.

11. Пилип'юк Н. Київські поетики і ренесансні теорії мистецтва // Європейське Відродження та українська література XIV-XVIII ст. – К.: Наукова думка, 1993. – С. 101-102.

Додаткова література

1. Коптілов В. Від Тібору до Дніпра: Шляхами поезії українського Бароко // Сучасність. – 1997. – №3. – С. 89-95; №4 – С. 93-103

2. Крива Б. Пересотворення світу. Українська поезія XVII-XVIII століть. – Львів: Свічадо, 1997. – 214 с.

3. Поетичний сад високого бароко: Матеріали до вивчення давньої літератури // Українська мова та література. – 2001. – ч.43. – 40 с.

4. Ушкалов Л. Світ українського бароко: Філологічні етюди. – Харків: Око, 1994. – 112 с.

5. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. – Мюнхен, 1983.

6. Самарин Ю. Стефан Яворський и Феофан Прокопович // Самарин Ю. Избранные сочинения. – М.: Московский философский фонд РОССЛЭН, 1996. – С. 43

7. Борисенко К. Епіграми І. Величковського в контексті української літератури бароко // Літературознавчі обрії: Праці молодих учених України. – К.: Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2001. – Вип. 2. – С. 3-7.

8. Борисенко К. Тема часу в збірці Івана Величковського “Зегар цілий з полузегарком” // Наукові записки Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С.Сковороди: Серія літературознавство. – Харків, 2000 – Вип. 3. (27). – С. 61-68.

9. Борисенко К. Явище синкретизму поезії та прози у полемічному трактаті Іоанікія Галятовського “Месія правдивий” // Медієвістика: Збірник наукових статей / Відп. ред. Олекса Мишанич. – Одеса: Астропринт, 2002. – Вип. 3. – С. 192-202.

10. Еремін І. Лекции и статьи по истории древней русской литературы. – Л.: Изд-во ЛГУ. 1987.-С. 75.

Лекція №17

ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНЕ РОЗМАЙТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ XVII СТ.

План

1. Провідні жанри поезії XVII ст.: панегірик, елегія, епіграми. Культивування “курйозних” віршів.
2. Історична тема в поезії середини XVII ст., своєрідність її художнього трактування.
3. Художня своєрідність поетичної творчості Івана Величковського.
4. Художній світ Климентія Зиновїва (тематика, образи, жанрова природа).
5. Риси барокового стилю в поезії Лазаря Барановича, Данила Братковського.
6. Розвиток інтимної та світської лірики.

Ключові слова: панегірик, елегія, епіграма, курйозна поезія, вінець, епітафія.

Питання на лекції:

- Пригадайте із курсу “Зарубіжна література”, що ви знаєте про пастораль, георгічну поезію, акровіри?
- Назвіть видатних українських історичних діячів 17 століття.

Основна література

1. Бетко І. Сторінки культурної спадщини Києво-Могилянської академії: "Вірші на жалісний погреб Сагайдачного" Касіяна Саковича у річищі епітафійно-погребової традиції літератури українського бароко // *Warszawskie zeszyty ukrainoznawcze* 13-14. – Warszawa, 2002.

2. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн.1, 2. – Львів: Світ, 1992.

3. Грищай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989.

4. Ісиченко Ю. Містична перспектива літературного тексту в культурі українського бароко // *Сучасність*. – 1995. – №5.

5. Кречотень В. Освітня реформа Петра Могили й утвердження бароко в українській поезії // *Записки наукового товариства імені Т.Шевченка. Т.ССXXIV: Праці філологічної секції / Ред. М.Ільницький, О.Купчинський*. – Львів, 1992.

6. Кречотень В. Українська література XVII ст. // *Українська література XVII ст. Синкретична писемність. Поезія. Драматургія. Белетристика / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін.; Вступ. ст., упорядк. та примітки В.Кречотня*. – К.: Наук. думка, 1987.

7. Криса Б. Характер самоусвідомлення української поезії у XVII-XVIII століттях // *Записки наукового товариства імені Т.Шевченка. Т.ССXXIV: Праці філологічної секції / Ред. М.Ільницький, О.Купчинський*. – Львів, 1992.

8. Макаров А. Ірраціональні мотиви українського бароко // *Слово і час*. – 1991. – №7.

9. Макаров А. Світло українського бароко. – К.: Мистецтво, 1994.

10. Матіяш Д. Особливості поезики української барокової духовної пісні (на матеріалі покайних пісень) // *Магістеріум. Випуск 4: Літературознавчі студії / Упоряд. Є.Кравченко*. – К., 2000.

11. Микитась В. Українська література XIV-XVI ст. // *Українська література XIV-XVI ст.: Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін.* – К.: Наукова думка, 1988. – С. 5-28.

12. Наєнко М. Драматургія українського бароко: погляд з відстані // *Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб.*

наук. статей / Редкол.: В.О.Соболь (відп. ред.) та ін. – Вип.Х: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2005. – С. 211-219.

13. Наливайко Д. Феномен українського бароко в європейському контексті // Слово і час. – 2002. – №2.

14. Нудьга Г. Суд над українськими поетами XVI століття // Дзвін. – 1990. – №7. – С. 114-129.

15. Підмогильна Ю. Жіноча поезія другої половини XVI-XVIII століть в Україні // Гендерна перспектива / Упоряд. В.Агєєва. – К.: Факт, 2004.

16. Полек В.Т. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994.

17. Рязанцева Т. Змалювати думку (Концептизм як напрям метафізичної поезії в літературі Європи доби Барокко). – К.: 1999. – 144 с.

18. Рязанцева Т. Одиссея духу. Характерні риси доби Барокко // Зарубіжна література. – 1996. – №5.

19. Січинський Т. Барокко // Енциклопедія українознавства. Т.1. – Перевид. в Україні. – К., 1993.

20. Соболь В. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995.

21. Соболь В. Пам'ятна книга Дмитра Туптала. – Варшава, 2004. – 217 с.

22. Соболь В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995.

23. Трофимук М. Динаміка розвитку напрямів літературного процесу XVI – початку XVIII ст. // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації україністів. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

24. Ушкалов Л. Загальний погляд на українську перекладну поезію доби бароко // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.6: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2001.

25. Хижняк З. Маньківський В. Класи поезики і риторики // Хижняк З. Маньківський В. Історія Києво-Могилянської академії. – К.: КМ Академія, 2003. – С. 77-82.

26. Цудзинович Л. Від Ренесансу до Барокко // Слово і час. – 1990. – №3.

27. Чепіга І. Початки барокового проповідництва в українському письменстві // Мовознавство. – 1996. – №6.

28. Чижевський Д. Забутий віршик Івана Мазепи // Чижевський Д. Українське літературне бароко. – К., 2003. – С. 479-481.

29. Чижевський Д. Барокко в літературі // Енциклопедія українознавства. Т.1. – Перевид. в Україні. – К., 1993.

30. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994.

31. Шевченко В. Українське літературне бароко кінця XVI-XVIII ст.: спроба узагальнення // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2000. – №3.

32. Шевчук В. Універсальна картина світу в творчості письменників українського барокко // Українська наука і культура. – 1994. – Випуск 28.

33. Яковина О. Онтологічні риси літературного бароко в Україні (проблема духовного і тілесного) // Молода нація. Альманах. – 1999. – №10.

Додаткова література

1. Агостініеллі Д. Дещо про “Літопис Самовидця” // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації україністів. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

2. Білецький О. Зібрання творів: У 5 т. Т.1: Давня українська і давня російська літератури. – К.: Наук. думка, 1965.

3. Білоус П. Граматики, ритори, філософи ... в Україні // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – №5-6.

4. Борисенко В. Україна середини XVII ст. у спогадах сучасників // Київська старовина. – 1995. – №4.

5. Ісаєвич Я. Освітній рух в Україні XVII ст.: східна традиція і західні впливи // Київська старовина. – 1995. – №1.

6. Криса Б. Жанр ляменту в українській братській поезії // Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Збірник наукових праць. Випуск XIV / Ред. кол.: Я.Поліщук та ін. – Рівне: Перспектива, 2005.

7. Мельник Л. Гетьман Іван Самойлович // Київська старовина. – 1996. – №1.

8. Окара А. Культурний вплив чи культурний конфлікт? (Українська та великоруська культури в XVII ст.) // Слово і час. – 1999. – №1.

9. Соболев В. Маловідома драма про бідного і багатого Лазаря // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.5: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2000.

10. Соболев В. Стильова парадигма доби бароко в студіях Дмитра Чижевського // Філологічні семінари. Література як стиль і спогад.. Випуск 6 / Ред. кол.: О.Астаф'єв (відп. ред.) та ін. – К.: Київський університет, 2003.

11. Сулима М. Українське віршування кінця XVI – початку XVII ст. // Радянське літературознавство. – 1986. – №11.

12. Трофименко Т. Образ скорботної Богородиці у збірці “Перло многоцінне” Кирила Транквіліона-Ставровецького // Слово і час. – 2002. – №11.

13. Трофимук О. Святе Письмо і світський епос України XVI – початку XVIII ст. // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

14. Ушкалов Л. Візія української історії в католицькій релігійній публіцистиці XVII-XVIII ст. // Літературознавство: Матеріали

IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

15. Шалагінов Б. Естетика і поетика літератури Бароко // Зарубіжна література. – 2003. – №12.

16. Шевчук В. Формально-інтелектуальні барокові вірші із середини XVII століття // Дніпро. – 1999. – №7-8.

17. Шевчук В. Явище прообразності в літературі українського бароко // Українська мова та література. – 2004. – №31-32 (383-384).

18. Шевчук М. Муза Роксоланська // Вітчизна. – 1997. – №3-4, 5-6, 9-10.

19. Яковенко Н. Латинське шкільництво і “шкільний гуманізм” в Україні к. XVI – середини XVII ст. // Київська старовина. – 1997. – №1-2.

Лекція №18

УКРАЇНСЬКА ПОЕЗІЯ XVIII СТ.

План

1. Обставини виникнення української віршової сатири XVIII ст. Питання авторства.

2. Вірші – травестії мандрівних дяків на різдвяні та великодні сюжети. Особливості мови і стилю віршової сатири, зв'язок із фольклором.

3. Висміювання зажерливості, жадібності і пияцтва, викриття продажності у сатирично-гумористичних віршованих оповіданнях “Отець Негребецький”, “Пекельний Марко”, “Вірша про Кирика”.

4. Соціально-політична віршована сатира.

5. Іван Некрашевич: біографічні відомості; обсяг і характер творчості.

6. Розвиток інтимної та світської лірики в українській літературі 18 ст. (“Пісні світові” Івана Пашковського, пісня “Їхав козак за Дунай” Семена Климовського та ін.).

Ключові слова: віршова сатира, гумор, бурлеск, травестія, мандрівні дяки, пісня, лірика.

Питання на лекції:

– Які жанрові особливості колядок та щедрівок?

– Пригадайте, що ви знаєте про творчість вагантів.

Основна література

1. Борецький М. Світ поезії вагантів // Зарубіжна література. – 2004. – №27.

2. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн.1, 2. – Львів: Світ, 1992.

3. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989.

4. Ісіченко Ю. Містична перспектива літературного тексту в культурі українського бароко // Сучасність. – 1995. – №5.

5. Криса Б. Характер самоусвідомлення української поезії у XVII-XVIII століттях // Записки наукового товариства імені Т.Шевченка. Т.СХХІV: Праці філологічної секції / Ред. М.Ільницький, О.Купчинський. – Львів, 1992.

6. Лімборський І. Погранична літературна ситуація як факт художньої свідомості (Українська література XVIII ст. – від бароко до

раннього Просвітництва) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – №4, 5.

7. Макаров А. Ірраціональні мотиви українського бароко // Слово і час. – 1991. – №7.

8. Макаров А. Світло українського бароко. – К.: Мистецтво, 1994.

9. Мишанич О. Українська література XVIII ст. // Українська література XVIII ст. Поетичні твори. Драматичні твори. Прозові твори / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін.; Вступ. ст., упорядк. і примітки О.Мишанича. – К.: Наукова думка, 1983. – С. 5-28.

10. Наливайко Д. Феномен українського бароко в європейському контексті // Слово і час. – 2002. – №2.

11. Нога Г. Орієнтації та пріоритети поезії низового бароко // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

12. Нога Геннадій. Мова творів українських мандрівних дяків // Українська мова та література. – 1998. – число 18. – С. 9.

13. Підмогильна Ю. Жіноча поезія другої половини XVI-XVIII століть в Україні // Гендерна перспектива / Упоряд. В.Агеєва. – К.: Факт, 2004.

14. Полек В.Т. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994.

15. Січинський Т. Барокко // Енциклопедія українознавства. Т.1. – Перевид. в Україні. – К., 1993.

16. Соболев В. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995.

17. Сорокіна О. Своєрідність поезії західноєвропейських вагантів та українських мандрованих дяків (Урок-бесіда з елементами вистави, 8 клас) // Зарубіжна література. – 2004. – №1.

18. Ушкалов Л. Есеї про українське бароко. – К.: Факт – Наш час, 2006. – 284 с. – С. 63.

19. Ушкалов Л. Загальний погляд на українську перекладну поезію доби бароко // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Виш.б: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2001.

20. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994.

21. Шевченко В. Українське літературне бароко кінця XVI-XVIII ст.: спроба узагальнення // Українська мова й література в середніх

школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 1999. – №3; 2000. – №1.

22. Шевчук В. Низове бароко та засоби його творення // Українська мова та література. – 1997. – №14, 15, 16.

23. Яковина О. Онтологічні риси літературного бароко в Україні (проблема духовного і тілесного) // Молода нація. Альманах. – 1999. – №10.

Додаткова література

1. Завельський Б. Маловідомий український панегірик початку XVIII ст. “Вънец свободі” // Радянське літературознавство. – 1984. – №11.

2. Зосім О. Евхаристичні пісні в українських пісенниках XVIII ст. та їх польські прототипи // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

3. Мишанич О. Давня українська любовна поезія // Пісні Купідона. Любовна поезія на Україні XV – початку XIX ст. / Упорядк. та примітки В.Шевчука; Передмова О.Мишанича. – К.: Молодь, 1984.

4. Мишанич О. Українська література XVIII ст. // Українська література XVIII ст. Поетичні твори. Драматичні твори. Прозові твори / Ред. кол.: І.Дзверін (голова) та ін.; Вступ. ст., упорядк. і примітки О.Мишанича. – К.: Наукова думка, 1983.

5. Рязанцева Т. Одиссея духу. Характерні риси доби Бароко // Зарубіжна література. – 1996. – №5.

6. Соболев В. “Не горлиця тиха та солодкоголоса, а зіркий орел...” (Йоасаф Горленко) 1705-1754 // Донецький вісник НТШ. Т.5 / Відп. ред. В.Білецький. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2004.

7. Хижняк З. Маньківський В. Класи поетики і риторики // Хижняк З. Маньківський В. Історія Києво-Могилянської академії. – К.: КМ Академія, 2003. – С. 77-82.

8. Чижевський Д. Барокко в літературі // Енциклопедія українознавства. Т.1. – Перевид. в Україні. – К., 1993.

9. Шалагінов Б. Естетика і поетика літератури Бароко // Зарубіжна література. – 2003. – №12.

10. Шевчук В. Універсальна картина світу в творчості письменників українського барокко // Українська наука і культура. – 1994. – Випуск 28.

11. Шип Н. Видавнича і просвітницька діяльність Київської духовної академії // Київська старовина. – 1999. – №3.

Лекція №19

ХУДОЖНІЙ СВІТ ПОЕЗІЇ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

План

1. Модель біографії Г.Сковороди в сучасній науці.
2. Своєрідність збірки “Сад божественних пісень”:
 - 2.1. Характер взаємодії епіграфів і текстів. Біблійна основа творів.
 - 2.2. Пейзажні вірші – нове явище тогочасної української літератури. Поєднання книжних і народних елементів
3. Актуалізація панегіричної поезії у творчості Григорія Сковороди.

Ключові слова: збірка, модель світобудови, філософія, епіграф, панегірик, пейзажна лірика.

Питання на лекції: Пригадайте особливості духовної лірики?

Основна література

1. Бетко І. Спроба реконструкції символіко-архетипічної образної системи “Саду божественних пісень” Григорія Сковороди // *Warszawskie zeszyty ukrainoznawcze* 17-18. – Warszawa, 2004.
2. Білецький О. Зібрання творів: У 5 т. Т.1: Давня українська і давня російська літератури. – К.: Наук. думка, 1965.
3. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. Навч. посібник. – 2-ге вид., випр. – Львів: Світ, 1994. – Кн.1. – С. 76-92.
4. Зосім О. Українська духовна пісня: традиція і сучасність // *Народна творчість та етнографія*. – 2002. – №1-2.
5. Грищай М., Микитась В., Шолом Ф. Давня українська література – К.: Вища школа, 1978. – С. 376-394.
6. Демчук О. Мисливець на жар-птицю Божественного одкровення // *Українська мова та література*. – 2003. – №48 (352).
7. Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1995. – С. 215-220.
8. Іваньо І. Григорій Сковорода // Сковорода Г. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи / Упордк., примітки та вступ. ст. І.Іваньо. – К.: Наук. думка, 1983. – С. 5-32.
9. Пінчук Т. Штрихи до поетичного портрета Григорія Сковороди // *Радянське літературознавство*. – 1988. – №2.
10. Піч Р. Сковородинівський міф про Наркіса в світлі романтичної концепції міфотворчості // *Сучасність*. – 1995. – №10.

11. Поліщук Ф. Григорій Сковорода: життя і творчість. – К.: Дніпро, 1978. – 262 с.

12. Сивокінь Г. Григорій Сковорода як читач Біблії // Слово і час. – 1993. – №3. – С. 11-16.

13. Сінькевич О. Біблійна основа системи “Саду божественних пісень” Григорія Сковороди // Krakowskie Zeszyty Ukrainoznawcze. Tom III – IV. 1994-1995. – Krakow, 1995.

14. Соболь В. З глибини віків: Вивчення давньої укр. літ. в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак-ЕКО, 1995. – С. 160-186.

15. Ушкалов Л. Передмова // Сковорода Г. Сад божественних пісень / підготовка тексту, передмова та коментарі Л.Ушкалова. – Харків: Майдан, 2002. – С. 7-16.

16. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – С. 239-303.

17. Шевчук В. Дорога в тисячу років: Роздуми, статті, есе. – К.: Рад. письменник, 1990.

Додаткова література

1. Балаклицький М. Григорій Сковорода та Іван Багряний: типологічна подібність постатей // Українська мова та література. – 2004. – №48 (400).

2. Барабаш Ю. Григорій Сковорода // Слово і час. – 1997. – №7.

3. Бордукова Н. Переклади Григорія Сковороди: історіографія питання // Наукові записки Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Серія: Літературознавство. Випуск 3 (27) / Ред. кол.: Л.Фрізман (відп. ред.) та ін. – Харків, 2000.

4. Бородій М. До біографії Г.Сковороди // Слово і час. – 1997. – №11-12.

5. Гармаш М. Методична розробка теми “Григорій Сковорода. Життя і творчість” // Дивослово. – 1999. – №8.

6. Генік-Березовська З. Григорій Сковорода: образ художній і справжній // Слово і час. – 1995. – №3. – С. 61-68.

7. Ерн В. Життя і особа Григорія Сковороди // Березіль. – 1992. – №11-12.

8. Іваньо І. Філософія і стиль мислення Григорія Сковороди. – К.: Наук. думка, 1983.

9. Каустов А. Зооморфічна символіка у філософських творах Г.С. Сковороди // Українська мова і література в школі. – 1990. – №1.

10. Коваль С. Філософія Григорія Сковороди на тлі сучасності // Українська мова та література. – 2005. – №18 (418).

11. Ласло-Куцок М. Апофеоз світла у творчості Григорія Сковороди // Слово і час. – 1990. – №3.

12. Лобановська А. Невідомий Сковорода // Слово і час. – 2000. – №6.

13. Макаров А. Світло українського бароко. – К.: Мистецтво, 1994.

14. Мовчан Р. “Перший інтелігент” у вирі національного відродження (Григорій Сковорода як текст 20-х років ХХ століття) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – №2. С. 137-146.

15. Петров В. Г.С. Сковорода. Спроба характеристики // Київська старовина. – 2001. – №4.

16. Сирцова О. Притча і міф в історіософії Г.Сковорода // Київська старовина. – 1995. – №3.

17. Софронова Л. Григорій Сковорода – любитель священної Библиї // Літературознавство: Матеріали ІV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

18. Тихолоз Б. Філософсько-поетична мариністика Г.Сковороди та І.Франка // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2003. – №6. С. 122-132.

19. Ульяновський В. Віктор Петров: Осягнення Сковороди // Київська старовина. – 2001. – №4.

20. Ушкалов Л. Риторична “матерія” творів Сковороди на тлі українського літературного бароко // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.5: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2005.

21. Ушкалов Л. Сковородинівська наука про біблійні образи // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей: Лінгвістика і літературознавство/ Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – К.: Знання України, 1999.

22. Чижевський Д. Філософія Г.С.Сковороди / Підготовка тексту й передне слово Л.Ушкалова. – Харків: Прапор, 2004. – 272 с.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичне заняття №9

Панегірична поезія раннього бароко

План

1. Панегірики як естетична мода Бароко. Жанрові різновиди панегіриків: епіграми, епітафіони, “вдячності”, цикли “вінців”.

2. Бароковість панегірика Олександра Митури “Візерунок цнот” (ускладненість форми, поєднання міфологічних і біблійних мотивів).

3. Оплакувальні панегірики як жанровий різновид. Своєрідність твору Касіяна Саковича “Вірші на жалісний погреб рицаря Петра Конашевича-Сагайдачного”. Посмертний панегірик.

4. Димитрій Туптало. Церковний та культурний діяч. Жанр “Вінців”. Молитовні та похвальні вірші..

5. Софроній Почаський. „Євхаристиріон, альбо вдячність” (1632). Прижиттєвий панегірик. Композиція „Вдячності”.

6. Варлаам Ясинський. “Три вінця молитвенние” зразок етикетного панегіризму. Трансформація релігійних образів та сюжетів.

7. Антипанегірики, їх художні особливості: “пасквіль” невідомого поета на гетьмана Івана Самойловича.

Завдання:

1. Законспектуйте статтю:

Подрига В. Оцінка Михайлом Максимовичем панегіричної поезії XVII-XVIII століть та місце похвального вірша в поетичному доробку Іренєя Фальківського // “Я син свого народу”. Наукова спадщина Михайла Максимовича (до 200-річчя з дня народження вченого) / Відп. ред. М.Корпанюк, проф.. – К., 2005. – С. 89-98.

2. Скласти 5 завдань-тестів за темою.

3. Виписати зі словників або енциклопедій визначення панегіричної, метафізичної, геральдичної, епіграматичної поезії.

Художні тексти читати за виданнями:

– Українська література XVII ст.: Синкретична писемність. Поезія. Драматургія. Белетристика. / Упоряд., приміт., вступ стаття В.І. Кречотня. – К., 1987. – 608 с.

– Українська література XVIII ст.: Поетичні твори. Драматичні твори. Прозові твори. / Упоряд., приміт., вступ стаття О.В. Мишанича. – К., 1983. – 693 с.

– Українська поезія: Кінець XVI ст. – початок XVIII ст. / Упоряд. В.П.Колосова, В.І.Крекотень. – К, 1978. – 680 с.

– Українська поезія: Середина XVII ст. / Упоряд. В.І.Крекотень, М.М.Сулима. – К, 1992. – 680 с.

Основна література

1. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн.: Навч. вид. Кн. 1. – Львів: Світ, 1992.

2. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989.

3. Грушевський М. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. Т. / Упоряд. В.В.Яременко; приміт. С. К.Росовецького. – К.: Либідь, 1993.

4. Полек В.Т. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994.

5. Поліщук Ф.М. Вивчення давньої літератури у 8 класі: Посібник для вчителів. – К.: Рад.шк., 1984.

6. Соболев В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995.

7. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994.

Додаткова література

1. Бетко І. Сторінки культурної спадщини Києво-Могилянської академії: “Вірші на жалісний погреб Сагайдачного” Касіяна Саковича у річищі епітафійно-погребової традиції літератури українського бароко // *Warszawskie zeszyty ukrainoznawcze* 13-14. – Warszawa, 2002.

2. Крекотень В. Головні аспекти вивчення української барокової поезії // Вісник Київського університету: Вип.2. – К.: Либідь, 1991. – С. 71-76.

3. Крекотень В. Освітня реформа Петра Могили й утвердження бароко в українській поезії // Записки наукового товариства імені Т.Шевченка. Т.СХХІV: Праці філологічної секції / Ред. М.Ільницький, О.Купчинський. – Львів, 1992.

4. Крекотень В. Українська література XVII ст. // Українська література XVII ст. Синкретична писемність. Поезія. Драматургія.

Белетристика / Ред. кол.: І.Дзевєрін (голова) та ін.; Вступ. ст., упорядк. та примітки В.Крекотня. – К.: Наук. думка, 1987.

5. Криса Б. Характер самоусвідомлення української поезії у XVII-XVIII століттях // Записки наукового товариства імені Т.Шевченка. Т.СХХІV: Праці філологічної секції / Ред. М.Ільницький, О.Купчинський. – Львів, 1992.

6. Макаров А. Світло українського бароко. – К.: Мистецтво, 1994.

7. Подрига В. Оцінка Михайлом Максимовичем панегіричної поезії XVII-XVIII століть та місце похвального вірша в поетичному доробку Іренєя Фальківського // “Я син свого народу”. Наукова спадщина Михайла Максимовича (до 200-річчя з дня народження вченого) / Відп. ред.. М.Корпанюк, проф.. – К., 2005. – С. 89-98.

Методичні рекомендації

Панегіризм розглядається сучасними науковцями як прояв рефлексії античної гімнографії, середньовічних псалмів та акафістів і ренесансних епіграм. Окрім того, що панегірики були свого роду бароковою модою, необхідно звернути на історичні події як окремих фактор, що вплинув на появу такого жанру в українській бароковій поезії.

Творчість Димитрія Туптала є своєрідним і оригінальним явищем в українській літературі барокової епохи. Необхідно ознайомитися із його біографією та церковною і культурною діяльністю. Готуючи відповідь на питання про поезію св.Димитрія особливу увагу необхідно звернути на символічне значення жанрової форми “вінців”, образи Ісуса Христа, Богоматері.

Касіян Сакович використовує форму колективного авторства та оригінальну композицію, тож слід звернути увагу, хто з учнів письменника брав участь у створенні панегірика “Вірші на жалісний погреб рицаря Петра Конашевича-Сагайдачного”.

“Євхаристиріон, альбо вдячність” Софронія Почаського заслуговує особливої уваги з огляду на оригінальність жанрового різновиду. Покажіть, якими засобами змальовано образ Петра Могилы як науковця, книжника нового часу. Необхідно розглянути також особливості використання християнської та античної символіки.

Практичне заняття №10

Художній світ української барокової поезії

План

1. Особливості українського бароко.
2. Риси барокового стилю в поезії Лазаря Барановича (“Веселка в небі – втішитись треба!”, “Про сонце”, “В полі робота, до неї охота”,

“Про час для всього – доброго, злого”, “Про мир”, “Про місяць і зорі”, “Читачу ласкавий, пильно зваж сі справи”, “Про те ж”, “Русин поляка щось по-польску балака”, “Автор жалкує і апелює”, “Світ збурили грози на людській сльози”, “Скрізь на Україні видно лиш руїни”, “У світі так ведеться, що лихо сміється”; вішовані звернення до української громади).

3. Художня своєрідність поетичної творчості Івана Величковського (*“Вірші до Івана Самойловича”, “Минуту”, “Ехо”, “Рак літеральний”, “Рак словний”, “Рак прекословний”, “Чворогранистий”, “Згожаючийся”, “Порядний непорядок”, “Одноголосний”, “Єдинопадежний”, “Мінливий”, “Лабіринти”, “Азбучний”, “Акростихіси”, “Многопремінительний”, “Стовп”, “Пресікаємий”, “Остання штучка”; епіграми).*

4. Художній світ поезії Климентія Зиновіїва: тематика, образи, жанрова природа (*“Про гончарів: слово похвальне”, “Про ратаїв...”, “Про тезлів...”, “Про тих, що копають колодязі глибокі...”, “Про зайців”, “Про людей православних, що військову службу справляють, а саме – про козаків”, “Про школярів, що дрова крадуть, і про школу”, “Про женців”, “Про велетнів...”, “Про нищих шкільних”, “Про убогих та багатих”, “Про писарів різних...”, “Про нерівності людські...”).*

5. Поезія Данила Братковського – ідейно-художня своєрідність (*“Мінливість світу не зрозуміти”, “Сусіди”, “Життя в місті”, “Нові палаци”, “Піють півні”, “Диспут убогого з паном”, “Про хміль”, “З чого зроблено жінку”, “Бенкет на сеймику”, “Порада”, “Покірна жінка”, “Світ”, “Несталість світу”, “Усьому приходить кінець”, “Смерть”, “Фортель”, “Варшава – мати”, “Люблин – сестрою”, “Посполите рушення”, “Про художника”).*

6. Гетьман Іван Мазепа як поет (*“Дума”, “Пісня”, “Псальма”; листи до Мотрі Кочубеївни).*

Завдання

1. Виберіть з творів різних поетів вірші зі схожою проблематикою. Підтвердіть цитатами.

2. Зробити письмовий аналіз однієї поезії (на вибір).

Художні твори читати за виданнями:

– Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992.

– Гетьман Ів. Мазепа. Вірші. – Київ, 1916. – 16 с.

– Українська література XVII ст. Синкретична писемність. Поезія. Драматургія. Белетристика / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін.; Вступ. ст., упорядк. та примітки В.Крекотня. – К.: Наук. думка, 1987.

– Віршовані звернення до української громади архієпископа Лазаря Барановича // Хроніка-2000. – 1999. – №31-32.

– Давня українська література Х-XVIII ст. Твори: Для серед. та ст. шк. віку / Упорядкув. текстів, передм., підготов. комент., прим. та навч.-метод. матеріалів О.Сліпушко. – К.: Школа, 2005.

– Слово багатоцінне. Література пізнього бароко (1709-1798 рік) / Уп. Вал.Шевчук, В.Яременко. – К.: ВИДАВНИЦТВО “АКОНІТ”, 2006. – 800 с.

Основна література

1. Бетко І. “Nadgrobki” Лазаря Барановича – пам’ятка літератури бароко // Слово і час. – 2003. – №12.

2. Борисенко К. Тема часу в збірці Івана Величковського “Зегар цілий з полузегариком” // Наукові записки Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Серія: Літературознавство. Випуск 3 (27) / Ред. кол.: Л.Фрізман (відп. ред.) та ін. – Харків, 2000.

3. Відомо, що гетьман писав вірші // Літературна Україна. – 1996. – 4 квітня.

4. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн. 1,2. – Львів: Світ, 1992.

5. Гавдьо А. Давня література. Система уроків // Українська мова та література. – 2005. – №18 (418).

6. Загребельна Н. Співвідношення категорій “стиль” та “автор” в бароковій поезії: на матеріалі збірки віршів Івана Величковського // Філологічні семінари. Література як стиль і спогад. Випуск 6 / Ред. кол.: О.Астаф’єв (відп. ред.) та ін. – К.: Київський університет, 2003.

7. Зосімова О. Мотив “марнота марнот” у поетичних епітафіях Лазаря Барановича: особливості жанрового втілення // Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Збірник наукових праць. Випуск XIV / Ред. кол.: Я.Поліщук та ін. – Рівне: Перспектива, 2005.

8. Корпанюк М. Данило Братковський: поет, патріот, “хлопоман” // Слово і час. – 1991. – №11.

9. Коптілов В. Від Тібору до Дніпра: Шляхами поезії українського Бароко // Сучасність. – 1997. – №3. – С. 89-95; №4. – С. 93-103.

10. Кречотень В.І. Головні аспекти вивчення української барокової поезії // Вісник Київського університету: Вип.2. – К.:

Либідь, 1991. – С. 71-76.

11. Криса Б. Характер самоусвідомлення української поезії у XVII-XVIII століттях // Записки наукового товариства імені Т.Шевченка. Т.СХХІV: Праці філологічної секції / Ред. М.Льницький, О.Купчинський. – Львів, 1992.

12. Макаров А. Великий оборонець миру, справедливості та єдності архієпископ Лазар Баранович // Хроніка-2000. – 1999. – №31-32.

13. Макаров А. Світло українського бароко. – К.: Мистецтво, 1994.

14. Макаров А. Світоч бароккової культури // Слово і час. – 1993. – №10.

15. Полек В. Життя і творчість Івана Мазепи // Полек В. Історія української літератури XVIII ст.: У 2 ч. Частина перша. – Івано-Франківськ: Нова зоря, 1999.

16. Сидоренко О. Образ Ісуса Христа в поезії Івана Величковського // Слово і час. – 2005. – №2. (папка, кафедра)

17. Сидоренко Т. Поетичні чотириєвангелія та інші старозаповітні книги від Івана (Величковського) // Київська старовина. – 2000. – №1.

18. Сидоренко Т. Художній світ у християнській ліриці Івана Величковського: часова і просторова перспектива // Київська старовина. – 2002. – №2.

19. Січинський Т. Барокко // Енциклопедія українознавства. Т.1. – Перевид. в Україні. – К., 1993.

20. Славутич Яр. “Озміється всі за руки ...” (Гетьман Іван Мазепа як поет) // Київ. – 1991. – №3.

21. Соболев В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995.

22. Степовик Д. Особливості українського бароко // Науковий збірник Українського Вільного Університету. Серія: Наукові збірники. Т.15. – Мюнхен, 1992. – С. 282-297.

23. Ткаченко О. Лабіринти бароккової поезії: Жанр і символ // Вісник: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. Випуск 9 / Ред. кол.: М.Наєнко (гол. ред.) та ін. – К.: Київський університет, 2000.

24. Харлан О. Універсальна картина світу у поезії Климентія Зіновіїва та Мацуо Басьо // Актуальні проблеми слов'янської

філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.6: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2001.

25. Хижняк З. Маньківський В. Класи поезики і риторики // Хижняк З. Маньківський В. Історія Києво-Могилянської академії. – К.: КМ Академія, 2003. – С. 77-82.

26. Чижевський Д. Барокко в літературі // Енциклопедія українознавства. Т.1. – Перевид. в Україні. – К., 1993.

27. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994.

28. Шевчук В. Діамант у попелі: Про Данила Братковського як поета і людину // Шевчук В. Дорога в тисячу років. – К.: Дніпро, 1990. – С. 165-171.

29. Шевчук В. Климентій Зіновійв і його книга буття українського народу // Хроніка-2000. – 1993. – №5. – С. 73-98.

Додаткова література

1. Апанович О.Гетьман Мазепа – будівничий української культури // Слово і час. – 1995. – №3.

2. Костомаров М. Гетьман Іван Степанович Мазепа // Костомаров М. Галерея портретів: Біогр. нариси: Для серед. та ст. шк. віку / Упоряд. і передм. В.Замлинського; Пер. з рос. М.Ілляш. – К.: Веселка, 1993.

3. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Розп'ятий Мазепа / Упоряд., авт. передм. і коментарів М.Тимошик. – К.: Наша культура і наука, 2003. – 348 с.

4. Пуцко В. Гетьман Іван Мазепа і розвиток українського мистецтва // Київська старовина. – 1995. – №1.

5. Слабошпицький М. Мазепин дзвін // Дивослово. – 1994. – №7.

6. Тарасова О. Жінки у житті Івана Мазепи: міф і реальність // Дніпро. – 2001. – №9-10.

7. Цудзиневич Л. Від Ренесансу до Барокко // Слово і час. – 1990. – №3.

8. Шалагінов Б. Естетика і поезика літератури Бароко // Зарубіжна література. – 2003. – №12.

9. Ю.Г. Мазепин дзвін // Слово і час. – 1994. – №4-5.

Методичні рекомендації

Знайомство з творчістю багатьох поетів барокової доби допоможе скласти уявлення про різноманітні поетичні шукання в

літературі, побачити, як її автори виробляли свої поетичні традиції, удосконалювали версифікаційну техніку, засоби ідейно-художньої виразності. Характерною рисою літературного процесу цього періоду є багатство тематики та ідей, нових стилістичних тенденцій, демократизація оригінальних поетичних творів, тяжіння представників різних напрямів до певних видів віршування: духовної лірики, панегіриків, любовної лірики, віршів на історичні і публіцистичні теми, епіграм, ситуацій тощо. Розширюється коло авторів, підвищується версифікаційна техніка, і загалом засоби віршування стають дуже різноманітними. Однією з особливостей української поезії цього часу була її багатомовність. Поряд з церковнослов'янською книжною та народною українською мовою поети вживали грецьку, польську мову та латину, а згодом і мову, наближену до російської. Щодо латини та польської мови, то застосування їх зумовлювалось передусім латино-польським характером тодішньої освіти. У цей час силабічна поезія уже виступала як мистецтво. Віршами можна було передавати внутрішній світ людини, подавати моральні настанови, зображувати конкретні явища і події реального життя, оспівувати героїчне минуле. Особливого значення надавали теорії і практиці віршування в шкільних курсах поезики.

При підготовці до заняття необхідно виокремити найбільш вживані образи та художні засоби, які наявні у барокових текстах, цитати виписати. Особливу увагу слід звернути на жанрову своєрідність творів Івана Величковського.

Практичне заняття №11

Українська віршована сатира XVIII ст.

План

1. “Низове” Бароко як чинник десекуляризації та демократизації української літератури. Творчість “мандрованих дяків” як явище барокової літератури.
2. Бурлескування і травестування образів та сюжетів християнської історії. Антицерковна спрямованість поезії.
3. Народна розмовна мова та картини побуту як засіб бурлеску та чинник демократизації книжної літератури.
4. Вірші-орації різдвяного та великоднього циклу. Особливості єдності християнської та народної символіки.

5. Вірші про життя школярів. Соціальні мотиви та критика змісту освіти.

6. Анонімні сатирично-гумористичні віршовані оповідання: “Пекельний Марко”, “Доказательство Хама Даниеля Кукси потомственного”, “Сатира на слобожан”, “Плач київський монахів”, “Отець Негребецький”.

Завдання

1. Виписати в зошити зі словника літературознавчих термінів визначення понять: “травестія”, “бурлеск”, “сатира”, “гумор”.

2. Дібрати з фольклору для зіставлення зразки творів різдвяного та великоднього циклу.

3. Зробити письмовий аналіз віршованого оповідання “Пекельний Марко”.

Тексти читати за виданнями:

– Українська література XVII ст.: Синкретична писемність. Поезія. Драматургія. Белетристика. / Упоряд., приміт., вступ стаття В.І. Кречотня. – К., 1987. – 608 с.

– Українська література XVIII ст.: Поетичні твори. Драматичні твори. Прозові твори. / Упоряд., приміт., вступ стаття О.В. Мишанича. – К., 1983. – 693 с.

– Українська поезія: Кінець XVI ст. – початок XVIII ст. / Упоряд. В.П.Колосова, В.І.Кречотень. – К, 1978. – 680 с.

– Українська поезія: Середина XVII ст. / Упоряд. В.І.Кречотень, М.М.Сулима. – К, 1992. – 680 с.

– Слово багатоцінне. Література пізнього бароко (1709-1798 рік)/ Уп. Вал.Шевчук, В.Яременко. – К.: ВИДАВНИЦТВО “АКОНІТ”, 2006. – Кн.4. – 800 с.

Основна література

1. Бахтин М.М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура Средневековья и Ренессанса. – М., 1965. – 527 с.

2. Борецький М. Світ поезії вагантів // Зарубіжна література. – 2004. – №27.

3. Грицай М.С. Давня українська проза: Роль фольклору у формуванні образного мислення українських прозаїків XVI – поч. XVIII ст. – К., 1975. –151 с.

4. Давній український гумор та сатира. – К., 1959.

5. Нога Г.М. Звичаї тієї з давніх школярів бували... (Український святковий бурлеск XVI-XVIII століть). – К., 2001. – 189 с.

6. Нога Г. Орієнтації та пріоритети поезії низового бароко // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

7. Сулима М.М. Українське віршування кінця XVI – початку XVII ст. – К., 1985. – С. 147.

8. Шевчук В. Явище прообразності в літературі українського бароко // Українська мова та література. – 2004. – №31-32 (383-384).

Додаткова література

1. Нога Геннадій. Мова творів українських мандрівних дяків // Українська мова та література. – 1998. – число 18. – С. 9.

2. Сорокіна О. Своєрідність поезії західноєвропейських вагантів та українських мандрованих дяків (Урок-бесіда з елементами вистави, 8 клас) // Зарубіжна література. – 2004. – №1.

3. Ушкалов Л. Есеї про українське бароко. – К.: Факт – Наш час, 2006. – 284 с. – С. 65

4. Шевчук В. Низове бароко та засоби його творення // Українська мова та література. – 1997. – №14, 15, 16.

Практичне заняття №12

Поезія Григорія Сковороди: традиції та новаторство

План

1. Загальна характеристика поетичної спадщини Г.Сковороди.
2. Структура збірки “Сад божественних пісень”.
3. Характер взаємодії епіграфів і текстів. Біблійна основа творів.

4. Пейзажні вірші – нове явище тогочасної української літератури.

5. Актуалізації панегіричної поезії у творчості Григорія Сковороди.

6. Ритмомелодика і строфіка віршів, синтез традиції силабічного віршування та народної пісні.

Художні тексти читати за виданнями:

– Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.:Освіта, 1993. – С. 580-614.

– Сковорода Г. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи / Упорядк., примітки та вступ. ст. І.Іваньо. – К.: Наук. думка, 1983. – 542 с.

– Сковорода Г. Сад божественних пісень / Підготовка тексту, передмова та коментарі Л.Ушкалова. – Харків: Майдан, 2002. – 128 с.

– Сковорода Г. Твори: У 2т. – К.: ТОВ “Видавництво “Обереги””, 2005. – 2-е вид., виправ. – Т.1. – 528 с.

– Давня українська література Х-ХVIII ст. Твори: Для серед. та ст. шк. віку / Упорядкув. текстів, передм., підготов. комент., прим. та навч.-метод. матеріалів О.Сліпушко. – К.: Школа, 2005.

– Слово многоцінне. Література пізнього бароко (1709-1798 рік)/ Уп. Вал.Шевчук, В.Яременко. – К.: ВИДАВНИЦТВО “АКОНІТ”, 2006. – Кн.4. – 800 с.

Основна література

1. Бетко І. Спроба реконструкції символіко-архетипічної образної системи “Саду божественних пісень” Григорія Сковороди // *Warszawskie zeszyty ukrainoznawcze 17-18.* – Warszawa, 2004.

2. Білецький О. Зібрання творів: У 5 т. Т.1: Давня українська і давня російська літератури. – К.: Наук. думка, 1965.

3. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. Навч. посібник. – 2-ге вид., випр. – Львів: Світ, 1994. – Кн.1. – С. 76-92.

4. Грищай М., Микитась В., Шолом Ф. Давня українська література – К.: Вища школа, 1978. – С. 376-394.

5. Грушевський М. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. Т. / Упоряд. В.В.Яременко; приміт. С. К.Росовецького. – К.: Либідь, 1993.

6. Демчук О. Мисливець на жар-птицю Божественного одкровення // *Українська мова та література.* – 2003. – №48 (352).

7. Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1995. – С. 215-220.

8. Іваньо І. Григорій Сковорода // Сковорода Г. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи / Упорядк., примітки та вступ. ст. І.Іваньо. – К.: Наук. думка, 1983. – С. 5-32.

9. Пінчук Т. Штрихи до поетичного портрета Григорія Сковороди // *Радянське літературознавство.* – 1988. – №2.

10. Піч Р. Сковородинівський міф про Наркіса в світлі романтичної концепції міфотворчості // *Сучасність.* – 1995. – №10.

11. Поліщук Ф. Григорій Сковорода: життя і творчість. – К.: Дніпро, 1978. – 262 с.

12. Сивокінь Г. Григорій Сковорода як читач Біблії // *Слово і час.* – 1993. – №3. – С. 11-16.

13. Сінкевич О. Біблійна основа системи “Саду божественних пісень” Григорія Сковороди // *Krakowskie Zeszyty Ukrainoznawcze*. Tom III – IV. 1994-1995. – Krakow, 1995.

14. Соболь В. З глибини віків: Вивчення давньої укр. літ. в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак-ЕКО, 1995. – С. 160-186.

15. Ушкалов Л. Передмова // Сковорода Г. Сад божественних пісень / підготовка тексту, передмова та коментарі Л.Ушкалова. – Харків: Майдан, 2002. – С. 7-16.

16. Ушкалов Л. Григорій Сковорода і антична культура. – Харків: ТОВ “Знання”, 1997. – 180 с.

17. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – С. 239-303.

18. Шевчук В. Дорога в тисячу років: Роздуми, статті, есе. – К.: Рад. письменник, 1990.

Додаткова література

1. Андрущенко М. Парнас віршотворний: Києво–Могилянська академія і український літературний процес XVIII ст. – К.: Українська книга, 1999. – 208 с.

2. Балаклицький М. Григорій Сковорода та Іван Багряний: типологічне подібність постатей // *Українська мова та література*. – 2004. – №48 (400).

3. Барабаш Ю. Григорій Сковорода // *Слово і час*. – 1997. – №7.

4. Барабаш Ю. “Знаю человека...”: Григорій Сковорода. Поетія. Філософія. Життя. – М.: Просвещение, 1989. – 327 с.

5. Бордукова Н. Переклади Григорія Сковороди: історіографія питання // *Наукові записки Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди*. Серія: Літературознавство. Випуск 3 (27) / Ред. кол.: Л.Фрізман (відп. ред.) та ін. – Харків, 2000.

6. Бородій М. До біографії Г.Сковороди // *Слово і час*. – 1997. – №11-12.

7. Гармаш М. Методична розробка теми “Григорій Сковорода. Життя і творчість” // *Дивослово*. – 1999. – №8.

8. Генік-Березовська З. Григорій Сковорода: образ художній і справжній // *Слово і час*. – 1995. – №3. – С. 61-68.

9. Ерн В. Життя і особа Григорія Сковороди // *Березіль*. – 1992. – №11-12.

10. Іваньо І. Філософія і стиль мислення Григорія Сковороди. – К.: Наук. думка, 1983.

11. Каустов А. Зооморфічна символіка у філософських творах Г.С. Сковороди // Українська мова і література в школі. – 1990. – №1.
12. Коваль С. Філософія Григорія Сковороди на тлі сучасності // Українська мова та література. – 2005. – №18 (418).
13. Ласло-Куцок М. Апофеоз світла у творчості Григорія Сковороди // Слово і час. – 1990. – №3.
14. Лобановська А. Невідомий Сковорода // Слово і час. – 2000. – №6.
15. Макаров А. Світло українського бароко. – К.: Мистецтво, 1994.
16. Мишанич О. Григорій Сковорода (1722-1794) // Сковорода, Григорій Твори: У 2т. – К.: ТОВ “Видавництво “Обереги””, 2005. – 2-е вид., виправ. – Т.1. – С. 9-35.
17. Мовчан Р. “Перший інтелігент” у вирі національного відродження (Григорій Сковорода як текст 20-х років ХХ століття) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – №2. С. 137-146.
18. Петров В. Г.С. Сковорода. Спроба характеристики // Київська старовина. – 2001. – №4.
19. Сирцова О. Пригча і міф в історіософії Г.Сковорода // Київська старовина. – 1995. – №3.
20. Софронова Л. Григорій Сковорода – любитель священної Библиї // Літературознавство: Матеріали ІV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.
21. Тихолоз Б. Філософсько-поетична мариністика Г.Сковороди та І.Франка // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2003. – №6. С. 122-132.
22. Ульяновський В. Віктор Петров: Осягнення Сковороди // Київська старовина. – 2001. – №4.
23. Ушкалов Л. З історії української літератури ХVІІ-ХVІІІ століть. – Харків: Акта, 1999. – 216 с.
24. Ушкалов Л. Риторична “матерія” творів Сковороди на тлі українського літературного бароко // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.5: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2005.
25. Ушкалов Л. Сковородинівська наука про біблійні образи // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей:

Лінгвістика і літературознавство/ Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – К.: Знання України, 1999.

26. Федорук Л. Простір і колір як категорія художнього світу Григорія Сковороди // Слово і час. – 2000. – №5.

27. Чижевський Д. Філософія Г.С. Сковороди / Підготовка тексту й передне слово Л.Ушкалова. – Харків: Прапор, 2004. – 272 с.

Методичні рекомендації

Поезія Григорія Сковороди – одна з визначних сторінок в історії української літератури XVIII ст. Лірика письменника сповнена філософських роздумів. В поезії Григорій Сковорода виступає як глибокий лірик, який розкриває свою багату і щедру душу, славить розум, працьовитість, закликає до самопізнання і морального вдосконалення, оспівує красу природи.

При підготовці до практичного заняття, спираючись на конспект лекцій і рекомендовану літературу, слід проаналізувати основні групи віршів. Опрацювання основних монографій і статей про творчість Григорія Сковороди дозволить не тільки визначити провідні тенденції віршів, а й уявити цілісність і одночасно внутрішнє багатство “Саду божественних пісень”, систематизувати знання. Обов’язковою умовою успіху такого заняття є ґрунтовне знайомство з усією поезією Григорія Сковороди.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА (МОДУЛЬ 4)

Тести

1. *“Вірші на жалосний погреб Петра Конашевича-Сагайдачного”*
Касіяна Саковича є зразком:

1) панегіричної поезії;	3) геральдичної поезії;
2) релігійно-повчальної лірики;	4) історичної поезії.

2. *“Є час для всього, мудрі так казали,
Які на світі добре все пізнали.*

*Час народитись, смертний час чатує,
Бог забере в нас, Бог нас обдарує...”*

Ці рядки належать:

1) Івану Величковському;	3) Касіяну Саковичу;
2) Лазарю Барановичу;	4) Данилу Братковському.

3. *“Ой що то за диво буває на світі,
Що тому смішки, тому сльози лити,
Один здоровий, а інший хорує,
Один щасливий, а інший горює.*

Ці рядки належать:

1) Івану Величковському;	3) Касіяну Саковичу;
2) Лазарю Барановичу;	4) Данилу Братковському.

4. Григорій Сковорода у поезії *“De libertate”* звеличує як *“отця вольності”*:

1) Івана Мазепу;	3) Івана Самойловича;
2) Богдана Хмельницького;	4) Петра І.

5. Закінчіть визначення: *“Короткий віршований твір (від одного до тридцяти рядків), який просто, ясно, зрозуміло, з логічною чіткістю, дотепно і зграбно, з якнайбільшою потенцією художнього впливу на сприймача розповідає про певний предмет, певну особу чи подію – це:*

1) епіграма;	3) панегірик;
2) ода;	4) памфлет.

6. Збірка поезій Григорія Сковороди називається:

1) <i>“Байки харківські”</i> ;	3) <i>“De libertate”</i>
2) <i>“Послання”</i> ;	4) <i>“Сад божественних пісень”</i> .

7. Григорій Сковорода є представником стилю:

1) готика;	3) ренесанс;
2) орнаменталізм;	4) бароко.

8. Темою пісні *“Всякому городу нрав і права...”* є:

- 1) засудження релігії;

2) змалювання сучасного авторіві світу, в якому кожен пристосовується як може;

3) осуд людських вад;

4) змалювання краси української природи.

9. До епічного роду киево-могилянські поетики відносили поезію, змістом якої мала бути "імітація подій, що виражає прості звичаї і сільські та пастуші грубі жарти" (Поетика "Касталійське джерело", 1685). Це поезія:

1) буколічна;

3) травестійна;

2) георгічна;

4) школярська.

Питання

1. Назвіть жанрові різновиди та особливості поезії мандрівних дяків.

2.5. МОДУЛЬ 5. ПРОЗА ТА ДРАМАТУРГІЯ XVII-XVIII СТОЛІТЬ

ПЕРЕЛІК КЛЮЧОВИХ ПИТАНЬ

1. Прозова творчість Григорія Сковороди.
2. Розвиток історіографії в літературі кінця XVI – першої половини XVII століття.
3. Зародження драматичної літератури. Загальна характеристика української барокової драматургії.
4. Особливості розвитку історичної, ораторсько-проповідницької та щоденникової прози другої половини XVII століття.
5. Українська барокова драматургія XVII століття: образна та тематична специфіка.
6. Загальна характеристика історіографічної прози XVIII століття.
7. Своєрідність паломницької та автобіографічної прози XVIII століття.
8. Вертепна драма XVIII століття.
9. Інтермедії до драм.

МОДУЛЬ 5. ПРОЗА ТА ДРАМАТУРГІЯ XVII-XVIII СТОЛІТЬ

ПЛАНІ ЛЕКЦІЙ

Лекція № 20

БАРОКОВА ОРАТОРСЬКО-ПРОПОВІДНИЦЬКА ПРОЗА

План

1. Нова проповідницька та публіцистична проза. Дві стильові форми в розвитку української проповіді: традиційна та нова мистецька форма проповіді.

2. Використання українськими проповідниками стилю бароко, його характерних рис.

3. Іоаннікій Галятовський: біографічні відомості, світогляд письменника. Трактат “Наука, або Спосіб зложення казання” як перша спроба викладу теорії церковного красномовства.

4. Збірка проповідей “Ключ розуміння”, загальна характеристика змісту і стильових особливостей.

5. Суспільно-політичні погляди та літературна діяльність Барановича.

6. Антоній Радивилівський: біографічні відомості; погляди на ораторське мистецтво.

Ключові слова: *бароко, риторика, гомілетика, проповідь, орація, трактат.*

Питання на лекції:

– Пригадайте особливості барокового стилю

– Що вивчали барокові риторики

Основна література

1. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн.1, 2. – Львів: Світ, 1992.

2. Грищай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989.

3. Довга Л. Свобода волі у проповідях Антонія Радивилівського // Київська старовина. – 2002. – №2.

4. Ісиченко Ю. Містична перспектива літературного тексту в культурі українського бароко // Сучасність. – 1995. – №5.

5. Колінець В., Білоус П. Творчість В.Григоровича-Барського // Радянське літературознавство. – 1986. – №10.

6. Лімборський І. Погранична літературна ситуація як факт

художньої свідомості (Українська література XVIII ст. – від бароко до раннього Просвітництва) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – №4, 5.

7. Макаров А. Ірраціональні мотиви українського бароко // Слово і час. – 1991. – №7.

8. Макаров А. Світло українського бароко. – К.: Мистецтво, 1994.

9. Мишанич О. Українська література XVIII ст. // Українська література XVIII ст. Поетичні твори. Драматичні твори. Прозові твори / Ред. кол.: І.Дзевєрін (голова) та ін.; Вступ. ст., упорядк. і примітки О.Мишанича. – К.: Наукова думка, 1983.

10. Наливайко Д. Феномен українського бароко в європейському контексті // Слово і час. – 2002. – №2.

11. Огієнко І. Провісник етнонаціонального відродження українців (Значення духовної спадщини Димитрія Туптала в українській церкві і в українській культурі) // Народна творчість та етнографія. – 2001. – №4.

12. Полєк В.Т. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994.

13. Січинський Т. Барокко // Енциклопедія українознавства. Т.1. – Перевид. в Україні. – К., 1993.

14. Соболев В. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995.

15. Соболев В. Пам'ятна книга Дмитра Туптала. – Варшава, 2004.

16. Ушкалов Л. Сквородинівська наука про біблійні образи // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей: Лінгвістика і літературознавство/ Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – К.: Знання України, 1999.

17. Чепіга І. Початки барокового проповідництва в українському письменстві // Мовознавство. – 1996. – №6.

18. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994

19. Шевченко В. Українське літературне бароко кінця XVI-XVIII ст.: спроба узагальнення // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 1999. – №3; 2000. – №1.

20. Яковина О. Онтологічні риси літературного бароко в Україні (проблема духовного і тілесного) // Молода нація. Альманах. – 1999. – №10.

Додаткова література

1. Андрущенко М. Деякі зауваги до теми розвитку української прози XVIII ст. – загадки та містифікації “Історії русів” // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації україністів. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.
2. Білецький О. Зібрання творів: У 5 т. Т.1: Давня українська і давня російська літератури. – К.: Наук. думка, 1965.
3. Новик О. Мотив гріха та покари в ораціях Івана Леванди // Молода нація. Альманах. – 1999. – №13.
4. Новик О. Мотив швидкоплинності й марності людського життя у творах Івана Леванди // Наукові записки Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Серія: Літературознавство. Випуск 3 (27) / Ред. кол.: Л.Фрізман (відп. ред.) та ін. – Харків, 2000.
5. Новик О. Особливості прикрашання матерії у творах Івана Леванди // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.6: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2001.
6. Новик О. Христологічні мотиви у творчості Івана Леванди // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.5: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2005.
7. Павленко І. Іпостась Володимира Святого в українських рукописних житіях XVII-XVIII ст. // Магістеріум. Випуск 8: Літературознавчі студії / Упоряд. А Кравченко. – К., 2002.
8. Рязанцева Т. Одісея духу. Характерні риси доби Бароко // Зарубіжна література. – 1996. – №5.
9. Соболев В. “Не горлиця тиха та солодкоголоса, а зіркий орел...” (Йоасаф Горленко) 1705-1754 // Донецький вісник НТШ. Т.5 / Відп. ред. В.Білецький. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2004.
10. Хижняк З. Маньківський В. Класи поетики і риторики // Хижняк З. Маньківський В. Історія Києво-Могилянської академії. – К.: КМ Академія, 2003. – С. 77-82.
11. Цудзинович Л. Від Ренесансу до Барокко // Слово і час. – 1990. – №3.
12. Чижевський Д. Барокко в літературі // Енциклопедія українознавства. Т.1. – Перевид. в Україні. – К., 1993.

13. Шалагінов Б. Естетика і поетика літератури Бароко // Зарубіжна література. – 2003. – №12.

14. Шевчук В. Універсальна картина світу в творчості письменників українського барокко // Українська наука і культура. – 1994. – Випуск 28.

15. Шип Н. Видавнича і просвітницька діяльність Київської духовної академії // Київська старовина. – 1999. – №3.

Лекція № 21

ЛІТОПИСАННЯ, ІСТОРІОГРАФІЯ, ПРИТЧІ

План

1. Характеристика історіографічної та паломницької прози XVII-XVIII ст.

2. Літопис Самійла Величка “Летопись событий в Юго-Западной России в XVII веке...” як явище українського літературного бароко.

3. Барокова образність літопису. Роль новели про Сатира в структурі твору.

4. “Історія Русів”: проблема авторства твору, синкретизм жанру, композиційні особливості.

5. Образна система. “Історії Русів”.

Ключові слова: *літопис, історіографія, бароко, новела, притча, синкретизм.*

Питання на лекції:

– Політична ситуація на Україні в XVII-XVIII ст.

– Джерелом яких творів Тараса Шевченка стали літописи?

Основна література

1. Андрущенко М. Деякі зауваги до теми розвитку української історичної прози XVIII ст. – загадки та містифікації “Історії Русів” // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. Кн.1. – К.: ТОВ Видавництво “Обереги”, 2000. – С. 218-224.

2. Афанасьєв І. Символіка смерти в “Історії русів” // Сучасність. – 1999. – №10..

3. Бердник О.С. “Історія Русовъ” як метатекст: Монографія. Донецьк: Видавництво Донецького національного університету, 2002. – 176 с.

4. Білодід І.К. Українська літературна мова другої половини XVI, XVII і XVIII ст. // Вибрані праці в 3-х т. – К., 1986. – Т. 2.

5. Возняк М. Історія української літератури. – Львів, 1994. – Кн. 2.
6. Єфремов С. О. Історія українського письменства. К.: “Феміна”, 1995. – 686 с.
7. Історія Русов или Малой Росіи: Сочиненіе Георгія Конискаго, Архієпископа Білорускаго. – Москва. В Университетской Типографіи. 1846. – 1-IV+1-IV+263+1-45 с. Репринтне видання: К., 1991.
8. Історія русів. Український переклад Івана Драча. – К., 1991. – 318 с.
9. Корпанюк Микола. Крайове та козацьке компілятивне літописання як історико-культурне явище. – К., 1997. – 161 с.
10. Мишанич О.В. Українська література другої половини XVIII ст. і усна народна творчість. – К.: Наук. думка, 1980. – 343 с.
11. Мишанич Я. “Історія русів”: історіографія, проблематика, поетика. – К.: ТОВ “Видавництво “Обереги”, 1999. – 240 с.
12. Мишанич Я. “Історія русів”: література й історія // Літературознавство: матеріали III конгресу Міжнародної асоціації українців (Харків, 26-29 серпня 1996 р.) / Відповід. Редактор О.Мишанич. – К.: АТ “ОБЕРЕГИ”, 1996. – С. 270-275.
13. Мішуков О.В. “Історія Русів” у контактено-генетичних зв’язках і типологічних сходженнях. – К., 1998. – 239 с.
14. Мішуков О.В. “Історія Русів” у контексті доби – першої половини XIX сторіччя. – К., 1997. – 209 с.
15. Мішуков О.В. “Історія русів” у європейському контексті: Монографія. // Філологія. Історія. Культура. Зб. Наук. Праць: У 2 т. – К.: Парламентське вид-во, 2002. – Т.1. – 319 с.
16. Мішуков О.В. Рецепція образу Мазепи в історичних жанрах європейської літератури // Сучасність – 2000. – №2. – С. 89-99.
17. Оглоблин О. До питання про автора “Історії Русовь” // Київська старовина. – К., 1997. – №6. – С. 69 -95; 1998. – №1. – С. 100-132
18. Соболев В. Літопис Самійла Величка як явище української літератури бароко. – Донецьк: Отечество, 1996. – 336 с.
19. Соболев В. Перспективи дослідження “Історії Русів” // Соболев В.О. 12 подорожей в країну давнього письменства. Донецьк: Східний видавничий дім, 2003. – С. 85-96.
20. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: МПП “Презент”, за участю ТОВ “Феміна”, 1994. – 480 с.

21. Шевчук В. Поетика бароко в українських літописах // Українська мова та література. – 1999. – №31.

22. Шевчук В. Про давню українську прозу, зокрема про літописи // Слово і час. – 1993. – № 10. – С. 57–65.

Додаткова література

1. Денисюк І. Розвиток української малої прози ХІХ – початок ХХ ст. – К.: Вища школа, 1981.

2. Дзира Я. “Історія русів” – видатна пам'ятка української історіографії: нові дані про її автора // Автопортрет нації. – К., 1997. – С. 123-132.

3. Драгоманов М.П. Малороссия в ее словесности // Драгоманов М.П. Вибране. – К.: Либідь, 1991. – С. 5-46

4. Історія української літератури у восьми томах. – К., 1967. – Т.2. – 483 с.

5. Козак С. Український преромантизм. – Варшава, 2003. – 226 с.

6. Кравченко В.В. Поема вольного народу (“Історія русів” та її місце в українській історіографії). – Х.: Основа, 1996. – 117 с.

7. Макаров А. М. Світло українського бароко: Нариси /Підбір та упоряд. Ю. Іванченка. – К.: Мистецтво, 1994. – 287 с.

8. Марченко М.І. Українська історіографія (з давніх часів до середини ХІХ ст.). – К., 1959. – 258 с.

9. Мишанич О. Українська література ХVІІІ ст. // Українська література ХVІІІ ст. Поетичні твори. Драматичні твори. Прозові твори / Ред. кол.: І.Дзевєрін (голова) та ін.; Вступ. ст., упорядк. і примітки О.Мишанича. – К.: Наукова думка, 1983.

10. Мишанич О.В. Давня література в українській літературно-критичній та естетичній думці першої половини ХІХ ст. // Рад. літературознавство. – 1989. – №12. – С. 8-11.

11. Мішуков О. “Історія русів” та її видавець Осип Бодянський // Дивослово. – 1999. – №10.

12. Небесьо Б. Скільки прози може бути у козацькому літописі? // Слово і час. – 1993. – № 9. – С. 22-30.

13. Павленко Г.І. Становлення історичної белетристики в давній українській літературі. – К., 1984. – 325 с.

14. Повість врем'яних літ: Літопис (за Іпатським списком) / Переклад, післяслово та коментарі В.В.Яременка. – К., 1990. – 557 с.

15. Помпео Лоренцо. “Новела про сатира” Самійла Величка:

джерела і літературні моделі // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

16. Сафонов Ю. Духовність керівника в літописі Самійла Величка // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

17. Слабошпицький М. З голосу нашої Клію. – К., 1993.

18. Соболев В. “Війна домова” Самійла Твардовського і українська барокова історіографія в контексті історичної психології // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

19. Соболев В. Епоха та її герої в літописі Самійла Величка // Слово і час. – 1995. – №4.

20. Соболев В. Новела про сатира в контексті літопису Самійла Величка // Слово і час. – 1994. – №4-5.

21. Степанишин Б. Давня українська література в школі. – Київ: Либідь, 2000. – 504 с.

22. Чижевський Д. Барокко в літературі // Енциклопедія українознавства. Т.1. – Перевид. в Україні. – К., 1993.

23. Шалагінов Б. Естетика і поетика літератури Бароко // Зарубіжна література. – 2003. – №12.

24. Шевчук В. Нерозгадані таємниці “Історії русів” // Історія Русів / Пер. І.Драча; вступ. ст. В.Шевчука. – К.: Рад. письменник, 1991.

Лекція № 22

ПРОЗА ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ: ПОЕТИКА ТА ФІЛОСОФСЬКА ОСНОВА

План

1. Філософські твори Сковороди: “Наркісс Розглагол о том: узнай себе”, “Разговор, называемый Алфавит, или Букварь мира”, “Разговор дружеский о душевном мире”, “Израильский змій”: їх основні ідеї та положення.

2. Погляди Сковороди на жанр байки та притчі. Збірка “Басни Харьковскія”.

3. Літературне значення притч Григорія Сковороди.

Ключові слова: філософія, натура, щастя, трактат, притча, байка.

Основна література

1. Барабаш Ю. Григорій Сковорода // Слово і час. – 1997. – №7.
2. Білецький О. Зібрання творів: У 5 т. Т.1: Давня українська і давня російська літератури. – К.: Наук. думка, 1965.
3. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. Навч. посібник. – 2-ге вид., випр. – Львів: Світ, 1994. – Кн.1. – С. 76-92.
4. Грицай М., Микитась В., Шолом Ф. Давня українська література – К.: Вища школа, 1978. – С. 376-394.
5. Демчук О. Мисливець на жар-птицю Божественного одкровення // Українська мова та література. – 2003. – №48 (352).
6. Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1995. – С. 215-220.
7. Іваньо І. Григорій Сковорода // Сковорода Г. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи / Упордк., примітки та вступ. ст. І.Іваньо. – К.: Наук. думка, 1983. – С. 5-32.
8. Мишанич О. Григорій Сковорода (1722-1794) // Сковорода, Григорій Твори: У 2т. – К.: ТОВ “Видавництво “Обереги””, 2005. – 2-е вид., виправ. – Т.1. – С. 9-35.
9. Піч Р. Сковородинівський міф про Наркіса в світлі романтичної концепції міфотворчості // Сучасність. – 1995. – №10.
10. Поліщук Ф. Григорій Сковорода: життя і творчість. – К.: Дніпро, 1978. – 262 с.
11. Сивокінь Г. Григорій Сковорода як читач Біблії // Слово і час. – 1993. – №3. – С. 11-16.
12. Соболь В. З глибини віків: Вивчення давньої укр. літ. в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак-ЕКО, 1995. – С. 160-186.
13. Ушкалов Л. Біблійна герменевтика Григорія Сковороди на тлі українського барокового богомислення // Збірник Харківського історико-філологічного товариства. – Х., 1999. – Т.8. – С. 23-44.
14. Ушкалов Л.В. Григорій Сковорода і антична культура. – Х.: ТОВ “Знання”, 1997. – 180 с.
15. Ушкалов Л.В. З історії української літератури XVII-XVIII століть. – Х.: Акта, 1999. – 215 с.
16. Ушкалов Л.В. Світ українського барокко: Філологічні етюди. – Х.: Око, 1994. – 112 с.
17. Ушкалов Л. Сковородинівська наука про біблійні образи //

Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей: Лінгвістика і літературознавство / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – К.: Знання України, 1999.

18. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – С. 239-303.

19. Шевчук В. Дорога в тисячу років: Роздуми, статті, есе. – К.: Рад. письменник, 1990.

Додаткова література

1. Балаклицький М. Григорій Сковорода та Іван Багряний: типологічне подібність постатей // Українська мова та література. – 2004. – №48 (400).

2. Бордукова Н. Переклади Григорія Сковороди: історіографія питання // Наукові записки Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Серія: Літературознавство. Випуск 3 (27) / Ред. кол.: Л.Фрізман (відп. ред.) та ін. – Харків, 2000.

3. Бородій М. До біографії Г.Сковороди // Слово і час. – 1997. – №11-12.

4. Гармаш М. Методична розробка теми “Григорій Сковорода. Життя і творчість” // Дивослово. – 1999. – №8.

5. Генік-Березовська З. Григорій Сковорода: образ художній і справжній // Слово і час. – 1995. – №3. – С. 61-68.

6. Ерн В. Життя і особа Григорія Сковороди // Березіль. – 1992. – №11-12.

7. Іваньо І. Філософія і стиль мислення Григорія Сковороди. – К.: Наук. думка, 1983.

8. Каустов А. Зооморфічна символіка у філософських творах Г.С. Сковороди // Українська мова і література в школі. – 1990. – №1.

9. Коваль С. Філософія Григорія Сковороди на тлі сучасності // Українська мова та література. – 2005. – №18 (418).

10. Ласло-Куцюк М. Апофеоз світла у творчості Григорія Сковороди // Слово і час. – 1990. – №3.

11. Лобановська А. Невідомий Сковорода // Слово і час. – 2000. – №6.

12. Макаров А. Світло українського бароко. – К.: Мистецтво, 1994.

13. Петров В. Г.С. Сковорода. Спроба характеристики // Київська старовина. – 2001. – №4.

14. Сирцова О. Притча і міф в історіософії Г.Сковороди // Київська старовина. – 1995. – №3.

15. Софронова Л. Григорій Сковорода – любитель священної Библиї // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

16. Ушкалов Л. Риторична “матерія” творів Сковороди на тлі українського літературного бароко // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.5: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2005.

17. Ушкалов Л. Сковородинівська наука про біблійні образи // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей: Лінгвістика і літературознавство/ Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – К.: Знання України, 1999.

18. Федорук Л. Простір і колір як категорія художнього світу Григорія Сковороди // Слово і час. – 2000. – №5.

19. Чижевський Д. Філософія Г.С. Сковороди / Підготовка тексту й передне слово Л.Ушкалова. – Харків: Прапор, 2004. – 272 с.

Лекція №23

ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДРАМАТУРГІЇ XVIII СТОЛІТТЯ.

План

1. Загальна характеристика української барокової драматургії
2. Барокова образність драми Лаврентія Горки “Йосиф-патріарха”.
3. Історична драма Ф.Прокоповича “Володимир”: стильовий синкретизм твору, особливості характеротворення.
4. Ідейно-художня своєрідність драми Г.Кониського “Воскресеніє мертвих”.
5. Поетика інтермедій до драм Митрофана Довгалецького та Георгія Кониського.
6. Вертепна драма XVIII століття.

Ключові слова: драма, інтермедія, комічне, вертеп, бароко.

Питання на лекції:

- Пригадайте, які групи апокрифів ви знаєте?
- Спробуйте означити роль М.Довгалецького для української літератури.

Основна література

1. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн.: Навч. вид. Кн.2. – Львів: Світ, 1992.
2. Гришай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989. – 151 с.
3. Кіпніс М. Трагікомедія і сучасність // Радянське літературознавство. – 1989. – №1.
4. Мишанич О. Українська література XVIII ст. // Українська література XVIII ст. Поетичні твори. Драматичні твори. Прозові твори / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін.; Вступ. ст., упорядк. і примітки О.Мишанича. – К.: Наукова думка, 1983
5. Мороз З. Відображення дійсності в давній українській драматургії. Інтермедії // Вітчизна. – 2004. – №11-12.
6. Наєнко М. Драматургія українського бароко: погляд з відстані // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Відп. ред. В.О.Соболь та ін. – Вип.Х: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2005. – С. 211-219.
7. Новікова С. Феофан Прокопович: “Владимир” // Українська мова та література. – 2005. – №18 (418).
8. Пелешенко Н. Барокова різдвяна драма в українській літературі 1900-1920-х років // Магістеріум. Випуск 8: Літературознавчі студії / Упоряд. А.Кравченко. – К., 2002.
9. Працьовитий В. Образ Богдана Хмельницького у шкільній драмі “Милость Божія” // Працьовитий В. Українська історична драма. – Львів: Ліга-Прес, 2002.
10. Працьовитий В. Проблема утвердження християнства у трагедокомедії “Владимир” Феофана Прокоповича // Працьовитий В. Українська історична драма. – Львів: Ліга-Прес, 2002.
11. Соболь В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995.
12. Сулима М. Сюжетні схеми української шкільної драми // Слово і час. – 1994. – №1.
13. Сулима М. Українська драматургія XVII-XVIII ст. – К.: ПЦ “Фоліант”; ВД “Стилос”, 2005. – 368 с.
14. Сулима М., Федас Й. Український народний вертеп // Радянське літературознавство. – 1989. – №2.
15. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994.

16. Швець І. Вертеп як феномен християнства // Київська старовина. – 1996. – №2-3.

17. Шевчук В. Георгій Кониський та його драма “Воскресеніє мертвих” // Дивослово. – 1997. – №10.

18. Шевчук В. Його живив бентежний дух (Слово про Феофана Прокоповича) // Шевчук В. Дорога в тисячу років. – К.: Дніпро, 1990.

Додаткова література

1. Жигулин Е. Формула вифлеємской звезды вертепа // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

2. Плахтій Т. Символічні структури давньої драми в контексті психоаналітичного дискурсу З.Фрейда // Донецький вісник НТШ. Т.5 / Відп. ред. В.Білецький. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2004.

3. Січинський Т. Барокко // Енциклопедія українознавства. Т.1. – Перевид. в Україні. – К., 1993.

4. Сулима М. Елементи кіномови в українській шкільній драмі XVII-XVIII ст. // Сучасність. – 1996. – №5.

5. Сулима М. Образ Ісуса Христа на сцені // Київська старовина. – 1997. – №2.

6. Сулима М. Становлення ремарки в українській драматургії XVII-XVIII ст. // Магістеріум. Випуск 4: Літературознавчі студії / Упоряд. Є.Кравченко. – К., 2000.

7. Чижевський Д. Барокко в літературі // Енциклопедія українознавства. Т.1. – Перевид. в Україні. – К., 1993.

8. Шалагінов Б. Естетика і поетика літератури Бароко // Зарубіжна література. – 2003. – №12.

Лекція № 24

ПОЧАТКИ КЛАСИЦИЗМУ, РОМАНТИЗМУ ТА СЕНТИМЕНТАЛІЗМУ В ЛІТЕРАТУРІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVIII СТ.

План

1. Сучасні наукові погляди щодо формування нової української літератури на базі давньої української літератури.

2. Преромантизм як напрям в українській літературі.

3. Початки класицизму.

4. Іван Котляревський як літературна постать переходової доби.

5. Формування сентименталізму в українській літературі.

Ключові слова: преромантизм, класицизм, котляревщина, переходова доба, сентименталізм.

Основна література

1. Бовсунівська Т. В. Історія української естетики першої половини ХІХ століття. – К., 2001. – 344 с.

2. Борзенко О.І. Сентиментальна “провінція” (Нова українська література на етапі становлення). – Харків, 2006. – 322 с.

3. Возняк М. Історія української літератури. – Львів, 1994. – Кн. 2.

4. Галич О.А. Бароко, рококо і класицизм в історії літературознавчої думки // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. ст. – К. – Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2006. – Вип.ХІ. – ч.2. – С. 6-12.

5. Єфремов С. О. Історія українського письменства. К.: “Феміна”, 1995. – 686 с.

6. Козак С. Український преромантизм. – Варшава, 2003. – 226 с.

7. Лімборський І. Погранична літературна ситуація як факт художньої свідомості (Українська література ХVІІІ ст. – від бароко до раннього Просвітництва) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – №№ 4, 5; 2005 – №№ 1, 3.

8. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: МПП “Презент”, за участю ТОВ “Феміна”, 1994. – 480 с.

Додаткова література

1. Береза І. Образ дороги: від “ходженій” до бурлескних поем та прози початку ХІХ століття // Верховина.. – Дрогобич: “Коло”, 2003. – С. 66-73.

2. Мишанич О. Українська література ХVІІІ ст. // Українська література ХVІІІ ст. Поетичні твори. Драматичні твори. Прозові твори / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін.; Вступ. ст., упорядк. і примітки О.Мишанича. – К.: Наукова думка, 1983

3. Мишанич О.В. Давня література в українській літературно-критичній та естетичній думці першої половини ХІХ ст. // Рад. літературознавство. – 1989. – №12. – С. 8-11.

4. Сулима М. Климентій Зіновійв як предтеча нової української літератури // Верховина. – Дрогобич: “Коло”, 2003. – С. 330-334.

5. Чижевський Д.І. Порівняльна історія слов'янських літератур: У двох книгах / Переклад з німецької. – К.: ВЦ “Академія”, 2005. – 288 с.

6. Шаповал М. Джерела українського класицизму і творчість І.Котляревського // Наукові читання – 1988. Праці молодих учених України. Зб. статей/ Відп. ред. Г.М.Штонь. – К., 1999. – С. 242-262.

МОДУЛЬ 5. ПРОЗА ТА ДРАМАТУРГІЯ XVII-XVIII СТОЛІТЬ

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичне заняття №13

Барокова ораторсько-проповідницька проза

План

1. Ораторсько-проповідницька проза барокової епохи. Динаміка жанру у системі від синкретизму до диференціації.

2. Лазар Баранович. Збірки “Меч духовний” (1666) і “Труби словес проповідних” (1674). Стильова залежність від середньовічних візантійсько-слов'янських традицій.

3. Іоанікій Галятовський як теоретик і практик барокового казання. „Наука, альбо способ зложення казання“. Використання в них новітніх риторичних прийомів.

4. Творчість Антонія Радивиловського. Вставні новели, джерела сюжетів і жанрове багатство новел. Зміст книг “Огородок Марії Богородиці” (1676) і “Вінець Христов” (1688).

Завдання

1. Скласти 5 завдань-тестів до теми.

2. Скласти тези статті: Мостова Л. Світсько-риторичний тип мислення в ораторсько-проповідницькій прозі другої половини XVII ст. // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

Тексти читати за виданнями:

– Галятовський Іоанікій. Ключ розуміння – К., 1985. – 444 с.

– Кречотень В.І. Оповідання Антонія Радивиловського. – К., 1983.

Основна література

1. Алексєнко Н. Біблійна герменевтика Іоанікія Галятовського // Наукові записки Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Серія: Літературознавство. Випуск 3 (27) / Ред. кол.: Л.Фрізман (відп. ред.) та ін. – Харків, 2000.

2. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн.1, 2. – Львів: Світ, 1992.

3. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989.

4. Довга Л. Свобода волі у проповідях Антонія Радивилівського // Київська старовина. – 2002. – №2.
5. Ісіченко Ю. Містична перспектива літературного тексту в культурі українського бароко // Сучасність. – 1995. – №5.
6. Кречотень В. Українська література XVII ст. // Українська література XVII ст. Синкретична писемність. Поезія. Драматургія. Белетристика / Ред. кол.: І.Дзевєрін (голова) та ін.; Вступ. ст., упорядк. та примітки В.Кречотня. – К.: Наук. думка, 1987.
7. Кречотень В.І. Оповідання Антонія Радивилівського. – К., 1983.
8. Макаров А. Світло українського бароко. – К.: Мистецтво, 1994.
9. Наливайко Д. Феномен українського бароко в європейському контексті // Слово і час. – 2002. – №2.
10. Огієнко І. Провісник етнонаціонального відродження українців (Значення духовної спадщини Димитрія Туптала в українській церкві і в українській культурі) // Народна творчість та етнографія. – 2001. – №4.
11. Полєк В.Т. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994.
12. Соболь В. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995.
13. Соболь В. Пам'ятна книга Дмитра Туптала. – Варшава, 2004.
14. Трофимук М. Динаміка розвитку напрямів літературного процесу XVI – початку XVIII ст. // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.
15. Хижняк З. Маньківський В. Класи поезики і риторики // Хижняк З. Маньківський В. Історія Києво-Могилянської академії. – К.: КМ Академія, 2003. – С. 77-82.
16. Цудзиневич Л. Від Ренесансу до Барокко // Слово і час. – 1990. – №3.
17. Чепіга І. Початки барокового проповідництва в українському письменстві // Мовознавство. – 1996. – №6.
18. Чижевський Д. Барокко в літературі // Енциклопедія українознавства. Т.1. – Перевид. в Україні. – К., 1993.
19. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994.

20. Шевченко В. Українське літературне бароко кінця XVI-XVIII ст.: спроба узагальнення // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2000. – №3.

21. Шевчук В. Універсальна картина світу в творчості письменників українського барокко // Українська наука і культура. – 1994. – Випуск 28.

22. Яковина О. Онтологічні риси літературного бароко в Україні (проблема духовного і тілесного) // Молода нація. Альманах. – 1999. – №10.

Додаткова література

1. Білецький О. Зібрання творів: У 5 т. Т.1: Давня українська і давня російська літератури. – К.: Наук. думка, 1965.

2. Білоус П. Граматики, ритори, філософи ... в Україні // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – №5-6.

3. Мостова Л. Світсько-риторичний тип мислення в ораторсько-проповідницькій прозі другої половини XVII ст. // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

4. Павличко Д. Правда про “Діаріуш” Дмитрія Ростовського // Соболев В. Пам’ятна книга Дмитра Туптала. – Варшава, 2004.

5. Соболев В. Стильова парадигма доби бароко в студіях Дмитра Чижевського // Філологічні семінари. Література як стиль і спогад. Випуск 6 / Ред. кол.: О.Астаф’єв (відп. ред.) та ін. – К.: Київський університет, 2003.

6. Українське барокко (“Круглий стіл” журналу “Дніпро”) // Дніпро. – 1991. – №2.

7. Ушкалов Л. Візія української історії в католицькій релігійній публіцистиці XVII-XVIII ст. // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

8. Шалагінов Б. Естетика і поетика літератури Бароко // Зарубіжна література. – 2003. – №12.

9. Шаповал М. Класицистична поетика: аспекти й шляхи розвитку // Слово і час. – 2000. – №5.

10. Шевчук В. Явище прообразності в літературі українського бароко // Українська мова та література. – 2004. – №31-32 (383-384).

Практичне заняття №14

Літопис Самійла Величка як явище українського літературного бароко

План

1. Джерела літопису Самійла Величка, їх вплив на образну структуру твору.
2. Документальна основа твору та літературні містифікації.
3. Принцип створення образів історичних осіб. Людина доби Бароко в оцінці Величка.
4. Барокова образність літопису. Роль новели про Сатира в структурі твору.

Художні тексти читати за виданнями:

- Історія русів. Український переклад Івана Драча. – К., 1991. – 318 с.
- Українська література XVIII ст.: Поетичні твори. Драматичні твори. Прозові твори. / Упоряд., приміт., вступ стаття О.В. Мишанича. – К., 1983. – 693 с.

Завдання

1. Вивчити напам'ять уривок із літопису (Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. Від слів: "Цікавому норову людському..." до "...душа ваша").
2. Скласти п'ять завдань-тестів до теми.
3. Законспектувати статтю (на вибір студента).

Основна література

1. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн.: Навч. вид. Кн. 1. – Львів: Світ, 1992.
2. Грушевський М. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. Т. / Упоряд. В.В.Яременко; приміт. С. К.Росовецького. – К.: Либідь, 1993.
3. Корпанюк М. Слово і дух України княжої та України козацької (Михайло Максимович – дослідник давньоукраїнської літератури). – Черкаси: Брама, вид.Вовчок О.Ю., 2004. – 280 с.
4. Крекотень В. Сказання про війни козацькі та його автор // Київ. – 1986. – № 10. – С. 110-111.
5. Мишанич О. Українська література XVIII ст. – К.: Наукова думка, 1983. – С. 5-16.
6. Полек В.Т. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994.
7. Поліщук Ф.М. Вивчення давньої літератури у 8 класі: Посібник для вчителів. – К.: Рад.шк., 1984.

8. Соболев В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995.

9. Соболев В. Літопис Самійла Величка як явище українського літературного бароко. – Донецьк, МП “Отечество”, 1996. – 336 с.

10. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994.

11. Шевчук в. Самійло Величко та його Літопис // Шевчук В. Дорога в тисячу років. – К.: Дніпро, 1990. – С. 184-208.

Додаткова література

1. Андрущенко М. Парнас віршотворний: Києво-Могилянська академія і український літературний процес XVIII ст. – К.: Українська книга, 1999. – 208 с.

2. Кресін О. Орлик, Граб'янка і народження хозарського міфа // Молода нація. – 1997. – № 7. – С. 181-190.

3. Макаров А. Козацтво і бароко // Дзвін. – 1991. – № 5. – С. 47-74.

4. Небесью Б. Скільки прози може бути в козацькому літописі? (Фіктивні світи “Сказання о войне козацкой...” Самійла Величка) // Слово і час. – 1993. – № 9.

5. Наливайко Д. Українське бароко // Дніпро. – 1991. – № 2.

6. Шевчук В. Козацьке літописання як чинник державотворення // Розбудова держави. – 1994. – № 2. – С. 16-21.

Практичне заняття №15

Глибина філософського змісту прозової спадщини

Григорія Сковороди

План

1. Філософська проза Григорія Сковороди у її зв'язку з античною літературою, працями мислителів Києво-Могилянської академії.

2. Архітектоніка, джерела сюжетів байок збірки “Байки харківські”.

3. Образи втілення ідеї “сродної праці” в байках Григорія Сковороди. Роль філософських ремінісценцій.

4. Місце Григорія Сковороди у становленні та розвитку жанру української байки.

Художні тексти читати за виданнями:

– Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М. Сулима. – К.: Освіта, 1993. – С. 580-614.

– Сковорода Г. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи / Упорядк., примітки та вступ. ст. І.Іваньо. – К.: Наук. думка, 1983. – 542 с.

– Сковорода, Григорій Твори: У 2т. – К.: ТОВ “Видавництво “Обереги””, 2005. – 2-е вид., виправ. – Т.2. – 528 с.

– Давня українська література Х-ХVIII ст. Твори: Для серед. та ст. шк. віку / Упорядкув. текстів, передм., підготов. комент., прим. та навч.-метод. матеріалів О.Сліпушко. – К.: Школа, 2005.

– Українська література ХVIII ст.: Поетичні твори. Драматичні твори. Прозові твори. / Упоряд., приміт., вступ стаття О.В. Мишанича. – К., 1983. – 693 с.

Завдання

1. Виписати зі словника-довідника визначення понять “байка”, “алегорія”, “архітектоніка”, “сюжет”.

2. Написати твір на тему “Барокові образи втілення ідеї “сродної праці” у Григорія Сковороди”.

3. Скласти 5 завдань-тестів до теми.

Основна література

1. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн.: Навч. вид. Кн. 1. – Львів: Світ, 1992.

2. Грищай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989.

3. Грушевський М. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. Т. / Упоряд. В.В.Яременко; приміт. С. К.Росовецького. – К.: Либідь, 1993.

4. Полек В.Т. Історія української літератури Х-ХVIII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994.

5. Поліщук Ф.М. Вивчення давньої літератури у 8 класі: Посібник для вчителів. – К.: Рад.шк., 1984.

6. Соболев В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995.

7. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994.

Додаткова література

1. Андрущенко М. Парнас віршотворний: Києво-Могилянська академія і український літературний процес ХVIII ст. – К.: Українська книга, 1999. – 208 с.

2. Барабаш Ю. “Знаю человека...”: Григорій Сковорода. Поетика. Філософія. Життя. – М.: Просвещение, 1989. – 327 с.

3. Крекотень В., Криса Б., Сулима М. Українська поезія XVII ст. в контексті світового бароко // Слов'янські літератури. – К.: Наукова думка, 1993. – С. 18-58.

4. Макаров А. Козацтво і бароко // Дзвін. – 1991. – № 5. – С. 47-74.

5. Наливайко Д. Українське бароко // Дніпро. – 1991. – № 2.

6. Ушкалов Л. З історії української літератури XVII-XVIII століть. – Харків: Акта, 1999. – 216 с.

Практичне заняття №16

Жанрово-тематичні особливості української драматургії XVIII століття

План

1. Загальна характеристика української барокової драматургії.
2. Барокова образність драми Лаврентія Горки “Йосиф-патріарха”.

3. Історична драма Ф.Прокоповича “Володимир”: стилевий синкретизм твору, особливості характеротворення.

4. Тематика та особливості поетики драми невідомого автора “Милість Божа”.

5. Ідейно-художня своєрідність драми Г.Кониського “Воскресеніє мертвих”.

6. Поетика інтермедій до драм Митрофана Довгалевського та Георгія Кониського.

7. Вертепна драма XVIII століття.

Завдання

1. Виписати зі словника літературознавчих термінів визначення понять “драма”, “вертеп”, “інтермедія”, “драма-мораліте”.

2. Виписати в зошит цитати для характеристики дійових осіб драм “Володимир” Феофана Прокоповича та “Воскресеніє мертвих” Г.Кониського.

3. Дібрати ілюстрації з мистецтвознавчих джерел до понять “вертеп”, “вертепна скринька”.

Художні тексти читати за виданнями:

– Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992.

– Горка Лаврентій. Йосиф-патріарха // Українська мова та література. – 2004. – №31-32 (383-384).

– Українська література XVIII ст. Поетичні твори. Драматичні твори. Прозові твори / Ред. кол.: І.Дзевєрін (голова) та ін.; Вступ. ст., упорядк. та примітки О.Мишанича. – К.: Наук. думка, 1983.

– Давня українська література X-XVIII ст. Твори: Для серед. та ст. шк. віку / Упорядкув. текстів, передм., підготов. комент., прим. та навч.-метод. матеріалів О.Сліпушко. – К.: Школа, 2005.

Основна література

1. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн.: Навч. вид. Кн.2. – Львів: Світ, 1992.

2. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989.

3. Кіпніс М. Трагікомедія і сучасність // Радянське літературознавство. – 1989. – №1.

4. Мороз З. Відображення дійсності в давній українській драматургії. Інтермедії // Вітчизна. – 2004. – №11-12.

5. Наєнко М. Драматургія українського бароко: погляд з відстані // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Відп. ред. В.О.Соболь та ін. – Вип.Х: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2005. – С. 211-219.

6. Новікова С. Феофан Прокопович: “Владимир” // Українська мова та література. – 2005. – №18 (418).

7. Пелешенко Н. Барокова різдвяна драма в українській літературі 1900-1920-х років // Магістеріум. Випуск 8: Літературознавчі студії / Упоряд. А Кравченко. – К., 2002.

8. Працьовитий В. Образ Богдана Хмельницького у шкільній драмі “Милость Божія” // Працьовитий В. Українська історична драма. – Львів: Ліга-Прес, 2002.

9. Працьовитий В. Проблема утвердження християнства у трагедокомедії “Владимир” Феофана Прокоповича // Працьовитий В. Українська історична драма. – Львів: Ліга-Прес, 2002.

10. Соболь В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995.

11. Сулима М. Сюжетні схеми української шкільної драми // Слово і час. – 1994. – №1.

12. Сулима М. Українська драматургія XVII-XVIII ст. – К.: ПЦ “Фоліант”; ВД “Стилос”, 2005. – 368 с.

13. Сулима М., Федас Й. Український народний вертеп // Радянське літературознавство. – 1989. – №2.

14. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994.

15. Шевчук В. Георгій Кониський та його драма “Воскресення мертвих” // Дивослово. – 1997. – №10.

16. Шевчук В. Його живив бентежний дух (Слово про Феофана Прокоповича) // Шевчук В. Дорога в тисячу років. – К.: Дніпро, 1990.

17. Швець І. Вертеп як феномен християнства // Київська старовина. – 1996. – №2-3.

Додаткова література

1. Жигулин Е. Формула виффлемської зvezди вертепа // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

2. Плахтій Т. Символічні структури давньої драми в контексті психоаналітичного дискурсу З.Фрейда // Донецький вісник НТШ. Т.5 / Відп. ред. В.Білецький. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2004.

3. Сулима М. Елементи кіномови в українській шкільній драмі XVII-XVIII ст. // Сучасність. – 1996. – №5.

4. Сулима М. Образ Ісуса Христа на сцені // Київська старовина. – 1997. – №2.

5. Сулима М. Становлення ремарки в українській драматургії XVII-XVIII ст. // Магістеріум. Випуск 4: Літературознавчі студії / Упоряд. Є.Кравченко. – К., 2000.

Методичні рекомендації

П'єса “Володимир” Феофана Прокоповича знаменує собою новий етап у розвитку української літератури. У п'єсі драматург реалізував теоретичне розуміння драми, оскільки трагедокомедія побудована відповідно до теоретичних положень “Поетики” Феофана Прокоповича.

Драма “Милість Божа” невідомого автора є цілком новим явищем в історії української драматургії, хоча в ній ще відчутні традиції київської шкільної драми. Під час аналізу твору докладніше слід зупинитись на її композиційній побудові, зв'язку з козацькими літописами, історичними віршами. Розглядаючи художні засоби твору, виокремити ті, що почерпнуті автором із фольклорних джерел. “Милість Божа” і за змістом, і за формою відрізняється від звичайних шкільних драм, наближаючись у ряді випадків до

фольклору і живої народної мови.

Багато шкільних драм супроводжувались інтермедіями або інтерлюдіями, що мали неабияке історико-літературне значення: від них, власне, й починається історія нової української комедії. Аналізувати інтермедії XVIII ст. слід у двох аспектах: виявити специфіку жанру і ознайомитися із певними манерами зображення дійових осіб. Аналізуючи комедійну майстерність авторів інтермедій, слід зупинитися на засобах сатиричного і комедійного зображення, характеристиці героїв через опис, слово, дію.

МОДУЛЬ 4-5. ЛІТЕРАТУРА КІНЦЯ XVI-XVIII СТОЛІТЬ

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

1. Вивчити напам'ять наступні твори:

– Гранквіліон-Ставровецький Кирило. Про премудрість (уривок від слів “О мудросте преславніша, Над золото й каміння...” до “всьому світові відслонену”).

– Жоравницькі Ян та Олена. “Хто йдеш мимо, стань годину...”

– Величковський Іван. Мінливий.

– Зиновій Кліментій. Про нерівності людські, як один чоловік високий зростом, а другий низький і як не однаково Бог дає: тому так, а тому – в усьому інакше.

– Баранович Лазар. Про час для всього – доброго, злого.

– Братковський Данило. Мінливість світу не зрозуміти.

– Мазепа Іван. Псальма.

– Сковорода Григорій. “Всякому городу...”

– Сковорода Григорій. “De libertate”.

– Сковорода Григорій. Сова та дрізд.

2. Законспектувати наступні літературно-критичні статті:

– Зосім О. Українська духовна пісня: Традиція і сучасність // Народна творчість та етнографія. – 2002. – №1-2.

– Степовик Д. Особливості українського бароко // Науковий збірник Українського Вільного Університету. Серія: Наукові збірники. Т.15. – Мюнхен, 1992. – С. 282-297.

– Чижевський Д. Поза межами краси (До естетики барокової літератури) // Чижевський Дмитро. Українське літературне бароко: Вибр. Праці з давньої літератури. – К.: Обереги, 2003. – С. 373-393.

– Макаров А.М. Світоч барокової культури // Січ. – 1993. – №10. – С. 3-13.

– Новик О.П. Барокові орації: творчість чи компіляція? // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. ст. Лінгвістика і літературознавство / Редкол.: В.О.Соболь (відп. ред.) та інші. – К.: Знання України, 2002. – Вип.7. – С. 229-240

МОДУЛЬ 4-5. УКРАЇНСЬКА БАРОКОВА ПОЕЗІЯ,
ПРОЗА ТА ДРАМАТУРГІЯ

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ВИДАНЬ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

1. Величко Самійло. Літопис: У 2 т. / Вступ. ст., коментарі, упорядк. В.Шевчука. – К.: Дніпро, 1991.
2. Віршовані звернення до української громади архієпископа Лазаря Барановича // Хроніка-2000. – 1999. – №31-32.
3. Гетьман Ів. Мазепа. Вірші. – Київ, 1916. – 16 с.
4. Горка Лаврентій. Йосиф-патріарха // Українська мова та література. – 2004. – №31-32 (383-384).
5. Давня українська література X-XVIII ст. Твори: Для серед. та ст. шк. віку / Упорядкув. текстів, передм., підготов. комент., прим. та навч.-метод. матеріалів О.Сліпушко. – К.: Школа, 2005.
6. Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1992. – С. 216-223.
7. Історія Русів / Пер. І.Драча; вступ. ст. В.Шевчука. – К.: Рад. письменник, 1991.
8. Сковорода Г. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи / Упорядк., примітки та вступ. ст. І.Іваньо. – К.: Наук. думка, 1983. – 542 с.
9. Сковорода Г. Сад божественних пісень / Підготовка тексту, передмова та коментарі Л.Ушкалова. – Харків: Майдан, 2002. – 128 с.
10. Слово многоцінне. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу та Бароко/ за ред. В.Яременка. – К.: ВИДАВНИЦТВО “АКОНІТ”, 2006. – Кн.1-4.
11. Туптало Дмитро. Діаріуш: Пер. В.Соболь // Соболь В. Пам'ятна книга Дмитра Туптала. – Варшава, 2004.
12. Українська література XIV-XVI ст. Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін.; Автор вст. статті і ред. тому В.Микитась. – К.: Наук. думка, 1988.
13. Українська література XVII ст. Синкретична писемність. Поезія. Драматургія. Белетристика / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін.; Вступ. ст., упорядк. та примітки В.Крекотня. – К.: Наук. думка, 1987.
14. Українська література XVIII ст. Поетичні твори. Драматичні

твори. Прозові твори / Ред. кол.: І.Дзевєрін (голова) та ін.; Вступ. ст., упорядк. та примітки О.Мишанича. – К.: Наук. думка, 1983.

15. Хрестоматія давньої української літератури (до кінця XVIII ст.) / Упоряд. О.Білецький. – К.: Радянська школа, 1967. – С. 62-76.

СПИСОК ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ДЛЯ ЧИТАННЯ

1. Іван Дубровський. Дніпрові камені.
2. Симон Пекалід. Про Острозьку війну... (уривки).
3. Мартин Пашковський. Дії турецькі і змагання козацькі з татарами... (уривки).
4. Олександр Бучинський-Яскольд. Чигирин, прикордонне місто... (уривки).
5. Касян Сакович. Вірші на жалосний погреб... Петра Конашевича-Сагайдачного.
6. Анонім. Пасквіль на гетьмана Івана Самойловича (“Ей, Іване, поповичу, гетьмане”).
7. Історичні поезії XVII ст.: Висипався хміль із міха... Пісня про Миколая Потоцького і козацькі перемоги. Которії прийшли, Хмельницького аби поїмати... Похвала віршами Хмельницькому од народа малоросійського... та ін.
8. Памво Беринда. На Різдво Христове вірші (уривки).
9. Кирило Транквіліон-Ставровецький. Перло многоцінне.
10. Софроній Почаський. Євхаристіон, або Вдячність.
11. Лазар Баранович. “Веселка в небі – втішитись треба!”, “Про сонце”, “В полі робота, до неї охота”, “Про час для всього – доброго, злого”, “Про мир”; “Про місяць і зорі”, “Читачу ласкавий, пильно зваж сі справи”, “Про те ж”, “Русин поляка щось по-польску балака”, “Автор жалкує і апелює”, “Світ збурили грози на людській сльози”, “Скрізь на Україні видно лиш руїни”, “У світі так ведеться, що лихо сміється”; віршовані звернення до української громади.
12. Іван Величковський. [“Вірші до Івана Самойловича”], “Минути”, “Ехо”, “Рак літеральний”, “Рак словний”, “Рак прекословний”, “Чворогранистий”, “Згожаючийся”, “Порядний непорядок”, “Одноголосний”, “Єдинопадежний”, “Мінливий”, “Лабіринти”, “Азбучний”, “Акростихіси”, “Многопремінительний”, “Стовп”, “Пресікаємий”, “Остання штука”; епіграми.

13. Климентій Зіновійв. “Про гончарів: слово похвальне”, “Про ратаїв...”, “Про теслів...”, “Про тих, що копають колодязі глибокі...”, “Про зайців”, “Про людей православних, що військову службу справляють, а саме - про козаків”, “Про школірів, що дрова крадуть, і про школу”, “Про женців”, “Про велетнів...”, “Про нищих шкільних”, “Про убогих та багатих”, “Про писарів різних...”, “Про нерівності людські...”

14. Данило Братковський. “Мінливість світу не зрозуміти”, “Сусіди”, “Життя в місті”, “Нові палаці”, “Піють півні”, “Диспут убогого з паном”, “Про хміль”, “З чого зроблено жінку”, “Бенкет на сеймику”, “Порада”, “Покірна жінка”, “Світ”, “Несталість світу”, “Усьому приходить кінець”, “Смерть”, “Фортель”, “Нові палаці”, “Варшава - мати”, “Люблин - сестрою”, “Посполите рушення”, “Про художника”.

15. Іван Мазепа. “Дума”, “Пісня”, “Псальма”; листи до Мотрі Кочубеївни.

16. Семен Дівович. Розмова Великоросії з Малоросією.

17. Інтермедії до драми Якуба Гаватовича: Купив kota в мішку. Найкращий сон.

18. Слово о збуренню пекла.

19. Олексій, чоловік Божий.

20. Антоній Радивилівський. Байки (за хрестоматією). Слово перше часу війни.

21. Іоаникій Галятовський. Наука, або Спосіб складання проповіді.

22. Літопис Самовидця.

23. Літопис Григорія Грабянки.

24. Літопис Самійла Величка.

25. Лаврентій Горка. Йосиф-патріарха.

26. Феофан Прокопович. Поезії. Володимир.

27. Анонім. Милість Божа.

28. Георгій Кониський. Воскресіння мертвих.

29. Інтермедії до драм Митрофана Довгалевського та Георгія Кониського.

30. Вертепна драма.

31. Історія русів.

32. Василь Григорович-Барський. Странствованія.

33. Твори мандрівних дяків (8-9 поезій).

34. Сатиричні віршовані оповідання: Пекельний Марко. Отець Негребецький. Вірша про Кирика.
35. Плач київських ченців.
36. Олександр Падалський. Піснь о світі.
37. Повість о єдином королі.
38. Сказаніє о єдином цесарі Іоані.
39. Варлаам та Йоасаф.
40. Александрія.
41. Іван Некрашевич. Ярмарок. Замисел на попа. Листи.
42. Іван Пашковський. Пісня світова.
43. Семен Климовський. Їхав козак за Дунай.
44. Інтимна лірика (7-8 творів).
45. Богогласник (поезії на вибір).
46. Григорій Сковорода. De libertate. Сад божественних пісень. Байки Харківські. Уривки з діалогів "Вдячний Еродій", "Алфавіт".

РОЗДІЛ 3. ПЕРЕЛІК ТВОРІВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАПАМ'ЯТЬ З КУРСУ “ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДАВНЬОЇ)”

1. Уривок із Книги Еклезіястової (від слів “Покоління відходить...” до “...щоб знову плисти”).
2. Уривок із “Велесової книги” (від слів “Даремно згадали доблесні наші старі часи...” до “І ті світять зорями нам од Іру...”).
3. Уривок із “Повчання” Володимира Мономаха (від слів “А найголовніше – убогих не забувайте...” до “порушивши [клятву], не погубили душі своєї.”).
4. Уривок зі “Слова о полку Ігоревім” (від слів “На Дунаї Ярославнин голос чути...” до “щоб я не слала йому сліз на море рано”).
5. Дрогобич Юрій. Вступ до книги “Прогностична оцінка 1483 року”.
6. Павло Русин з Кросна. Похвала поезії (уривок від слів “Світлий дар богів...” до “Словом хвалебним”).
7. Кльонович Себастьян. Роксоланія (уривок від слів “Не лише рідних братів...” до “в тому вбачають і честь”).
8. Транквіліон-Ставровецький Кирило. Про премудрість (уривок від слів “О мудросте преславніша, Над золото й каміння...” до “всьому світові відслонену”).
9. Жоравницькі Ян та Олена. “Хто йдеш мимо, стань годину...”
10. Величковський Іван. Мінливий.
11. Зинівій Климентій. Про нерівності людські, як один чоловік високий зростом, а другий низький і як не однаково Бог дає: тому так, а тому – в усьому інакше.
12. Баранович Лазар. Про час для всього – доброго, злого.
13. Братковський Данило. Мінливість світу не зрозуміти.
14. Мазепа Іван. Псальма.
15. Сковорода Григорій. “Всякому городу...” ,
16. Сковорода Григорій. “De libertate”.
17. Сковорода Григорій. Сова та дрізд.

РОЗДІЛ 4. СПИСОК ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ДЛЯ ЧИТАННЯ

1. Велесова книга.
2. Біблія (Старий Завіт: “Перша книга Мойсеєва. Буття”, “Книга Еклезіястова”, “Пісня над піснями”, “Книга псалмів”, Новий Завіт: Євангеліє – на вибір).
3. Апокрифи: Ходіння Богородиці по муках. Про Китовраса та ін.
4. Бджола (афоризми на вибір).
5. Александрія (уривок за хрестоматією).
6. Повість про Трою (уривки).
7. Анонім. Житіє Ольги.
8. Анонім. Оповідання про святих князів Бориса та Гліба.
9. Дмитрій Туптало. Житіє Володимира.
10. Іларіон Київський. Слово про закон і благодать.
11. Кирило Туровський. Слово Кирила, недостойного монаха, по Великодню (уривки за хрестоматією).
12. Києво-Печерський патерик.
13. Ігумен Даниїл “Ходіння”.
14. Повість минулих літ.
15. Київський літопис.
16. Галицько-Волинський літопис.
17. Володимир Мономах. Повчання дітям.
18. Слово о полку Ігоревім.
19. Слово про погибель Руської землі.
20. Іван Вишенський. Вельможним їхнім милостям панам... Послання до єпископів. Той, котрий мешкає в землі, що зветься Польська... Викриття диявола-світодержця.
21. Мелетій Смотрицький. Тренос (уривки).
16. Захарія Копистенський. Палінодія (уривки).
17. Апокрисис (уривки).
22. Юрій Дрогобич. Вступ до книги “Прогностична оцінка 1483 року”.
23. Павло Русин. Поезії.
24. Себастьян Кленович. Роксоланія.
25. Станіслав Оріховський-Роксолан. Послання.
26. Симон Пекалід. Про Острозьку війну... (уривки).
27. Іван Дубровський. Дніпрові камени.

28. Мартин Пашковський. Дії турецькі і змагання козацькі з татарами... (уривки).

29. Олександр Бучинський-Яскольд. Чигирин, прикордонне місто... (уривки).

30. Касян Сакович. Вірші на жалосний погреб... Петра Конашевича-Сагайдачного.

31. Анонім. Пасквіль на гетьмана Івана Самойловича ("Ей, Іване, поповичу, гетьмане").

32. Історичні поезії XVII ст.: Висипався хміль із міха... Пісня про Миколая Потоцького і козацькі перемоги. Которії прийшли, Хмельницького аби поїмати... Похвала віршами Хмельницькому од народа малоросійського... та ін.

33. Памво Беринда. На Різдво Христове вірші (уривки).

34. Кирило Транквіліон-Ставровецький. Перло многоцінне.

35. Софроній Почаський. Євхаристіон, або Вдячність.

36. Лазар Баранович. Про сонце. Усім весна бува красна. Один багатий, на другому лати. Про час для всього – доброго, злого. Скрізь на Україні видно лиш руїни та ін.

37. Іван Величковський. Вірша про Дедала. Епіграми. Зегар з полузегарком. Млеко, от овци пастирю належне.

38. Данило Братковський. Світ розглянутий по частинах (поезії на вибір).

39. Іван Мазепа. Всі покою щиро прагнуть... Пісня про чайку. Псальма. Листи до Мотрі Кочубеївни.

40. Семен Дівович. Розмова Великої Росії з Малоросією.

41. Інтермедії до драми Якуба Гаватовича: Купив kota в мішку. Найкращий сон.

42. Слово о збуренню пекла.

43. Олексій, чоловік Божий.

44. Антоній Радивилівський. Байки (за хрестоматією). Слово перше часу війни.

45. Іоаникій Галятовський. Наука, або Спосіб складання проповіді.

46. Літопис Самовидця.

47. Літопис Григорія Грабянки.

48. Літопис Самійла Величка.

49. Феофан Прокопович. Поезії. Володимир.

50. Анонім. Милість Божа.

51. Георгій Кониський. Воскресіння мертвих.
52. Інтермедії до драм Митрофана Довгалецького та Георгія Кониського.
53. Вертепна драма.
54. Історія русів.
55. Василь Григорович-Барський. Странствованія.
56. Твори мандрівних дяків (8-9 поезій).
57. Сатиричні віршовані повідання: Пекельний Марко. Отець Негребецький. Вірша про Кирика.
58. Плач кийвських ченців.
59. Олександр Падалський. Піснь о світі.
60. Повість о єдином королі.
61. Сказаніє о єдином цесарі Іоані.
62. Варлаам та Йоасаф.
63. Александрія.
64. Іван Некрашевич. Ярмарок. Замисел на попа. Листи.
65. Іван Пашковський. Пісня світова.
66. Семен Климовський. Їхав козак за Дунай.
67. Інтимна лірика (7-8 творів).
68. Богогласник (поезії на вибір).
69. Григорій Сковорода. De libertate. Сад божественних пісень. Байки Харківські. Уривки з діалогів "Вдячний Еродій", "Алфавіт".

РОЗДІЛ 5. ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ З КУРСУ “ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДАВНЬОЇ)”

1. Особливості курсу “Давня українська література”. Питання періодизації.
2. Історія вивчення давньої української літератури.
3. “Велесова книга”: проблема автентичності, особливості поетики.
4. Структура Біблійних книг. Особливості Старого та Нового Завітів. Біблія та українська література.
5. Жанрова своєрідність перекладної літератури українського Середньовіччя, її значення та місце в розвитку українського письменства.
6. Апокрифічні твори: тематичні групи, образи, художні особливості.
7. Загальна характеристика ораторсько-проповідницької прози Київської Русі, провідні жанри.
8. Композиційні особливості “Слова про закон і благодать” Іларіона, його художня специфіка.
9. Своєрідне відображення картин давньоруського життя в оповіданнях “Києво-Печерського патерика”. Мотив чуда у творі. Редакції цього збірника.
10. “Хожденіс...” ігумена Даниїла як феномен середньовічної літератури.
11. Літописання в Київській Русі, час його виникнення та жанрова специфіка.
12. Композиція “Повісті временних літ”. Жанрове розмаїття твору. Особливості характеротворення образів князів.
13. Київський літопис: структура, тематика, художня специфіка. Композиція розповіді про події 1185 р.
14. Структура, образи, особливості стилю Галицько-Волинського літопису. Легенда про євшан-зілля: генеза та інтерпретація в художній літературі.
15. “Повчання дітям” Володимира Мономаха: структура, тематично-художні особливості.
16. Історія відкриття, видання та вивчення “Слова о полку Ігоревім”.
17. Образи “Слова о полку Ігоревім”, засоби

характеротворення. Плач Ярославни та його роль у розвитку дії.

18. Проблема авторства “Слова о полку Ігоревім”, образ автора у творі.

19. Жанрова природа “Слова о полку Ігоревім”, ритміка, зображально-виражальні засоби.

20. Провідні мотиви та жанрова специфіка проповідей Кирила Турівського.

21. Особливості літературного Ренесансу та Реформації в українському письменстві.

22. Українська латиномовна поезія як форма синтезу вітчизняних і західноєвропейських культурних традицій. Загальна характеристика літературної спадщини Павла Русина та Себастьяна Кленовича.

23. Тематика, жанрове багатство творчості українських латиномовних письменників. Загальна характеристика творчості Юрія Дрогобича та Станіслава Оріховського-Роксолана.

24. Загальна характеристика полемічної літератури кінця XVI – початку XVIII.

25. Модель біографії Івана Вишенського, прийнята наукою. Провідні твори письменника, проблема їх поширення і впливу на українську культуру.

26. Проблематика, композиція та стилеві особливості твору Івана Вишенського “Послання до єпископів”.

27. Тематично-художня своєрідність творів Івана Вишенського.

28. Художня своєрідність “Треносу” Мелетія Смотрицького.

29. Полемічна проза Іпатія Потія: обсяг, особливості стилю.

30. Зародження і розвиток української поезії в другій половині XVI ст. Тематично-жанрові різновиди.

31. Характерні риси доби Бароко. Особливості літературного Бароко в Україні.

32. Явище синкретизму поезії та прози в літературі доби Бароко.

33. Панегірична поезія раннього Бароко (художня своєрідність творів Герасима Смотрицького, “Віршів на жалостний погреб Петра Конашевича-Сагайдачного” Касіяна Саковича, антипанегірика невідомого автора на гетьмана Івана Самойловича).

34. Київські поетики і риторики XVII ст., їх вплив на тогочасну літературу.

35. Історична тема в поезії середини XVII ст., своєрідність її художнього трактування.

36. Жанрово-тематичне багатство художньої спадщини Івана Величковського.

37. Художній світ Климентія Зиновієва (тематика, образи, жанрова природа творчості).

38. Тематика та художня специфіка поезії Лазаря Барановича.

39. Збірка Данила Братковського "Світ, розглянутий по частинах" як зразок барокової літератури.

40. Гетьман Іван Мазепа як поет.

41. Загальний огляд української барокової драматургії. Жанрові різновиди драматичних творів.

42. Інтермедії до драми Якуба Гаватовича: проблема авторства, традиційність сюжету, національні елементи.

43. Джерела, структура, художні особливості драми "Слово о збуренню пекла".

44. Структура, проблематика, художні особливості драми "Олексій, чоловік Божий".

45. Тематика, жанрова і художня специфіка ораторсько-проповідницької прози другої половини XVII ст.

46. Загальна характеристика історичної прози другої половини XVII ст.

47. Літопис Самовидця: проблема авторства, тематика, образи, стильові особливості.

48. Літопис Григорія Грабянки: відомості про автора, принципи образотворення, художні особливості.

49. Життєвий шлях Самійла Величка та його філософія серця.

50. Художньо-документальні джерела літопису Самійла Величка, їх вплив на образну структуру твору.

51. Принципи створення образів історичних осіб у літописі Самійла Величка. Людина доби Бароко в оцінці автора.

52. Барокова образність літопису Самійла Величка. Роль "Новели про Сатира" в структурі твору.

53. Життєвий шлях Феофана Прокоповича. Жанрово-тематична своєрідність його поезії.

54. Особливості композиції та жанру драми Феофана Прокоповича "Володимир". Зміст конфлікту, проблематика.

55. Система образів та засоби характеротворення у драмі

Феофана Прокоповича “Володимир”.

56. Барокова образність драми Лаврентія Горки “Йосиф-патріарха”.

57. Тематика та особливості поетики драми невідомого автора “Милість Божа”.

58. Тематика та особливості поетики драми Георгія Кониського “Воскресеніє мертвих”.

59. Поетика інтермедій до драм Митрофана Довгалевського та Георгія Кониського.

60. Вертепна драма XVIII ст.: Структура, особливості характеротворення, художні засоби.

61. “Історія русів”: проблема авторства, образи, художня своєрідність.

62. “Странствованія” Василя Григоровича-Барського: жанрово-композиційні особливості, художня своєрідність.

63. “Сміховий світ” у творах мандрівних дяків. Елементи бурлеску та пародії у поезії. Жанрові різновиди.

64. Сатиричні віршовані оповідання другої половини XVIII ст.: тематика, особливості творення образів, сатиричні засоби.

65. Характеристика творчої спадщини Івана Некрашевича.

66. Тематика, образи, жанрова різноманітність світської поезії XVIII ст.

67. Розвиток жанру інтимної лірики у XVIII ст. (“Пісні світові” Івана Пашковського, пісня “Їхав козак за Дунай” Семена Климовського та ін.).

68. Збірка “Богогласник” – антологія релігійної поезії XVIII ст.

69. Бароковий характер “Автобіографії” Іллі Турчиновського.

70. Життєвий шлях Григорія Сковороди та його філософські погляди. Філософська проза Григорія Сковороди у її зв’язку з античною літературою, працями мислителів Києво-Могилянської академії.

71. Жанрово-тематичне багатство поетичних творів Григорія Сковороди.

72. Структура збірки Григорія Сковороди “Сад божественних пісень”. Характер взаємодії епіграфів і віршів. Біблійна основа творів.

73. Пейзажні вірші Григорія Сковороди – нове явище в українській поезії XVIII ст.

74. Актуалізація традицій панегіричної поезії у творчості Григорія Сковороди, новаторство автора.

75. Ритмомелодика, строфіка, синтез традицій силабічного віршування та народної пісні у творчості Григорія Сковороди.

76. Архітектоніка, джерела сюжетів байок збірки Григорія Сковороди "Байки харківські". Місце Григорія Сковороди у становленні та розвитку української байки.

77. Сучасні наукові погляди на формотворчу роль давньої української літератури для нової української літератури.

78. Преромантизм як напрям в українській літературі. Початки класицизму.

79. Формування сентименталізму в українській літературі.

80. Російськомовна література переходної доби.

РОЗДІЛ 6. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

Теми

1. Борис і Гліб у зображенні давньоруської літописної та житійної прози.
2. Літописна стаття як композиційний елемент у “Повісті временних літ”.
3. Образ автора у творах Володимира Мономаха.
4. Художня своєрідність творчої спадщини Климента Смолятича.
5. Трансформація історичної дійсності в Київському літописі.
6. Трансформація історичної дійсності в Галицько-Волинському літописі.
7. Географічний простір у художній концепції середньовічного книжника (на матеріалі “Слова о полку Ігоревім”).
8. “Слово о погибелі Руської землі” та “Слово о полку Ігоревім”: спроба порівняльного аналізу.
9. Зображення героя в “Кієво-Печерському патерику”.
10. Образна система ораторських творів Серапіона.
11. Художній світ “Слова о Лазаревім воскресінні”.
12. Данило Галицький як втілення ідеалу князя-воїна й політичного діяча (за Галицько-Волинським літописом).
13. Легенда про свшан-зілля в Галицько-Волинському літописі, її генеза та інтерпретація в пізнішій літературі.
14. Історико-літературне значення діяльності Острозького гуртка.
15. Філософські погляди Станіслава Оріховського-Роксолана.
16. Творчість Іпатія Потія як явище полемічної літератури.
17. Гуманістичні тенденції “Перестороги” невідомого автора.
18. Українська драма-мораліте: генеза й історія розвитку.
19. Творча спадщина Іпатія Потія, її художня специфіка.
20. Ідейно-художня своєрідність “Треносу” Мелетія Смотрицького.
21. Художнє осмислення історії у “Віршах на жалосний погреб Петра Конашевича-Сагайдачного” Касіяна Саковича.
22. Петро Могила – історична постать і герой панегіричної поезії.
23. Жанрово-тематичні й художні особливості письменницької спадщини Димитрія Туптала.

24. Символічно-алегоричний зміст притч Григорія Сковороди.
25. “Філософія серця” Григорія Сковороди.
26. “Пісні світські” Івана Пашковського та фольклор.
27. Провідні мотиви ліричної поезії XVIII століття.
28. Мотив сирітства в ліричній поезії XVIII століття.
29. Бурлескно-трагедійна поезія XVIII ст.
30. Український вертеп XVIII ст.
31. Початки класицизму в українській драматургії XVIII століття.
32. Барокві риси в ораторській прозі Іоаннікія Галятовського.
33. Система жанрів літератури Середньовіччя, її залежність від візантійських традицій і взаємодія з жанровою системою фольклору.
34. Образ князя у творі. “Моління” Данила. Культ інтелекту у “Молінні”.
35. “Слово про Лазарево воскресіння” (кін. XIV – поч. XV ст.); своєрідність інтерпретації євангельського сюжету, використання апокрифічних мотивів.
36. Творчість Григорія Цамблака (1364 – бл. 1420).
37. Книга – мірило знань. Динаміка у сприйнятті та оцінці від часів Середньовіччя до Ренесансу (на прикладі поезій П.Русина та трактату С. Оріховського).
38. Мелетій Смотрицький. “Лямент у світа убогих на жалосное преставленіє святолюбивого а в обої добродетелі багатого мужа в Бозі велебного господина отця Леонтія Карповича...”. Особливість жанру “ляментів” та композиції твору.
39. Панегірики як естетична мода Бароко.
40. Інтермедії – прояв низового Бароко у драматургії.
41. “Історія Русів”. Проблема авторства. Витворення міфу козаччини.
42. Концепція двох натур і трьох світів у Г. Сковороди.
43. Г.С. Сковорода як художній образ української літератури XIX-XX ст. (Т.Шевченко, М.Костомаров, П.Тичина).

РОЗДІЛ 7. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

ІНДЗ виконується у вигляді реферату на одну з поданих вище тем. Реферат – це стислий виклад змісту кількох наукових праць, що стосуються певної проблеми.

Основна мета реферату – передача цілісної інформації, одержаної з різних джерел, на основі кількох текстів відповідно до теми необхідно створити один цілісний, з продуманою структурою, чітким і логічним викладом думок. Реферат складається з трьох частин: план; власне текст реферату; список використаних джерел.

У тексті реферату можна цитувати думки з опрацьованих матеріалів, або ж переказувати їх, обов'язково посилаючись на джерела (*наприклад: на думку С. Єфремова, за свідченням О.Дорошкевича, як стверджує І.Франко тощо*). Додаткові бали нараховуються за самостійність дослідження, оригінальність викладу, оформлення у вигляді комп'ютерних презентацій та використання мультимедійних засобів.

Вимоги до оформлення: 7-10 друкованих сторінок (14 кель, 1,5 інтервал, усі поля 20 мм).

Зразок оформлення титульної сторінки дивися у **Додатках**

РОЗДІЛ 8. КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ: МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ

1. Методичні рекомендації до виконання контрольних робіт

Контрольна робота з історії української літератури спрямована для закріплення і перевірки знань студентів з курсу давньої літератури. Ці контрольні роботи є складовою частиною програми курсу історії української літератури Х-XVIII століть, призначеної для студентів спеціальності 6.030500 Українська мова та література. Для успішного впровадження дистанційного навчання є необхідним використання контрольних робіт та тестів, які дають можливість студентам за допомогою різноманітних засобів зв'язку перевірити рівень оволодіння знаннями та навичками.

Завдання винесені для контрольної роботи є концептуальними і базовими для курсу. Питання добиралися таким чином, щоб студенти мали можливість оволодіти знаннями історико-літературного процесу у його безперервній цілісності, а також показати рівень засвоєння наукової термінології та оволодіння навичками аналізу текстів давньої літератури.

Структура контрольних завдань: кожен варіант складається із тестів (подані до всіх варіантів) і трьох завдань: 2 теоретичних питань і зазначеної пам'ятки, яку необхідно проаналізувати за поданою схемою. (див. додаток)

Матеріал теоретичних питань повинен бути скомпонований після опрацювання кількох джерел у вигляді реферату. Реферат – це стислий виклад змісту кількох наукових праць, що стосуються певної проблеми. Основна мета реферату – передача цілісної інформації, одержаної з різних джерел. На основі кількох текстів відповідно до теми реферату необхідно створити один. У тексті реферату можна цитувати думки з опрацьованих матеріалів, або ж переказувати їх, обов'язково посилаючись на джерела. Реферат пишеться не лише на основі власних суджень, а й за чужими матеріалами, тому така робота є компілятивною. Обов'язковим є використання статей із періодики та інтернету. Посилання на використані джерела необхідно оформити належним чином. Реферат складається з трьох частин: план; власне текст реферату; список використаних джерел.

Під час виконання 3 завдання студент може використовувати схеми, вміщені у додатку №2. Визначення жанру твору має

відбуватися із урахуванням родожанрової специфіки творів давнього письменства. Авторство та час написання тексту також необхідно обумовити самобутніми рисами літератури того чи іншого періоду.

Вимоги до оформлення контрольної роботи: 14 кегль, полуторний інтервал, всі поля – 20 мм., формат А4.

2. Критерії оцінювання: правильність, чіткість відповіді, конкретність, вміння користуватися науковою літературою, належне оформлення, вчасне виконання.

Оцінювання: за тести максимум – 5 балів, кожне теоретичне питання – максимум 15 балів, практичне завдання – максимум 15 балів.

Максимально можливий бал за контрольну роботу – 50 балів (відмінно). Відповідно – 40 балів (добре), 30 балів (задовільно).

3. Завдання для контрольної роботи

3.1. Тести

1. Як називають пам'ятку, при переписуванні якої змінюється манера викладу, композиція, зміст:

1) список;	3) літопис;
2) редакція;	4) патерик.

2. Першим дослідником давньої української літератури був:

1) Д. Чижевський;	3) І.Вагилевич;
2) М. Максимович;	4) Володимир Мономах.

3. Твори на біблійну тематику, що доповнювали або уточнювали святе письмо, але з різних причин не канонізовані церквою, це:

1) апокрифи;	3) Євангелія;
2) хронографи;	4) патерики.

4. Основним образом "Слова о полку Ігоревім." вважається образ:

1) князя Ігоря.	3) Ярославни.
2) князя Всеволода.	4) Руської землі.

5. Причина появи перекладної літератури в Київській Русі:

1) язичництво;	2) похід князя Ігоря;
3) введення християнства;	4) діяльність Ярослава Мудрого.

6. Яка з названих нижче ознак не притаманна монументалізму?

1. простота композиції;	3) діловий виклад змісту;
2. багата тропіка;	4) простота синтаксису.

7. Прийти до Бога, за переконанням Сковороди, можна тільки:

1) через релігійну службу;	2) через церкву;

3) ставши священнослужителем; 4) через пізнання себе.

8. Мораль байки Сковорода називає:

- 1) фабулою; 2) силою;
3) фабулкою; 4) алегорією.

9. Яке з тверджень є правильним?

- 1) Сковорода писав свої твори розмовною українською мовою;
2) Сковорода писав свої твори латинською мовою;
3) мова Сковороди включає в себе елементи німецької та

грецької мов;

4) мова Сковороди включає в себе елементи старослов'янської, російської та живої української мови.

10. Доба бароко для розвитку української культури та літератури
знаменна:

1) занепадом містобудівництва, літератури, іконопису через тривалі воєнні дії;

2) безперервними воєнними міжусобицями;

3) утвердженням української державності у формі автономії, всебічним піднесенням у розвитку всіх видів національного мистецтва, зокрема літератури;

4) утвердженням польської державності у формі колоніальної залежності.

3.2. Варіанти завдань

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДАВНЬОЇ)

1 варіант

1. Образ Руської землі у "Слові о полку Ігоревім".
2. Інтермедії в українській літературі XVII-XVIII ст. та їх історико-літературне значення.
3. Письмовий аналіз тексту за схемою: "Ходіння Богородиці по муках".

2 варіант

1. Проблема авторства "Слова о полку Ігоревім".
2. Риси бароко у літописі Самійла Величка.
3. Письмовий аналіз тексту за схемою: "Александрія".

3 варіант

1. Образи князів у "Слові о полку Ігоревім".

2. Сатирично-гумористичні віршовані оповідання “Отець Негребецький”, “Пекельний Марко”, “Вірша про Кирика”.

3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Анонім. Життя Ольги

4 варіант

1. Світогляд Івана Вишенського.

2. Ідея “сродної праці” у творчості Г.Сковороди.

3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Іларіон Київський.

Слово про закон і благодать.

5 варіант

1. Київський літопис.

2. Лірика Феофана Прокоповича.

3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Кирило Туровський.

Слово Кирила, недостойного монаха, по Великодню.

6 варіант

1. Галицько-Волинський літопис.

2. Структура, основні мотиви збірки Г.Сковороди “Сад божественних пісень”.

3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Повість минулих літ

7 варіант

1. Історія відкриття, видання і вивчення “Слова о полку Ігоревім”.

2. Байки Григорія Сковороди.

3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Володимир Мономах.

Повчання дітям.

8 варіант

1. Образ Ярославни в “Слові о полку Ігоревім”.

2. Козацькі літописи (Самовидця, Граб’янки, Величка).

3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Іван Вишенський.

Послання до єпископів.

9 варіант

1. “Повчання” Володимира Мономаха.

2. Жанр інтермедії в українській літературі.

3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Мелетій Смотрицький.

Тренос

10 варіант

1. Перекладна література Київської Русі.

2. Особливості стилю бароко в українській літературі.

3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Павло Русин. Поезії (на вибір студента)

11 варіант

1. Ораторська проза Київської Русі. “Слово про закон і благодать” Іларіона.
2. Філософські твори Г.Сковороди.
3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Касіян Сакович. Вірші на жалосний погреб... Петра Конашевича-Сагайдачного.

12 варіант

1. “Повість временних літ” як найвище досягнення літописання.
2. Поетична творчість Лазаря Барановича.
3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Софроній Почаський. Євхаристіон, або Вдячність.

13 варіант

1. Літопис Самійла Величка: джерела, образи, особливості стилю.
2. Поетична творчість Івана Величковського.
3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Лазар Баранович. Усім весна бува красна.

14 варіант

1. Поетики і риторики 17-18 ст.
2. Проблематика, ідейна спрямованість, поетика драми “Милость Божа”.
3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Іван Величковський. Епіграми (на вибір студента).

15 варіант

1. Полемічна творчість Петра Скарги.
2. Міраклъ “Олексій – чоловік Божий”, його джерела, зв'язок з історичними подіями, бароковий стиль.
3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Данило Братковський. Світ розглянутий по частинах (поезії на вибір).

16 варіант

1. Значення літописів Київської Русі.
2. Творчість Герасима Смотрицького.
3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Іван Мазепа. “Всі покою щиро прагнуть...” або “Пісня про чайку”.

17 варіант

1. Поезія Івана Мазепи та її зв'язок з усною народною творчістю.
2. Основні мотиви лірики Г.Сковороди.

3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Інтермедія до драми Якуба Гаватовича: Купив kota в мішку.

18 варіант

1. Іван Франко як дослідник давньої української літератури.
2. Паломницька проза. “Житіє і хождения Данила, Руськия землі ігумена”.
3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Семен Дівович. Розмова Великої Росії з Малоросією

19 варіант

1. Історичні умови виникнення й основні етапи розвитку української полемічної літератури.
2. Розвиток поезії в другій половині XVIIст.
3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Слово о збуренню пекла

20 варіант

1. Творчість Павла Русина, Юрія Дрогобича
2. П'єса Георгія Кониського “Воскресіння мертвих” у контексті української шкільної драматургії.
3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Олексій, чоловік Божий

21 варіант

1. Розвиток шкільної драми у XVI – XVIIст. Трагедокомедія Ф.Прокоповича “Володимир”. Новаторство письменника.
2. Агіографічна література періоду Київської Русі.
3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Антоній Радивилівський. Байки (на вибір студента).

22 варіант

1. Поняття про український вертеп, мотиви й образи вертепної драми.
2. “Історія русів”: жанрово-тематичні особливості, проблематика, образна система.
3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Григорій Сковорода. De libertate.

23 варіант

1. Характерні риси барокової поезії.
2. Літописання Пізнього Середньовіччя.
3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Феофан Прокопович. Володимир.

24 варіант

1. Творчість Кирила Турівського та Клима Смолятича. Риторичні особливості ораторської прози.
2. Іван Некрашевич. Біографічні відомості про письменника. Обсяг і характер творчості.
3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Літопис Самійла Величка.

25 варіант

1. Філософські твори Сковороди: “Наркісс Розглагол о том: узнай себе”, “Разговор, называемый Алфавит, или Букварь мира”, “Разговор дружеский о душевном мире”, “Израильській змії”. Їх основні ідеї та положення.
2. Оригінальна та перекладна література пізнього середньовіччя: жанри і твори.
3. Письмовий аналіз тексту за схемою: Пекельний Марко.

РОЗДІЛ 9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

МОДУЛЬ І. ЛІТЕРАТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Основна література

1. Білецький О. “Слово о полку Ігоревім” та українська література XIX-XX ст. // Білецький О. Зібрання праць. У 5 т. – К.: Наук. думка, 1965. – Т.1 – С. 78-84.
2. Білецький О. Зібрання праць. У 5 т. – К.: Наук. думка, 1965. – Т.1 – С. 78-84.
3. Білецький О.І. Перекладна література візантійсько-болгарського походження // Зібр. пр.: У 5 т. – К., 1965. – Т.І. – С. 128-187.
4. Білоус Богдан “Повість минулих літ”: історія чи література? // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцєях та колегіумах. – 2004. – № 2. – С. 116-122.
5. Білоус П. Літописне оповідання про похід князя Ігоря 1185 року // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцєях та колегіумах. – 2005. – № 9-10. – С. 128-134.
6. Білоус П. “Моління” Данила Заточника з феноменологічного погляду // Слово і час. – 2000. – №5. – С. 42-48.
7. Білоус П. Жанрова система української літератури (період Київської Русі) // Слово і час. – 2002. – №2. – С. 19-23.
8. Білоус П. Зародження української літератури // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцєях та колегіумах. – 2003. – №1, 2. – С. 57-62; 23-30.
9. Білоус П. Самобутні риси давньоукраїнської літератури // Українська мова й література в навчальних закладах, гімназіях та колегіумах. – 2005. – №7-8. – С. 116-123.
10. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн. 1. – Львів: Світ, 1992. – 696 с.
11. Гарчев П.І. Із спостережень над українською лексикою “Повісті врем’яних літ” // Слово і час. – 2000. – №10. – С. 22-27.
12. Гординський С. На переломі епох. Літературознавчі статті, огляди, есеї, рецензії, спогади. – Львів: Світ, 2004.

13. Горський В. Дещо про критерій людської гідності у XIII столітті. "Моління" Данила Заточника // Київ. – 1993. – №11. – С. 139-148.
14. Горський В.С., Кислюк К.В. Історія української філософії: Підручник. – К.: Либідь, 2004. – 488 с.
15. Горський В.С. Нариси з історії філософської культури Київської Русі. (Сер. XII – сер. XIII ст.) – К., 1988.
16. Грабович Г. Слідами національних містифікацій // Критика. – 2001. – №6 (44).
17. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989. – 415 с.
18. Грушевський М. Історія української літератури. – Т. 3. – 1993. – С. 80-97.
19. Грушевський М. Історія української літератури. В 6 т., 9 кн. – К.: Либідь, 1993.
20. Гурвич Е.С., Погорілко В.Ф., Герман М.А. Основи риторики. – К. 1978. – 173с.
21. Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1993. – 576 с.
22. Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1994. – С. 49-74.
23. Жиленко І. Світоч руського благочестя. // Хроніка 2000. – 1995. – № 1. – С. 80-81.
24. Загребельний П. Золотий гомін давнини // Повість минулих літ. Літопис / Переказ В.Близнеця. – 2-ге вид. – К.: Веселка, 1989. – С. 219-221.
25. Златоструй. Древняя Русь X-XIII веков.– М., 1990– С. 193-194 // Сагач Г. Риторика. – С. 297-298.
26. Кінан Е. Слово про те, як Ярослав, князь галицький, у султанів стріляв // Критика. – 2000. – №12 (38). – С. 4-7.
27. Ланцута З. Християнсько-містична дидактика Володимира Мономаха // // Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Збірник наукових праць. Випуск XIV / Ред. кол.: Я.Поліщук та ін. – Рівне: Перспектива, 2005. – С. 60-66

28. Ласло-Куцок М. Аргументи на користь автентичності “Слова о полку Ігоревім” // Українська мова й література в середніх школах, ліцеях, гімназіях та колегіумах. – 2002. – №4. – С. 62-66.

29. Лихачев Д. Золотое слово русской литературы // Слово о полку Игореве. – М.: Художественная литература, 1985. – С. 3-20.

30. Мацько Л.І., Мацько О.М. Риторика: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 20003. – 311 с.

31. Митрополит Іларіон. “Слово про Ігорів похід”: Дослідження і переспів // Українська мова і література. – 2001. – №34-35 (242-243). – 48 с.

32. Мишанич О. Проблеми вивчення давньої та класичної української літератури // Слово і час. – 2002. – №2. – С. 13-18.

33. Мишанич О. Голос давніх віків // Київ. – 1988. – №8. – С. 119-125.

34. Мишанич О. Нове про автора “Слова о полку Ігоревім” // Слово і час. – 1990. – №6. – С. 54-55.

35. Молдаван А.М. “Слово о законе и благодати” Иллариона. – К., 1984.

36. Охріменко П. Ігор Святославович як герой “Слова о полку Ігоревім” і як історична особа // Українська мова і література в школі. – 1985. – №8. – С. 3.

37. Писання преподобного Феодосія Печерського / Переклад і примітки І.Жиленко-молодшої // Хроніка 2000. – 1995. – № 1. – С. 82-117.

38. Повість минулих літ. Літопис / Переказ В.Близнеця. – 2-ге вид. – К.: Веселка, 1989. – 223 с.

39. Повість минулих літ // Літопис руський / Пер. з давньорус. Л.Махновця; Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Дніпро, 1989.

40. Полек В.Т. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994. – 142 с.

41. Сагач Г. Риторика. – К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2000. – 568 с.

42. Сироїд Д. Теодосій Печерський: час об’явлення та об’явленого // Молода нація. Альманах. – 1999. – №13. – С. 310-314.

43. Сироїд Д. Час і простір “Життя Сави Освяченого” Кирила Скитопольського // Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Зб. наук. праць. Вип. XIV / Ред. Кол. Поліщук Я.О. та ін. – Рівне: Перспектива, 2005. – С. 55-60.

44. Скупейко Л. Виявлення творчої індивідуальності автора в “Слові...” // Радянське літературознавство. – 1986. – №5. – С. 44-53.

45. Сліпушко О. “Слово о полку Ігоревім” // Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X-XIII століття). – К.: Аконіт, 2002. – С. 315-329.

46. Сліпушко О. “Слово про князів” // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002. – С. 339-340.

47. Сліпушко О. Іларіон Київський // Сліпушко О. Софія київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X-XIII століття). – К., 2002. – С. 221-232.

48. Сліпушко О. Перший паломницький твір української літератури // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002. – С. 109-110.

49. Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X-XIII століття). – К.: Аконіт, 2002. – 339 с.

50. Сліпушко О. Фундатор православної церковної ідеології // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.1 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002. – С. 313-317.

51. Слово о полку Ігоревім / Упоряд. та примітки О.Мишанича. – К.: Радянська школа, 1986. – 310 с.

52. Слово о полку Ігоревім, Ігоря, сина Святославового, внука Олегового // Українська мова та література. – 1997. – №34 (50). – С. 4-6.

53. Соболь В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995. – 192 с.

54. Сулима В. Біблія і українська література. – К.: “Освіта”, 1998. – С. 113-115.

55. Толочко П. Від Русі до України: Вибрані науково-популярні, критичні та публіцистичні праці. – К.: Абрис, 1997. – 400 с.

56. Толочко П. Тисячоліття давньоруського літописання // Київська старовина. – 1999. – №1. – С. 3-13.

57. Харлан О. Основні проблеми вивчення “Велесової книги”: Навч. посібник. – К.: Знання, 2001. – 109 с.

58. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – 480 с.

59. Яременко В. “Повчання Володимира Мономаха” // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002. – С. 32-34.

60. Яременко В. Ларіон (Ларіон) Київський // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.1 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002. – С. 269-273.

61. Яременко В. Літописець Нестор і його “Повісті врем’яних літ” // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.1 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002. – С. 438-459.

62. Яременко В. Святий Кирило Турівський, “Златословесний витія...” // Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконіт, 2002. – С. 158-160.

63. Яценко Б. “Слово о полку Ігоревім” – український героїчний епос XII століття // Українська мова та література. – 1997. – №34 (50). – С. 1-3.

64. Яценко Б. “Слово о полку Ігоревім” та його доба. (Комплексне дослідження). – К.: Видавництво імені Олени Теліги, Веселка, 2000. – 256 с.

65. Яценко Б. Похід Ігоря Сіверського 1185 року: політичні й літературні аспекти // Слово і час. – 2000. – №6. – С. 24-30.

Додаткова література

1. Астахова А.А. “Слово о полку Игореве” как средневековый эпос // Русский язык и литература в учебных заведениях. – 2006. – №5. – С. 7-15.

2. Астахова А.А., Олекса А.И. Языческая мифология в “Слове о полку Игореве” // Русский язык и литература в учебных заведениях. – 2006. – №5. – С. 26-31.
3. Білоус П. “Слово про Ігорів похід”: казка зі щасливим кінцем? // Українська мова й література в середніх школах, ліцеях, гімназіях та колегіумах. – 2002. – №4. – С. 50-56.
4. Білоус П. Міф про Єрусалим у літературі Київської Русі // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації україністів. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000. – С. 5-12.
5. Бондар С. “Бджола” – унікальна пам’ятка філософсько-світоглядної думки Русі-України // Хроніка-2000. – №1. – С. 59.
6. Гарчев П.І. Із спостережень над українською лексикою “Повісті врем’яних літ” // Слово і час. – 2000. – №10. – С. 22-27.
7. Горошко С. Знову про “Влесову книгу” // Слово і час. – 1992. – №8. – С. 60-64.
8. Громов М., Козлов Н. Русская философская мысль X-XVII веков. – М.,1990.
9. Грушевський М. Історія української літератури: У 6 т., 9 кн. – К.: Либідь, 1993-1996.
10. Двинятин Ф.Н. Традиционный текст в торжественных словах св.Кирилла Туровского// Герменевтика древнерусской литературы. – М., 1995. – Сб.8 – С. 81-101.
11. Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1994. – 686 с.
12. Загребельний П. Золотий гомін давнини // Повість минулих літ. Літопис / Переказ В.Близнеця. – 2-ге вид. – К.: Веселка, 1989. – С. 219-221.
13. Звагельський В. 180 років першого видання “Слова...” на Україні // Радянське літературознавство. – 1988. – №5. – С. 79-80.
14. Звагельський В. Шеломянь у “Слові...” // Київська старовина. – 1999. – №2. – С. 3-10.
15. Золотослов. Поетичний космос Давньої Русі. – К., 1988.
16. Ісіченко Ігор, архієпископ. Аскетична парадигма

давньоруської проповіді // Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Збірник наукових праць. Випуск XIV / Ред. кол.: Я.Поліщук та ін. – Рівне: Перспектива, 2005. – С. 8-17.

17. Ісіченко Ігор, архієпископ. Молитовний дискурс у літературі Київської Русі // Слово і час. – 2005. – №1, 2.

18. Караменов М. Відлуння “Слова...” // Українська мова й література в середніх школах, ліцеях, гімназіях та колегіумах. – 2002. – №4. – С. 66-72.

19. Кожинов В. Творчество Илариона и историческая реальность его эпохи // Вопросы литературы. – 1988. – № 12. – С. 23-28.

20. Колосова В. У вінок “Слова о полку Ігоревім” // Радянське літературознавство. – 1986. – №2. – С. 78-79.

21. Корпанюк М. “Слово про Ігорів похід” в українському літературознавстві та критиці (XIX – поч. XX ст.) // Слово і час. – 2000. – №12.

22. Корпанюк М. Слово і дух України княжої та України козацької (Михайло Максимович – дослідник давньоукраїнської літератури). – Черкаси: Брама, вид. Вовчок О.Ю., 2004. – 280 с.

23. Костікова І. Слово про “Слово” // Українська мова й література в середніх школах, ліцеях, гімназіях та колегіумах. – 2000. – №4. – С. 208-213.

24. Кохтев Н.Н. Риторика. – М., 1994. – С. 5-38.

25. Леммерман Х. Учебник риторики. – М.: АО “ИНТЕРЭКСПОРТ”, 1998. – С. 35.

26. Лихачев Д.С. Исследования по древнерусской литературе. Сб. ст. / Отв. ред. О.В. Творогов. – Ленинград: Наука, 1986. – 405 с.

27. Маслюк В.П. Латиномовні поетики та риторики XVII-XVIII ст. та їх роль у розвитку теорії літератури на Україні. – К.: Наук.думка, 1983.

28. Михайличенко Н.А. Риторика. – М., 1994. – С. 17-29.

29. Мишанич О. Прийняття християнства і давнє українське письменство // Радянське літературознавство. – 1988. – №6. – С. 32-40.

30. Огієнко Іван. Українська культура. – К., 1918.
31. Павленко Є. Бо Ян – реальна особа // Українська мова і література в школі. – 1990. – №2. – С. 72-73.
32. Пінчук С. “Слово о полку Ігоревім”: Посібник для вчителя. – К.: Рад. школа, 1990. – 112 с.
33. Прибавления к творениям святых отцов. Ч. 2.– М., 1844. Див.: Гурвич Е.С., Погорілко В.Ф., Герман М.А. Основи риторики.– К. 1978.
34. Пушик С. Криваве весілля на Каялі (Слов’янська міфологія і “Слово о полку Ігоревім”) // Пушик С. Дараби пливають у легенду. – К.: Рад. письменник, 1990. – С. 5. – 226.
35. Родіна О. “Слово о полку Ігоревім...”: Знане і незнане про його переклад // Українська мова та література. – 1997. – №14 (30). – С. 3.
36. Рождественский Ю.В. Теория риторики. – М., 1997.
37. Росовецький С. “Слово о полку Ігоревім” у контексті спадкоємних зв’язків давньої російської та староукраїнської культур // Радянське літературознавство. – 1985. – №7. – С. 26-35.
38. Руднев Є. Василь Капніст – перший перекладач “Слова о полку Ігоревім” // Слово і час. – 2000. – №4. – С. 21-27.
39. Рыбаков Б.А. Киевская Русь и русские княжества XII-XIII веков. – М.: Наука, 1982. – 591 с.
40. Рыбаков Б.А. Русские летописцы и автор “Слова о полку Игореве”. – М.: Наука, 1972. – 520 с.
41. Сагач Г.М. Риторика. – К., 1993.
42. Сагач Г.М., Юніна О.А. Загальна риторика: Сучасна інтерпретація. – К.: “Знання”, 1992. – 142 с.
43. Салевич П. Конкретика одного рядка “Слова о полку Ігоревім” // Дзвін. – 1997. – №7. – С. 155-156.
44. Салевич П. Фантазії Е.Кінана про єврейські впливи на “Слово о полку Ігоревім” // Вітчизна. – 2002. – №7-8. – С. 128-130.
45. Сліпушко О. Давньоукраїнський бестіарій // Дніпро. – 1995. – №9-10. – С. 124-134.
46. Соболев В. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі. – К.: Зодіак-ЕКО, 1995. – 192 с.

47. Толочко О. “Тіло без голови”: до розуміння тексту “Слова о полку Ігоревім” // Слово і час. – 1990. – №12. – С. 163-167.

48. Толочко П. Літописець Нестор // Толочко П. Від Русі до України: Вибрані науково-популярні, критичні та публіцистичні праці. – К.: Абрис, 1997. – 400 с.

49. Толочко П. Хто убив князів Бориса і Гліба // Київська старовина. – 1999. – №4. – С. 3-9.

50. Франчук В. Молитва князя Ігоря – взірець красномовства // Слово і час. – 2001. – №7. – С. 50-56.

51. Харлан О. “Велесова книга”: поетико-функціональні особливості зооморфічної символіки // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.5: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2005.

52. Шевчук В. Дорога в тисячу років. – К.: Дніпро, 1990. – 411 с.

53. Шевчук М. Муза Роксоланська // Вітчизна. – 1997. – №3-4, 5-6, 9-10.

54. Яковенко О. Слово о слові Ігоревім // Слово і час. – 1995. – №3. – С. 55-61.

МОДУЛЬ 2. ЛІТЕРАТУРА XIII-XVI СТОЛІТЬ

Основна література

1. Александров О. Сказання про Бориса та Гліба та старозавітна традиція зображення людини // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000. – Кн.1 – С. 5-12.

2. Александров О. Старокиївська агіографічна проза XI – першої третини XIII ст. – Одеса: Астропринт, 1999. – 272 с.

3. Білецький О. Зібрання творів: У 5 т. Т.1: Давня українська і давня російська літератури. – К.: Наук. думка, 1965. – 528 с.

4. Білоус П. Пейзаж в українській паломницькій прозі // Медієвістика. Випуск 1. – Одеса: Астропринт, 1998. – 160 с. – С. 41-48.

5. Білоус П. Твори по мандри в давній українській літературі // Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах – 2003. – №6. – С. 112-120.

6. Білоус П. Українська паломницька проза: історія жанру. – К.: Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України, 1998. – 128 с.

7. Білоус П.В. Паломницький жанр в історії української літератури. – Житомир, 1997. – 160 с.

8. Білоус П.В. Українська паломницька проза: історія жанру. – Київ, 1998. – 128 с.

9. Білоус П. “Золота книга” української літератури (“Києво-Печерський патерик” у школі) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2003. – №3. – С. 28-38.

10. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн.1, 2. – Львів: Світ, 1992. – 696 с.

11. Грабович Г. Авторство й авторитет у Івана Вишенського: діалектика відсутності // Слово і час. – 1990. – №6. – С. 45-54.

12. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989. – 415 с.

13. Грушевський М. Історія української літератури. – Т.ІІ, ІІІ. – К., 1993.

14. Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. – К.: Освіта, 1993. – 576 с.

15. Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. – К.: Аконтіт, 2002. – С. 447-556.

16. Ісіченко Ю. “Києво-Печерський патерик” у літературному контексті XVI-XVIII ст. // Радянське літературознавство. – 1986. – №6. – С. 42-49.

17. Ісіченко Ю.А. Києво-Печерський патерик у літературному процесі кінця XVI – початку XVIII ст. на Україні. – К., 1990.

18. Ісіченко І. Молитовний дискурс у літературі Київської Русі // Слово і час. – 2005. – №1. – С. 5-14.

19. Ісіченко І. Молитовний дискурс у літературі Київської Русі. // Слово і час – 2005. – №2. – С. 12-23.

20. Києво-Печерський патерик // Хрестоматія давньої української літератури (до кінця XVIII ст.) / Упоряд. О.Білецький. – К.: Радянська школа, 1967. – С. 62-76.

21. Літопис руський / Пер. з давньорус. Л.Махновця; Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Дніпро, 1989.

22. Микитась В. Українська література XIV-XVI ст. // Українська література XIV-XVI ст.: Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1988. – С. 5-28.

23. Пелешенко Ю. “Плач Богородиці” в українській літературі // Медієвістика. -Одеса: Астропринт, 1998. – Вип. I. – С. 30-40.

24. Пелешенко Ю. “Епістоля небесна” в українській словесності // Європейське Відродження та українська література XIV-XVIII ст. – К.: Наукова думка, 1993. – С. 160-174.

25. Пелешенко Ю. Київський митрополит св. Петро (Ратенський) як письменник // Київська старовина. – 2001. – №5. – С. 90-95.

26. Пелешенко Ю. Київський митрополит Ісидор і доля Флорентійської унії в Україні // Київська старовина. – 2000. – №2. – С. 135-142.

27. Пелешенко Ю. Київський митрополит Ісидор та його “Послання в Лядську, і в Литовську, і в Німецьку землю, і на всю Русь” // Збірник Харківського історико-філологічного товариства. – 2002. – Нова серія. – Т. 9. – С. 3-8.

28. Пелешенко Ю. Коментарі чи безпідставні закиди? // Слово і час. – 1997. – №4. – С. 34-40.

29. Пелешенко Ю. Місце літератури “ожидовілих” в дискурсі української духовної культури пізнього Середньовіччя // Слово і час. – 2004. – № 8. – С. 39-47.

30. Пелешенко Ю. Тема кінця світу в українському письменстві пізнього Середньовіччя // Верховина. Збірник наукових праць на пошану професора Олекси Мишанича з нагоди його 70-річчя. – Дрогобич: Коло, 2003. – С. 238-250.

31. Пелешенко Ю. Українська література пізнього Середньовіччя (деякі аспекти дослідження) // Слово і час. – 2001. – №4. – С. 39-44.

32. Пелешенко Ю. Українське Передвідродження. Основні риси // IV Міжнародний конгрес українців (Одеса, 26-29 серпня 1999р.). Літературознавство. – К.: Обереги, 2000. – Кн. I. – С. 33-39.

33. Пелешенко Ю.В. Апокрифи та легенди богомільського походження в українській словесності: здобутки і перспективи дослідження // Біблія і культура. – Чернівці: Рута, 2000. – Вип. I. – С. 45-47.

34. Пелешенко Ю.В. Українська література пізнього Середньовіччя (друга половина XIII-XV ст.): Джерела. Система жанрів. Духовні інтенції. – К.: Поліграфічний центр “Фоліант”, 2004. – 423 с.

35. Полек В.Т. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994. – 144 с.

36. Рубанець М. Станіслав Оріховський-Роксолан // Людина і світ. – 1996. – №5. – С. 44-46.

37. Сліпушко О. “Києво-Печерський патерик” // Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X-XIII століття). – К.: Аконт, 2002. – С. 337-342.

38. Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X-XIII століття). – К.: Аконт, 2002. – 339 с.

39. Українська література XIV-XVI ст. Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін.; Автор вст. статті і ред. тому В.Микитась. – К.: Наук. думка, 1988.

40. Франко І. “Слово о Лазареве воскресені”: Староруська поема на апокрифічні теми // Франко І. Зібрання творів: У 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1981. – Т. 32. – С. 55-111.

41. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – 480 с.

42. Шевчук В. Дорога в тисячу років. – К.: Дніпро, 1990. – 411 с.

Додаткова література

1. Водовозов Н.В. “Хождение” Даниила и первый крестовый поход // Русская литература и народное творчество. – М.: Просвещение, 1962. – С. 16-35.

2. Грушевський М. Культурно-національний рух // Жовтень. – 1989. – №1, 2, 3, 4.

3. Крекотень В., Наливайко Д.С. Від давнини до середини XVIIIст. // Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті. – К.: Наукова думка, 1987. – Т. 1. – С. 51.

4. Кузьмина В.Д. Сведения об арабах и арабской культуре в Палестине в начале XII в. По “Хождению игумена Даниила” // Вестник истории мировой культуры. – 1959. – № 6. – С. 82-86.

5. Кулаковський В.М. Василь Григорович-Барський і його записки // Український історичний журнал. – 1971. – № 2. – С. 114-117.

6. Лихачев Д.С. Русское Предвозрождение в истории мировой культуры // Историко-филологические исследования: Сб. статей памяти акад. Н.И. Конрада. – М.: Наука, 1974. – С. 20-21

7. Нудьга Г. На літературних шляхах (Дослідження, пошуки, знахідки). – К.: Дніпро, 1990. – 349 с.

8. Огородник І., Русин М. Українська філософія в іменах: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1997. – 328 с.

9. Пелешенко Ю. Богомільські мотиви в українській словесності пізнього середньовіччя: апокрифи і легенди про гріхопадіння // Слов'янський збірник. – Одеса, 2000. – Вип. 7. – С. 178-183.

10. Пелешенко Ю. Боротьба Григорія Цамблака та Фотія за Київську митрополічу кафедру // Другий міжнародний конгрес українців. (Львів, 22 -24 серпня 1993 р.). Доповіді і повідомлення. Історія. – Львів, 1994. – Ч. 1. – С. 51-53.

11. Пелешенко Ю. Двовір'я в проповідях Серапіона Володимирського та українська міфологічна традиція // Історико-літературний журнал. – 2002. – №8. – С. 61-71.

12. Пелешенко Ю. Ісихазм і богомільство: подібність елементів світогляду (на матеріалі української та болгарської літератур) // Історико-літературний журнал. – 2002. – №7. – С. 170-176.

13. Пелешенко Ю. Література “ожидовілих” та її місце в українській духовній культурі другої половини XV ст. //

Медієвістика. Одеса: Астропринт, 2002. – Вип. 3. – С. 89-108.

14. Пелешенко Ю. Коментарі чи безпідставні закиди? // Слово і час. – 1997. – №4. – С. 34-40.

15. Пелешенко Ю. Київський митрополит св. Петро (Ратенський) як письменник // Київська старовина. – 2001. – №5. – С. 90-95.

16. Пелешенко Ю. Література “ожидовілих” та її місце в українській духовній культурі другої половини XV ст. // Медієвістика – Одеса: Астропринт, 2002. – Вип. 3. – С. 89-108.

17. Пелешенко Ю. Місце літератури “ожидовілих” в дискурсі української духовної культури пізнього Середньовіччя // Слово і час. – 2004. – № 8. – С. 39-47.

18. Пелешенко Ю. “Муж незвичайної освіченості...” До 625-річчя від дня народження Григорія Цамблака // Отчий край. – 1990. – Вип. 4. – С. 42-47.

19. Пелешенко Ю. Українська культура й ісихазм. Суть духовної практики ісихазму // Український світ. – 1992. – №2. – С. 17-18.

20. Пелешенко Ю.В. Духовний і політичний ісихазм // Український світ. – 1992. – №3-6. – С. 22-23.

21. Федорак Н. Хронотоп Галицько-Волинського літопису // Слово і час. – 2000. – №11. – С. 21-26.

22. Франко І. Данте Аліг'єрі. Характеристика середніх віків. Життя поета і вибір із його поезії. // Франко І. Зібрання творів: У 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1978. – Т. 12. – С. 36.

23. Чижевський Д. Слов'янський ренесанс (Пер. з нім. О.Костюка) // Слово і час. – 2005. – №4. – С. 59-67.

МОДУЛЬ 3. РОЗВИТОК ЛІТЕРАТУРИ ДОБИ РЕНЕСАНСУ В УКРАЇНІ

Основна література

1. Бабич С. Модус містифікації в поезиці “Треносу” Мелетія Смотрицького // Літературознавство: Матеріали IV конгресу

Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000. – С. 76-83.

2. Білецький О. Зібрання творів: У 5 т. Т.1: Давня українська і давня російська літератури. – К.: Наук. думка, 1965. – 528 с.

3. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн.1, 2. – Львів: Світ, 1992. – 696 с.

4. Грабович Г. Авторство й авторитет у Івана Вишенського: діалектика відсутності // Слово і час. – 1990. – №6. – С. 45-54.

5. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989. – 415 с.

6. Європейське відродження та українська література XIV-XVIII ст. – К.: Наукова думка, 1993. – 373 с.

7. Ісиченко Ю. “Києво-Печерський патерик” у літературному контексті XVI-XVIII ст.// Радянське літературознавство. – 1986. – №6.

8. Литвинов В. Переднє слово // Українські гуманістичні епохи Відродження: Антологія: У 2 ч. Ч.1 / Відп. ред. В.Нічик. – К.: Наукова думка; Основи, 1995. – С. 5-14.

9. Микитась В. Українська література XIV-XVI ст. // Українська література XIV-XVI ст.: Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1988. – С. 5-28.

10. Паславський І. “Писав мандрованець, якого звать Вишенським” // Дзвін. – 1991. – №1. – С. 152-160.

11. Пелешенко Ю. Есхатологічні мотиви: тема кари божої в українській літературі пізнього середньовіччя (середина XIII-XV ст.) // Літературознавство. Матеріали III конгресу Міжнародної асоціації українців (Харків, 26 -29 серпня 1996 р.) / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 1996. – С. 285-292.

12. Пелешенко Ю.В. Розвиток української ораторської та агіографічної прози кінця XIV – початку XVI ст. – К.: Наукова думка, 1990. – 143 с.

13. Пелешенко Ю. Українська література пізнього Середньовіччя (друга половина XIII-XV ст.): Джерела. Система жанрів. Духовні інтенції. – К.: Фоліант, 2004. – 432 с.

14. Полек В.Т. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1994.. – 142 с.

15. Рубанець М. Станіслав Оріховський-Роксолан // Людина і світ. – 1996. – №5. – С. 44-46.

16. Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X-XIII століття). – К.: Аконт, 2002. – 399 с.

17. Соболь В.О. З глибини віків: Вивчення давньої української літератури в школі: Пос. для вчителя. – К.: Зодіак – ЕКО, 1995. – 192 с.

18. Українська література XIV-XVI ст. Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін.; Автор вст. статті і ред. тому В.Микитась. – К.: Наук. думка, 1988.

19. Українські гуманістичні епохи Відродження: Антологія: У 2 ч. Ч.1 / Відп. ред. В.Нічик. – К.: Наукова думка; Основи, 1995. – 431 с.

20. Ушкалов Л. Феномен української полемічної літератури // Слово і час. – 2000. – №10. – С. 16-22.

21. Франко І. Життя й літературна діяльність Іпатія Потія // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – К.: Наукова думка, 1983. – Т.39: Література і мистецтво.

22. Франко І.Я. Іван Вишенський, його час і письменницька діяльність // Франко І. Твори: В 20 т. – К., 1955. – Т.16. – С. 413-429.

23. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – 480 с.

24. Чижевський Д. Слов'янський ренесанс (Пер. з нім. О.Костюка) // Слово і час. – 2005. – №4. – С. 59-67.

25. Шевчук В. Дорога в тисячу років. – К.: Дніпро, 1990. – 411 с.

26. Шевчук М. Муза Роксоланська // Вітчизна. – 1997. – №3-4, 5-6, 9-10.

Додаткова література

1. Бережная Л. Тема смерти в украинско-белорусской православной проповеди и полемической литературе конца XVI-XVII вв. // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000. – С. 83-94.

2. Гнатюк О. До переоцінки літературного процесу XV-XVIII ст. (Огляд публікацій давньої української літератури) // Європейське Відродження та українська література XIV-XVIII ст. - К.: Наукова думка, 1993. - С. 237-266.

3. Горський В., Кислюк К. Гуманістичні та реформаційні ідеї у філософській думці України (кінець XV - початок XVII ст.) // Горський В., Кислюк К. Історія української філософії: Підручник. - К.: Либідь, 2004. - С. 59-84.

4. Грушевський М. Культурно-національний рух // Жовтень. - 1989. - №1, 2, 3, 4.

5. Жуковський В. Ісихазм і християнська містика // Київська старовина. - 1996. - №1. - С. 110-125.

6. Кабанець Є. Заснування Печерського монастиря в світлі літописних та агіографічних джерел // Київська старовина. - 2001. - №1. - С. 34-42.

7. Кралюк П. Духовні пошуки Мелетія Смотрицького. - К.: Український центр духовної культури, 1997. - 247 с.

8. Ломачинська І. Просвітницька діяльність київських монастирів // Київська старовина. - 1997. - №6. - С. 132-142.

9. Мазурок Г. На світанку протестантизму в Україні (Євангельський рукопис XVI ст.) // Київська старовина. - 1995. - №2. - С. 108-132.

10. Нудьга Г. На літературних шляхах (Дослідження, пошуки, знахідки). - К.: Дніпро, 1990. - 349 с.

11. Огородник І., Русин М. Українська філософія в іменах: Навч. посібник. - К.: Либідь, 1997. - 328 с.

12. Пахаренко В. Іван Вишенський. Творчість письменника // Українська мова та література. - 2005. - №18 (418).

13. Поплавська Н. Український полемічний памфлет кінця XVI - початку XVIII ст.: проблема жанрової моделі та функціонування // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. - К.: Обереги, 2000. - С. 63-69.

14. Пшеничний Є. "Zdanie o narodzie ruskim" Яна Щенского Гербурта в тексті "Палінодії" Захарії Копистенського //

Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. - К.: Обереги, 2000. - С. 95-100.

15. Савчук О. Поет-гуманіст Павло Русин з Кросна // Європейське Відродження та українська література XIV-XVIII ст. / Відп. ред. О.Мишанич. - К.: Наук. думка, 1993.

16. Федорак Н. Хронотоп Галицько-Волинського літопису // Слово і час. - 2000. - №11. - С. 21-26.

17. Чижевський Д. Слов'янський ренесанс (Пер. з нім. О.Костюка) // Слово і час. - 2005. - №4. - С. 59-67.

МОДУЛЬ 4-5. УКРАЇНСЬКА БАРОКОВА ПОЕЗІЯ, ПРОЗА ТА ДРАМАТУРГІЯ

Основна література

1. Алексеєнко Н. Біблійна герменевтика Іоанікія Галятовського // Наукові записки Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Серія: Літературознавство. Випуск 3 (27) / Ред. кол.: Л.Фрізман (відп. ред.) та ін. - Харків, 2000. - С. 51-61.

2. Афанасьєв І. Символіка смерти в "Історії русів" // Сучасність. - 1999. - №10. - С. 137-145.

3. Барабаш Ю.Я. "Знаю человека..." Григорій Сковорода: Поетія. Філософія. Життя. - М.: Художественная література, 1989. - 335 с.

4. Бахтин М.М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура Средневековья и Ренессанса. - М., 1965. - 527 с.

5. Бердник О.С. "Історія Русовъ" як метатекст: Монографія. Донецьк: Видавництво Донецького національного університету, 2002. - 176 с.

6. Бетко І. "Nadgrobki" Лазаря Барановича - пам'ятка літератури бароко // Слово і час. - 2003. - №12. - С. 35-42.

7. Бетко І. Сторінки культурної спадщини Києво-Могилянської академії: "Вірші на жалісний погреб Сагайдачного" Касіяна Саковича у річці епітафіно-погребової традиції

літератури українського бароко // *Warszawskie zeszyty ukrainoznawcze* 13-14. – Warszawa, 2002.

8. Борецький М.І. Бароко та його різновиди // *Всесвітня література*. – 1999. – №2. – С. 48-49.

9. Борисенко К. Образ Слобожанщини в панегірику Івана Орновського на честь харківського полковника Федора Донця-Захаржевського // *Слобожанщина*. – 2000. – № 15. – С. 98-106.

10. Борисенко К. Тема часу в збірці Івана Величковського “Зегар цілий з полузегариком” // *Наукові записки Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Серія: Літературознавство. Випуск 3 (27) / Ред. кол.: Л.Фрізман (відп. ред.) та ін.* – Харків, 2000 – С. 61-69.

11. Борисенко Катерина Явище синкретизму поезії та прози в українській літературі барокової доби. Автореф.дис. на здоб. н.ст. к. філол. н. – Х., 2003. – 18 с.

12. Відомо, що гетьман писав вірші // *Літературна Україна*. – 1996. – 4 квітня.

13. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн. 1,2. – Львів: Світ, 1992. – 696 с.

14. Галич О.А. Бароко, рококо і класицизм в історії літературознавчої думки // *Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. Зб. наук. ст.* – К. – Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2006. – Вип.ХІ. – ч.2. – С. 6-12.

15. Грицай М.С. Давня українська проза: Роль фольклору у формуванні образного мислення українських прозаїків XVI – поч. XVIII ст. – К., 1975. – 151 с.

16. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – К.: Вища школа, 1989. – 415 с.

17. Давній український гумор та сатира. – К., 1959.

18. Демчук О. Мисливець на жар-птицю Божественного одкровення // *Українська мова та література*. – 2003. – №48 (352).

19. Елеонская А.С. Русская ораторская проза в литературном процессе XVIIв. – М.: Наука, 1990. – 222с

20. Європейське відродження та українська література XIV-XVIII ст. – К.: Наукова думка, 1993. – 373 с.

21. Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1995. – 686 с.

22. Задорожна Л.М. Риси етнотипу та етнохарактеристики у системі розвитку української літератури. Літописна спадщина: Навч. посібник. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2006. – 140 с.

23. Захара І.С. Стефан Яворський. – Львів: Каменяр, 1991. – 112с.

24. Зосімова О. Мотив “марнота марнот” у поетичних епітафіях Лазаря Барановича: особливості жанрового втілення // Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Збірник наукових праць. Випуск XIV / Ред. кол.: Я.Поліщук та ін. – Рівне: Перспектива, 2005. – С. 34-44.

25. Історія Русов или Малой Россіи: Сочинение Георгія Конискаго, Архієпископа Білорускаго. – Москва. В Университетской Типографіи. 1846. – Репринтне видання: К., 1991. – 1-IV+1-IV+263+1-45 с.

26. Історія русів. Український переклад Івана Драча. – К., 1991. – 318 с.

27. Іваньо І. Григорій Сковорода // Сковорода Г. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи / Упордк., примітки та вступ. ст. І.Іваньо. – К.: Наук. думка, 1983. – С. 5-32.

28. Ісиченко Ю. Містична перспектива літературного тексту в культурі українського бароко // Сучасність. – 1995. – №5. – С. 100-103.

29. Кіпніс М. Трагікомедія і сучасність // Радянське літературознавство. – 1989. – №1. – С. 16-26.

30. Коваль С. Філософія Григорія Сковороди на тлі сучасності // Українська мова та література. – 2005. – №18 (418).

31. Коптілов В. Від Тібра до Дніпра: Шляхами поезії українського Бароко // Сучасність. – 1997. – №3. – С. 89-95; №4. – С. 93-103.

32. Корпанюк М. Данило Братковський: поет, патріот, “хлопоман” // Слово і час. – 1991. – №11. – С. 8-13.

33. Корпанюк Микола. Крайове та козацьке компліативне

літописання як історико-культурне явище. – К., 1997. – 161 с.

34. Корпанюк М. Слово і дух України княжої та України козацької (Михайло Максимович – дослідник давньоукраїнської літератури). – Черкаси: Брама, вид. Вовчок О.Ю., 2004. – 280 с.

35. Крекотень В. Головні аспекти вивчення української барокової поезії // Вісник Київського університету: Вип.2. – К.: Либідь, 1991. – С. 71-76.

36. Крекотень В. І. Київська поетика 1637 року // Літературна спадщина Київської Русі і українська література XVI-XVIII ст. – С. 135-136.

37. Крекотень В. Оповідання Антонія Радивиловського: З історії української новелістики XVII ст. – К.: Наук. думка, 1983. – 408 с.

38. Крекотень В. Світові сюжети в українській літературі XVII ст. // Україна XVII ст. між Заходом та Сходом Європи. Матеріали 1-го українсько-італійського симпозиуму 13-16 вересня 1994 р. – Київ-Венеція, 1996. – С. 389-400.

39. Крекотень В.І. Тема науки в барочній українській поезії 30-х років XVII століття // Барокко в славянських культурах. – М.: Наука, 1982. – С. 255-275.

40. Крекотень В.І. Байки в українській літературі XVII-XVIII ст. Пам'ятки давньої української літератури. – К.: Вид – во Академії наук УРСР, 1963. – 200 с.

41. Крекотень В. Українська література XVII ст. // Українська література XVII ст. Синкретична писемність. Поезія. Драматургія. Белетристика / Ред. кол.: І.Дзевєрін (голова) та ін.; Вступ. ст., упорядк. та примітки В.Крекотня. – К.: Наук. думка, 1987. – С. 5-24.

42. Криса Б. Мотиви й сюжети в поезії українського бароко // Медієвістика. Вип.1. – Одеса: Астропринт, 1998. – С. 79-84.

43. Криса Б. Пересотворення світу. Українська поезія XVII-XVIII століть. – Львів: Свічадо, 1997. – 214 с.

44. Крекотень В. Сказання про війни козацькі та його автор // Київ. – 1986. – № 10. – С. 110-111.

45. Лімборський І. Погранична літературна ситуація як факт художньої свідомості (Українська література XVIII ст. – від бароко до

раннього Просвітництва) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – №4, 5; 2005 – №№ 1, 3.

46. Луценко Ю. Літопис Григорія Грабянки як твір бароккової історіографічної прози // Радянське літературознавство. – 1989. – №9. – С. 46-53.

47. Макаров А. Ірраціональні мотиви українського бароко // Слово і час. – 1991. – №7. – С. 3-13.

48. Макаров А. М. Світло українського бароко: Нариси / Підбір та упоряд. Ю. Іванченка. – К.: Мистецтво, 1994. – 287 с.

49. Макаров А. Світоч бароккової культури // Слово і час. – 1993. – №10. – С. 3-13.

50. Маслюк В.П. Латиномовні поетики і риторики XVII – першої половини XVIII ст. та їх роль у розвитку теорії літератури на Україні. – К., 1983. – 267 с.

51. Матушек О.Ю. Символіка Богородиці у метатексті бароккової літератури: Автореф. дис. канд. філол. наук. – Харків, 1999. – 19 с.

52. Махновець Л. Сатира і гумор української прози кінця XVI-XVIII ст. – К.: Наукова думка, 1964. – 477 с.

53. Микитась В. Українська література XIV-XVI ст. // Українська література XIV-XVI ст.: Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Історіографічні твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1988. – С. 5-28.

54. Михед П. Українська літературна культура бароко і російська література XVII-XIX століть (про дві хвилі впливу) // Михед П.В. Крізь призму бароко. – К.: Ніка – Центр, 2002. – С. 176-221.

55. Мишанич О. Григорій Сковорода (1722-1794) // Сковорода Г. Твори: У 2т. – К.: ТОВ “Видавництво “Обереги””, 2005. – 2-е вид., виправ. – Т.1. – С. 9-35.

56. Мишанич О.В. Давня література в українській літературно-критичній та естетичній думці першої половини XIX ст. // Рад. літературознавство. – 1989. – №12. – С. 8-11.

57. Мишанич О. Давня українська любовна поезія // Пісні Купідона. Любовна поезія на Україні XV – початку XIX ст. / Упорядк. та примітки В.Шевчука; Передмова О.Мишанича. – К.: Молодь, 1984.

58. Мишанич О. Українська література XVIII ст. // Українська література XVIII ст. Поетичні твори. Драматичні твори. Прозові твори / Ред. кол.: І.Дзеверін (голова) та ін.; Вступ. ст., упорядк. і примітки О.Мишанича. – К.: Наукова думка, 1983. – С. 5-28

59. Мишанич О.В. Українська література другої половини XVIII ст. і усна народна творчість. – К.: Наук. думка, 1980. – 344 с.

60. Мишанич Я. “Історія русів”: історіографія, проблематика, поетика. – К.: ТОВ “Видавництво “Обереги”, 1999. – 240 с.

61. Мишанич Я. “Історія русів”: література й історія // Літературознавство: матеріали III конгресу Міжнародної асоціації українців (Харків, 26-29 серпня 1996 р.) / Відповід. Редактор О.Мишанич. – К.: АТ “ОБЕРЕГИ”, 1996. – С. 270-275.

62. Мішуков О.В. “Історія Русів” у контактено-генетичних зв’язках і типологічних сходженнях. – К., 1998. – 239 с.

63. Мішуков О.В. “Історія Русів” у контексті доби – першої половини XIX сторіччя. – К., 1997. – 209 с.

64. Мішуков О.В. “Історія русів” у європейському контексті: Монографія. // Філологія. Історія. Культура. Зб. Наук. Праць: У 2 т. – К.: Парламентське вид-во, 2002. – Т.1. – 319 с.

65. Мішуков О.В. Рецепція образу Мазепи в історичних жанрах європейської літератури // Сучасність – 2000. – №2. – С. 89-99.

66. Мороз З. Відображення дійсності в давній українській драматургії. Інтермедії // Вітчизна. – 2004. – №11-12.

67. Наєнко М. Драматургія українського бароко: погляд з відстані // Актуальні проблеми слов’янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: В.О.Соболь (відп. ред.) та ін. – Вип.Х: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2005. – С. 211-219.

68. Наливайко Д. Феномен українського бароко в європейському контексті // Слово і час. – 2002. – №2. – С. 30-38.

69. Новікова С. Феофан Прокопович: “Владимир” // Українська мова та література. – 2005. – №18 (418).

70. Нога Г.М. Звичаї тії з давніх школярів бували... (Український святковий бурлеск XVII-XVIII століть). - К., 2001. - 189 с.

71. Нога Геннадій. Мова творів українських мандрівних дяків // Українська мова та література. - 1998. - число 18. - С. 9.

72. Нога Г. Орієнтації та пріоритети поезії низового бароко // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. - К.: Обереги, 2000. - С. 140-146.

73. Нудьга Г. Суд над українськими поетами XVI століття // Дзвін. - 1990. - №7. - С. 114-129.

74. Оглоблин О. До питання про автора "Історії Русовь" // Київська старовина. - К., 1997. - №6. - С. 69-95; 1998. - №1. - С. 100-132.

75. Павленко Г.І. Іпостась Володимира Святого в українських рукописних життях XVII-XVIII ст.. // Магістеріум. Випуск 8: Літературознавчі студії / Упоряд. А Кравченко. - К., 2002. - С. 63-76.

76. Пелешенко Н. Барокова різдвяна драма в українській літературі 1900-1920-х років // Магістеріум. Випуск 8: Літературознавчі студії / Упоряд. А Кравченко. - К., 2002. - С. 77-85.

77. Пилип'юк Н. Київські поетики і ренесансні теорії мистецтва // Європейське Відродження та українська література XIV-XVIII ст. - К.: Наукова думка, 1993. - С. 101-102.

78. Пінчук Т. Штрихи до поетичного портрета Григорія Сковороди // Радянське літературознавство. - 1988. - №2. - С. 65-68.

79. Повість врем'яних літ: Літопис (за Іпатським списком) / Переклад, післяслово та коментарі В.В.Яременка. - К., 1990. - 557 с.

80. Поетичний сад високого бароко: Матеріали до вивчення давньої літератури // Українська мова та література. - 2001. - ч.43. - 40 с.

81. Полек В. Історія української літератури X-XVII ст.: Навч. посібник. - К.: Вища школа, 1994. - 142 с.

82. Поліщук Ф. Григорій Сковорода: життя і творчість. - К.: Дніпро, 1978. - 262 с.

83. Працьовитий В. Образ Богдана Хмельницького у шкільній драмі "Милость Божія" // Працьовитий В. Українська історична

драма. – Львів: Ліга-Прес, 2002. – С. 108-124.

84. Працьовитий В. Проблема утвердження християнства у трагедокомедії “Владимир” Феофана Прокоповича // Працьовитий В. Українська історична драма. – Львів: Ліга-Прес, 2002. – С. 9-31.

85. Рязанцева Т. Одиссея духу. Характерні риси доби Бароко // Зарубіжна література. – 1996. – №5. – С. 7.

86. Рязанцева Т.М. Змалювати думку (Концептизм як напрям метафізичної поезії в літературі Європи доби Бароко). – К.: Українська книга, 1999. – 144 с.

87. Сазонова Л.И. Поэзия русского барокко (вторая половина XVII – нач. XVIIIв.). – М.: Наука, 1991. – 263 с.

88. Софронова Л. Об анализе литературного произведения эпохи барокко// Советское славяноведение. – 1975. – №5. – С. 36-46.

89. Сивокінь Г. Григорій Сковорода як читач Біблії // Слово і час. – 1993. – №3. – С. 11-16.

90. Сивокінь Г. Давні українські поетики. – 2-ге вид., з додатками. – Х.: Акта, 2001. – 166 с.

91. Сидоренко О. Образ Ісуса Христа в поезії Івана Величковського // Слово і час. – 2005. – №2.

92. Славутич Яр. “Озмітеся всі за руки ...” (Гетьман Іван Мазепа як поет) // Київ. – 1991. – №3. – С. 97-103.

93. Слово багатоцінне. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу (друга половина XV-XVI століття) та в епоху Бароко (кінець XVI-XVIII століття)/ Уп.: В.Шевчук, В.Яременко. – В 4 кн. – К.: ВИДАВНИЦТВО “АКОНІТ”, 2006.

94. Соболев В. З глибини віків: Вивчення давньої укр. літ. в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак-ЕКО, 1995. – С. 160-186.

95. Соболев В. Літопис Самійла Величка як явище української літератури бароко. – Донецьк: Отечество, 1996. – 336 с.

96. Соболев В. Пам’ятна книга Дмитра Туптала. – Варшава, 2004. – 217 с.

97. Соболев В. Перспективи дослідження “Історії Русів” // Соболев В.О. 12 подорожей в країну давнього письменства. Донецьк:

Східний видавничий дім, 2003. – С. 85-96.

98. Степовик Д. Західний і український варіанти стилю бароко: спільне й відмінне в образних засобах // Київські полоністичні студії. Українсько-польські літературні контексти доби бароко. – Том VI. – Київ, 2004. – С. 61-76.

99. Степовик Д. Особливості українського бароко // Науковий збірник Українського Вільного Університету. Серія: Наукові збірники. Т.15. – Мюнхен, 1992. – С. 282-297.

100. Сулима М. “Слово о збуренню пекла” і великодня драма XVII-VIII ст. // Літературознавство: Матеріали III конгресу Міжнародної асоціації україністів (Харків, 26-29 серпня 1996 р.) / Відп. ред. О.Мишанич. К.: Обереги, 1996. – С. 243-250.

101. Сулима М. Українська драматургія XVII-XVIII ст. – К.: ПЦ “Фоліант”; ВД “Стилос”, 2005. – 368 с.

102. Сулима М., Федас Й. Український народний вертеп // Радянське літературознавство. – 1989. – №2. – С. 73-74.

103. Трофимук М. Динаміка розвитку напрямів літературного процесу XVI – початку XVIII ст. // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації україністів. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000. – С. 157-164.

104. Українська література XVII ст.: Синкретична писемність. Поезія. Драматургія. Белетристика / Упоряд., приміт. і вступ. стаття В.І.Крекотня. – К.: Наук. думка, 1987. – 608 с.

105. Ушкалов Л. Біблійна герменевтика Григорія Сковороди на тлі українського барокового богомислення // Збірник Харківського історико-філологічного товариства. – X., 1999. – Т.8. – С. 23-44.

106. Ушкалов Л.В. Григорій Сковорода і антична культура. – X.: ТОВ “Знання”, 1997. – 180 с.

107. Ушкалов Л.В. З історії української літератури XVII-XVIII століть. – X.: Акта, 1999. – 215 с.

108. Ушкалов Л. Загальний погляд на українську перекладну поезію доби бароко // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.6: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2001. – С. 108-113.

109. Ушкалов Л. Передмова // Сковорода Г. Сад божественних пісень / підготовка тексту, передмова та коментарі Л.Ушкалова. – Харків: Майдан, 2002. – С. 7-16.

110. Ушкалов Л. Світ українського бароко: Філологічні етюди. – Харків: Око, 1994. – 112 с.

111. Ушкалов Леонід. Есеї про українське бароко. – К.: Факт. – Наш час, 2006. – 284 с.

112. Харлан О. Універсальна картина світу у поезії Климентія Зіновіїва та Мацуо Басьо // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.6: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2001. – С. 121-127.

113. Хижняк З. Маньківський В. Класи поетики і риторики // Хижняк З. Маньківський В. Історія Києво-Могилянської академії. – К.: КМ Академія, 2003. – С. 77-82.

114. Цудзинович Л. Від Ренесансу до Барокко // Слово і час. – 1990. – №3. – С. 67-72.

115. Чепіга І. Початки барокового проповідництва в українському письменстві // Мовознавство. – 1996. – №6. – С. 25-29.

116. Чепіга І.П. Учительні євангелія як жанр ораторсько-проповідницького письменства// Мовознавство. – 1995. – №6. – С. 39-46.

117. Чечель Н.П. Повертаючи стиль: філософсько-антропологічний дискурс української видовищної драматичної культури від початків до XVIII ст. – К.: Видавець ПАРАПАН, 2004. – 240 с.

118. Чижевський Д. Забутий віршик Івана Мазепи // Чижевський Д. Українське літературне бароко. – К., 2003. – С. 479-481.

119. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: Феміна, 1994. – 480 с.

120. Чижевський Д. Українське літературне бароко: Вибр. праці з давньої літератури. – К.: Обереги. – 2003. – 576 с.

121. Чижевський Д. Філософія Г.С. Сковороди / Підготовка тексту й передне слово Л.Ушкалова. – Харків: Прапор, 2004. – 272 с.

122. Чижевський Д.І. Порівняльна історія слов'янських літератур: У двох книгах / Переклад з німецької. – К.: ВЦ “Академія”, 2005. – 288 с.

123. Шевчук В. Георгій Кониський та його драма “Воскресеніє мертвих” // Дивослово. – 1997. – №10. – С. 8-13.

124. Шевчук В. Діамант у попелі: Про Данила Братковського як поета і людину // Шевчук В. Дорога в тисячу років. – К.: Дніпро, 1990. – С. 165-171.

125. Шевчук В. Дорога в тисячу років: Роздуми, статті, есе. – К.: Рад. письменник, 1990. – 411 с.

126. Шевчук В. Його живив бентежний дух (Слово про Феофана Прокоповича) // Шевчук В. Дорога в тисячу років. – К.: Дніпро, 1990. – 411 с.

127. Шевчук В. Климентій Зіновійв і його книга буття українського народу // Хроніка-2000. – 1993. – №5. – С. 73-98.

128. Шевчук В. Козацьке літописання як чинник державотворення // Розбудова держави. – 1994. – № 2. – С. 16-21.

129. Шевчук В. Низове бароко та засоби його творення // Українська мова та література. – 1997. – №14, 15, 16.

130. Шевчук В. Про давню українську прозу, зокрема про літописи // Слово і час. – 1993. – № 10. – С. 57-65.

131. Шевчук В. Універсальна картина світу в творчості письменників українського барокко // Українська наука і культура. – 1994. – Випуск 28.

132. Яковець А. Маруся Чурай: міф чи втрачена реальність? // Слово і час. – 1997. – №10. – С. 44-47.

Додаткова література

1. “Я син свого народу”. Наукова спадщина Михайла Максимовича (до 200-річчя з дня народження вченого) / Відп. ред. М.Корпанюк, проф.. – К., 2005. – 412 с.

2. Агостініеллі Д. Депо про “Літопис Самовидця” // Літературознавство: Матеріали ІV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000. – С. 100-106.

3. Андрущенко М. Деякі зауваги до теми розвитку української прози XVIII ст. – загадки та містифікації “Історії русів” // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації україністів. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000. – С. 218-225.

4. Андрущенко М. Парнас віршотворний: Києво–Могилянська академія і український літературний процес XVIII ст. – К.: Українська книга, 1999. – 208 с.

5. Апанович О. Гетьман Мазепа – будівничий української культури // Слово і час. – 1995. – №3. – С. 85-89.

6. Арістотель. Поетика. – К., 1967. – 134 с.

7. Афанасьєв І. Символіка смерти в “Історії русів” // Сучасність. – 1999. – №10. – С. 85-89.

8. Барабаш Ю. Григорій Сковорода // Слово і час. – 1997. – №7. – С. 27-30.

9. Береза І. Образ дороги: від “ходженій” до бурлескних поем та прози початку XIX століття // Верховина.. – Дрогобич: “Коло”, 2003. – С. 66-73.

10. Білецький О. Зібрання творів: У 5 т. Т.1: Давня українська і давня російська літератури. – К.: Наук. думка, 1965. – 528 с.

11. Білоус П. Граматики, ритори, філософи ... в Україні // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – №5-6. – С. 134-141.

12. Бовсунівська Т. В. Історія української естетики першої половини XIX століття. – К., 2001. – 344 с.

13. Бовсунівська Т. Образи смутку в поезії Григорія Сковороди // Сковорода Григорій: ідейна спадщина і сучасність / Відп. ред. І.П.Стогній, проф.. – К., 2003. – С. 433-445.

14. Бордукова Н. Переклади Григорія Сковороди: історіографія питання // Наукові записки Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Серія: Літературознавство. Випуск 3 (27) / Ред. кол.: Л.Фрізман (відп. ред.) та ін. – Харків, 2000. – С. 69-73.

15. Борзенко О.І. Сентиментальна “провінція” (Нова українська література на етапі становлення). – Харків, 2006. – 322 с.

16. Борисенко В. Україна середини XVII ст. у спогадах сучасників // Київська старовина. – 1995. – №4. – С. 43-45.

17. Борисенко К. Епіграми І. Величковського в контексті української літератури бароко // Літературознавчі обрії: Праці молодих учених України. – К.: Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2001. – Вип. 2. – С. 3-7.

18. Борисенко К. Явище синкретизму поезії та прози у полемічному трактаті Іоанікія Галятовського “Месія правдивий” // Медієвістика: Збірник наукових статей / Відп. ред. Олекса Мишанич. – Одеса: Астропринт, 2002. – Вип. 3. – С. 192-202.

19. Бородій М. До біографії Г.Сковороди // Слово і час. – 1997. – №11 - 12. – С. 10-21.

20. Геник-Березовська З. Григорій Сковорода: образ художній і справжній // Слово і час. – 1995. – №3. – С. 61-68.

21. Дзира Я. “Історія русів” – видатна пам'ятка української історіографії: нові дані про її автора // Автопортрет нації. – К., 1997. – С. 123-132.

22. Довгалевський М. Поетика (Сад поетичний). – К., 1973. – 435 с.

23. Драгоманов М.П. Малороссия в ее словесности // Драгоманов М.П. Вибране. – К.: Либідь, 1991. – С. 5-46.

24. Драч І. Кілька слів перекладача // Історія Русів / Пер. І.Драча; вступ. ст. В.Шевчука. – К.: Рад. письменник, 1991. – С. 29-30.

25. Еремін І. Лекції и статьи по истории древней русской литературы. – Л.: Изд-во ЛГУ. 1987. – С. 75.

26. Ерн В. Життя і особа Григорія Сковороди // Березіль. – 1992. – №11-12.

27. Жовніренко Б.М. Образ Бога в ранній творчості Івана Величковського // Актуальні проблеми слов'янської філології. Міжвузівський збірник наукових статей / Редкол.: В.О.Соболь (відп. ред.) та ін.. – К.: Знання України, 2001. – Вип.7: Лінгвістика і літературознавство. – 2002. – С. 225-228.

28. Забужко О. Жоравницькі // Кур'єр Кривбасу. – 1996. – №65-66. – С. 29-34.

29. За вельський Б. Маловідомий український панегірик початку XVIII ст. "Вінец свободі" // Радянське літературознавство. – 1984. – № 11. – С. 52-57.

30. Задорожний В. Бурлеско-трагестійна традиція в сучасній українській культурі // "Я син свого народу". Наукова спадщина Михайла Максимовича (до 200-річчя з дня народження вченого) / Відп. ред. М.Корпанюк, проф. – К., 2005. – С. 41-49.

31. Іванько І.В. Про українське літературне бароко // Радянське літературознавство. – 1970. – № 10. – С. 41-53.

32. Іванько І. Філософія і стиль мислення Григорія Сковороди. – К.: Наук. думка, 1983.

33. Ісаєвич Я. Освітній рух в Україні XVII ст.: східна традиція і західні впливи // Київська старовина. – 1995. – №1. – С. 2-10.

34. Історія української літератури у восьми томах. – К., 1967. – Т.2. – 483 с.

35. Карнаух Л. Метаморфози людини бароко в "Київських чудах" Петра Могили // Молода нація. Альманах. – 1999. – №13.

36. Кістяківська Н. Іван Некрашевич і його твори // Матеріали до вивчення історії української літератури: У 5-и т. / Уп. ак. О.І.Білецький, Ф.Я.Шолом. – К.: Радянська школа, 1959. – Т.1. – С. 587-599.

37. Козак С. Український преромантизм. – Варшава, 2003. – 226 с.

38. Костомаров М. Гетьман Іван Степанович Мазепа // Костомаров М. Галерея портретів: Біограф. нариси: Для серед. та ст. шк. віку / Упоряд. і передм. В.Замлинського; Пер. з рос. М.Ілляш. – К.: Веселка, 1993.

39. Кравченко В.В. Поема вольного народу ("Історія русів" та її місце в українській історіографії). – Х.: Основа, 1996. – 117 с.

40. Кресін О. Орлик, Граб'янка і народження хозарського міфа // Молода нація. – 1997. – № 7. – С. 181-190.

41. Кречотень В., Криса Б., Сулима М. Українська поезія XVII ст. в контексті світового бароко // Слов'янські літератури. – К.: Наукова думка, 1993. – С. 18-58.

42. Криса Б. Жанр ляменту в українській братській поезії // Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Збірник

наукових праць. Випуск XIV / Ред. кол.: Я.Поліщук та ін. – Рівне: Перспектива, 2005. – С. 17-23.

43. Криса Б. Характер самоусвідомлення української поезії у XVII-XVIII століттях // Записки наукового товариства імені Т.Шевченка. Т.СХХІV: Праці філологічної секції / Ред. М.Гльницький, О.Купчинський. – Львів, 1992.

44. Ласло-Куцук М. Апофеоз світла у творчості Григорія Сковороди // Слово і час. – 1990. – №3. – С. 50-61.

45. Лобановська А. Невідомий Сковорода // Слово і час. – 2000. – №6. – С. 30.

46. Макаров А. Козацтво і бароко // Дзвін. – 1991. – № 5. – С. 47-74.

47. Марченко М.І. Українська історіографія (з давніх часів до середини ХІХ ст.). – К., 1959. – 258 с.

48. Мельник Л. Гетьман Іван Самойлович // Київська старовина. – 1996. – №1. – С. 77-85.

49. Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. – К: Абрис, 1994. – 288 с.

50. Микитась В.Л. Українська література в боротьбі проти Унії: Дослідження. – К.: Дніпро, 1984. – 242 с.

51. Мишанич Я. Із спостережень над поетикою “Історії русів”: Літописне оповідання. Персонажі // Літературознавство: Матеріали ІV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000. – С. 225-233.

52. Мовчан Р. “Перший інтелігент” у вирі національного відродження (Григорій Сковорода як текст 20-х років ХХ століття) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – №2. – С. 137-146.

53. Мостова Л. Світсько-риторичний тип мислення в ораторсько-проповідницькій прозі другої половини ХVІІ ст. // Літературознавство: Матеріали ІV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000. – С. 57-63.

54. Наливайко Д. Становлення нової жанрової системи в українській літературі доби барокко // Українське барокко:

Матеріали I конгресу МАУ (Київ. 27 серпня – 3 вересня 1990 р.). – К.: Інститут археографії, 1993. – С. 12-21.

55. Наливайко Д.С. Спільність і своєрідність: Українська література в контексті європейського літературного процесу. – К.: Дніпро, 1988. – 395 с.

56. Небесьо Б. Скільки прози може бути в козацькому літописі? (Фіктивні світи “Сказання о війне козацкой...” Самійла Величка) // Слово і час. – 1993. – №9. – С. 22-30.

57. Новик О. Мотив гріха та покари в ораціях Івана Леванди // Молода нація. Альманах. – 1999. – №13. – С. 294-302.

58. Новик О. Мотив швидкоплинності й марності людського життя у творах Івана Леванди // Наукові записки Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Серія: Літературознавство. Випуск 3 (27) / Ред. кол.: Л.Фрізман (відп. ред.) та ін. – Харків, 2000. – С. 73-82.

59. Новик О.П. Барокові орації: творчість чи компіляція? // Актуальні проблеми слов'янської філології Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.7: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2002. – С. 229-240.

60. Нудьга Г.А. На літературних шляхах: Дослідження, пошуки, знахідки. – К.: Дніпро, 1990. – 349 с.

61. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Розп'ятий Мазепа / Упоряд., авт. передм. і коментарів М.Тимошик. – К.: Наша культура і наука, 2003. – 348 с.

62. Окара А. Культурний вплив чи культурний конфлікт? (Українська та великоруська культури в XVII ст.) // Слово і час. – 1999. – №1. – С. 54-60.

63. Павленко Г.І. Становлення історичної белетристики в давній українській літературі. – К., 1984. – 325 с.

64. Петров В. Г.С. Сковорода. Спроба характеристики // Київська старовина. – 2001. – №4.

65. Подрига В. Оцінка Михайлом Максимовичем панегіричної поезії XVII-XVIII століть та місце похвального вірша в поетичному доробку Іренея Фальківського // “Я син свого народу”. Наукова спадщина Михайла Максимовича (до 200-річчя з дня народження вченого) / Відп. ред.. М.Корпанюк. – К., 2005. – С. 89-98.

66. Помпео Лоренцо. “Новела про сатира” Самійла Величка: джерела і літературні моделі // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації україністів. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000. – С. 113-118.

67. Потульницький В. Інтелектуальні впливи заходу на духовне життя української еліти XVII-XVIII ст. // Київська старовина. – 2001. – №1, 2, 3.

68. Пуцко В. Гетьман Іван Мазепа і розвиток українського мистецтва // Київська старовина. – 1995. – №1. – С. 98-105.

69. Самарин Ю. Стефан Яворский и Феофан Прокопович // Самарин Ю. Избранные сочинения. – М.: Московский философский фонд РОССЛЭН, 1996. – С. 43.

70. Сафонов Ю. Духовність керівника в літописі Самійла Величка // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації україністів. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000.

71. Сирцова О. Притча і міф в історіософії Г.Сковороди // Київська старовина. – 1995. – №3. – С. 56-65.

72. Сковорода Григорій: ідейна спадщина і сучасність/ Відп. ред. І.П.Стогній, проф.. – К., 2003. – 716 с.

73. Соболев В. “Війна домашня” Самійла Твардовського і українська барокова історіографія в контексті історичної психології // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації україністів. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000. – С. 118-124.

74. Соболев В. Маловідома драма про бідного і багатого Лазаря // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.: С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.5: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2000. – С. 105-119.

75. Соболев В. Новела про сатира в контексті літопису Самійла Величка // Слово і час. – 1994. – №4-5. – С. 5-12.

76. Сорокіна О. Своєрідність поезії західноєвропейських вагантів та українських мандрованих дяків (Урок-бесіда з елементами вистави, 8 клас) // Зарубіжна література. – 2004. – №1.

77. Софронова Л. Григорій Сковорода – любитель священной

Біблії // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000. – С. 233-238.

78. Спалах у темряві: середина XVII ст. / Упоряд. і авт. передм. О.І.Гуржій; ред. кол. В.А.Смолій (голова) та ін. – К.: Україна, 2001. – 399 с.

79. Степанишин Б. Давня українська література в школі. – Київ: Либідь, 2000. – 504 с.

80. Сулима М. Елементи кіномови в українській шкільній драмі XVII-XVIII ст. // Сучасність. – 1996. – №5. – С. 140-149.

81. Сулима М. Климентій Зіновійв як предтеча нової української літератури // Верховина. – Дрогобич: “Коло”, 2003. – С. 330-334.

82. Тарасова О. Жінки у житті Івана Мазепи: міф і реальність // Дніпро. – 2001. – №9-10. – С. 129-133.

83. Тихолоз Б. Філософсько-поетична мариністика Г.Сковороди та І.Франка // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2003. – №6. – С. 122-132.

84. Трофименко Т. Образ скорботної Богородиці у збірці “Перло многоцінне” Кирила Транквіліона-Ставровецького // Слово і час. – 2002. – №11. – С. 9-14.

85. Трофимук О. Два джерела інспірації поетів бароко // Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Збірник наукових праць. Вип. XIV / Ред. кол. Поліщук Л.О. та ін. – Рівне: Перспектива, 2005. – С. 24-33.

86. Українське барокко (“Круглий стіл” журналу “Дніпро”) // Дніпро. – 1991. – №2. – С. 90-105.

87. Українське барокко. Матеріали I конгресу МАУ (Київ, 27 серпня – 3 вересня 1990р.). – К.: Інститут археографії, 1993. – 260 с.

88. Ушкалов Л. Візія української історії в католицькій релігійній публіцистиці XVII-XVIII ст. // Літературознавство: Матеріали IV конгресу Міжнародної асоціації українців. (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.). Кн.1 / Відп. ред. О.Мишанич. – К.: Обереги, 2000. – С. 69-76.

89. Ушкалов Л. Риторична “матерія” творів Сковороди на тлі українського літературного бароко // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. статей / Редкол.:

С.П.Денисова (відп. ред.) та ін. – Вип.5: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2005. – С. 120-126.

90. Федорчук Л. Простір і колір як категорія художнього світу Григорія Сковороди // Слово і час. – 2000. – №5. – С. 55-59.

91. Шаповал М. Джерела українського класицизму і творчість І.Котляревського // Наукові читання – 1988. Праці молодих учених України. Зб. статей/ Відп. ред. Г.М.Штонь. – К., 1999. – С. 242-262.

92. Шевчук В. Явище прообразності в літературі українського бароко // Українська мова та література. – 2004. – №31-32 (383-384).

93. Ю.Г. Мазепин дзвін // Слово і час. – 1994. – №4-5.

Сайти Інтернет

Пошукові служби:

<http://ya.ru>

<http://google.com>

<http://yahoo.com>

<http://rambler.ru>

<http://aport.ru>

<http://search.msn.com>

Електронні бібліотеки:

<http://lib.ru>

<http://lib.ru/POEEAST>

<http://pergam.chat.ru>

<http://ipages.ru/index.php?id=12&op=10>

<http://foxdesign.ru/legend>

<http://fbit.ru/free/myth>

<http://poetry.uazone.net>

<http://wco.ru/biblio>

<http://literature.gothic.ru>

<http://feb-web.ru>

<http://disser.h10.ru>

<http://biglib.com.ua>

<http://nspu.org.ua>

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Агіографічні твори (від гр. агіос – святий, графо – пишу) з'явилися у Київській Русі після прийняття християнства. Життя складалося із передмови, центральної (власне розповідної) частини та епілогу, життя продовжували біблійні традиції і склалися за найвищим взірцем – євангельською розповіддю про життя і діяння Ісуса Христа.

Антропоцентричність – людиномірність філософських досліджень, їхнє безпосереднє спрямування на людину, осмислення її сутності, призначення у світі та можливість досягнення щастя у звичайному житті.

Антипанегірики – пасквілі на тих чи інших діячів з-поміж козацької старшини, де яскраво відображаються соціальні суперечності. Прикладом є віршований пасквіль на Івана Самойловича та його синів.

Апокрифи (від гр. апокрифос – таємний, прихований) – твори на біблійну тематику, що доповнювали або уточнювали Святе Письмо, але з різних причин не були канонізовані церквою.

Бароко (з італ. barocco – дивний, химерний) – напрям у мистецтві та літературі XVII-XVIII ст., художній системі якого властиві мінливість, поліфонічність, ускладненість форми, а також поєднання релігійних і світських мотивів, образів, контрасти, алегоризм та метафоричність.

Вертеп (старослов. – печера) – народний ляльковий театр у двоповерховій “скрині”, відкритій з одного боку для глядачів. Верхній ярус призначався для розігрування сюжетів релігійного характеру, нижній – для побутових інтермедій.

Вінці – добірки пов'язаних змістом і адресатом молитовних епіграм, звернених до Ісуса Христа, Богородиці, “ангельських сил”, святих, царів та їхніх небесних патронів.

Гуманізм – це напрям світської думки епохи Відродження. На відміну від середньовічного релігійного світогляду, в основі якого був Бог, у гуманістів провідне місце посідала людина, яка творить ядро ідей гуманізму.

Дескриптивні вірші – написи до зображень різних постатей християнського Олімпу та сцен євангельської історії.

Епіграма – короткий віршований твір (від одного до тридцяти рядків), який просто, ясно, зрозуміло, з логічною чіткістю, дотепно і зграбно розповідає про певний предмет, певну особу чи подію. Епіграму як жанр визначала сконцентрованість думки, найчастіше в межах двох-чотирьох віршових рядків. “Епіграматичному письму” були притаманні різноманітні ігри поняттями і словами (повтори ключових понять і слів, зіткнення антонімів). Поняття і слова при цьому розміщувалися симетрично або асиметрично, зокрема часто перехресно. Епіграма виступає і як самостійна жанрова форма, і як мікроформа, як першоелемент чи не всіх інших жанрових форм барокової поезії.

Етикетна поезія – вірші різних жанрів, що виголошувалися на урочистостях, писалися з приводу тих чи інших дат і подій, на честь шанованих, владних і багатих людей, здатних надавати політичну, моральну й матеріальну підтримку діячам церкви, школи, літератури. Це віршовані орації чи GRATULACIJA; панегірики, що проголошувалися на урочистих зустрічах вельможних осіб або дарувалися в подяку за підтримку чи в супровід прохання про підтримку.

Інвектива (від лат. *invehi* – нападати) – гостре сатиричне викриття вад або соціальних явищ.

Інтермедії, чи інтерлюдії – жанр невеличкої сценки, що ставилася в антрактах постановки шкільної драми. На думку Д.Чижевського, інтермедії мають суто комедійний характер. Вони писалися майже чисто українською мовою на матеріалі народного побуту. Цьому жанрові характерна напруженість ситуацій, динамічність дії, жвавість і дотепність діалогу, натуралістичність описів, контрастність слів і виразів, підхоплених із живої розмовної стихії.

Ісихазм – релігійно-філософське вчення грецьких теологів св. Григорія Синаїта та св. Григорія Палами, яке фактично було відродженням на пізньовізантійському ґрунті елліністичного християнського містицизму. Поширюється в Україні завдяки посередництву Болгарії з другої половини XIV. Ісихазм,

розглядаючи низку богословських категорій, як, зокрема, поняття божественної енергії і благодаті, “розумної молитви”, великого значення приділяв людині, яку він ставив у центр земного світу. Вчення Григорія Палами стверджувало конечну незбагненність Бога для людського розуму і неможливість виразити його в слові. Ця сентенція знайшла собі відповідник у літературі, зокрема у стилі “плетеніє слівес”. Поява ісихастських ідей на Україні була тісно пов'язана з поширенням візантійської оригінальної та перекладної літератури, з діяльністю Київських митрополитів Кипріяна та Григорія Цамблака.

Культурно-історична епоха – це умовно хронологічно окреслений історичний період, у контексті якого певні художньо-естетичні й літературні тенденції народжуються, досягають найвищого рівня розвитку, себто стають визначальними і вершинними, і в результаті подальшої еволюції мистецтва слова вичерпують себе, трансформуються в інші, що є їх логічним продовженням або ж запереченням.

Літопис – жанр, що виникає із записів оповідань про розселення східнослов'янських племен, про заснування міст, про військові походи й набіги кочівників, про князівські міжусобиці, фіксації усних переказів, пісень та билін, доповнення і переробки давніших записів. Усе це об'єднується в єдиний історичний огляд, або зведення (“ізвод”), за роками (“літами”).

Мандрівні дяки (або, як їх ще називали, “миркачі”, “пиворізи”, “бакаляри”, “волочащійся ченці”) – по-філософському дивилися на світ, свої життєві незгоди забарвлювали гумором, високі біблійні образи і сюжети перелицьовували на свій лад, релігійну літературу пристосовували до потреб буденного життя.

Паломник або пілігрим (від лат. peregrinus – мандрівник), каліка перехожий – людина, яка побувала у Святій землі, звідки на спогад приносили пальмову гілку.

Панегірики – це вірші, що виголошувалися на різних урочистостях, писані до тих або інших подій, на честь поважних людей. Це різного роду віршовані орації – уславлення чи привітання; панегірики, що виголошуються з приводу урочистих зустрічей

видатних діячів або даруються покровителям у подяку за підтримку чи в супровід проханням про підтримку. Особливе місце серед них займають погребові й поминальні плачі (“ляменти”, “трени”).

Панегірична поезія у деяких курсах киево-могилянських поетик виділяється як окремий жанровий різновид *ліро-епічного* характеру. Для панегіриків характерна насиченість образами, зокрема запозиченими з античності. Писалися “високим” стилем. У виклад влітаються, крім тропів і фігур, сентенції, оповідні приклади; сюжети цих прикладів могли запозичуватись не тільки з християнського, але і з поганського літературного репертуару, але поганські сюжети і образи мали переосмислюватись як алегорії.

Патристика – твори святих отців церкви, писані у формі проповідей (*ораторсько-проповідницька проза*). Тематика творів: про святих, про свята, морально-дидактичні настанови.

Плетеніє слівес – стиль, для якого характерні окличні речення, риторичні запитання, внутрішні монологи, неологізми, нагромадження синонімів, епітетів, порівнянь тощо. Ці художньо-стильові засоби надають мовленню підвищеної емоційності й служать абстрагованості викладу. Автори гіперболізують свої почуття, чимало уваги намагаються приділити внутрішньому світу людини. Емоційно-експресивний стиль виявився переважно у літературі “високих” жанрів – житіях, проповідях, похвальних словах. Поширення цього стилю в Україні пов’язане з діяльністю Київських митрополитів, болгар за походженням, Кипріяна та Григорія Цамблака.

Поетика містила теорію жанрів.

Редакція твору – пам’ятка, при записі якої переписувач настільки змінив оригінал, що втрутився у композицію і манеру викладу переписуваного твору

Ренесанс, за визначенням Д.Чижевського, означає традиційно „відродження” мистецтва та науки після їх „занепаду” в часи середньовіччя. У цей період відбулося відродження античного ідеалу гармонійності, урівноваженої краси.

Риторика – це теорія стилів.

Список твору – якщо зміни, внесені переписувачем пам'ятки неістотні, не впливають на творчий задум автора.

Хроніки (за Д.Чижевським) – це світова історія од початку світу до часів того чи іншого автора, зі вставками подекуди оповідань напівбелетристичного характеру. Фантастично-легендарна та східна міфологія вживається як доказ фактів. Збірки таких хронік називалися *хронографами*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вища освіта України і Болонський процес: Навч. пос./ за ред. В.Г.Кременя. – Тернопіль: “Навчальна книга – Богдан”, 2004. – 384 с.
2. Вітвицька С. С. Практикум з педагогіки вищої школи: Навч.пос. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 396 с.
3. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: Навч. пос. – К.: Знання, 2005. – 486 с.
4. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т. Гром'як, Ю.І.Ковалів та ін. – К.: ВЦ “Академія”, 1997. – 752 с.
5. Методика навчання української мови в ДВНЗ та середніх освітніх закладах. Кредитно-модульний курс: Нав.-метод. посіб. / О.І.Потапенко, Г.І.Потапенко, Л.П.Кожуховська, Л.Е.Доввбня, Т.В.Чубань, Н.Д.Юрійчук та ін. – К.: Міленіум, 2006. – 332 с.
6. Педагогіка вищої школи/ За ред.З.Н.Курлянд. – К.: Знання, 2005. – 399 с.
7. Полек В. Історія української літератури XVIII ст.: У 2 ч. – Івано-Франківськ: Нова зоря, 1999.
8. Поліщук Ф.М. Український фольклор. Давня українська література. Практичні заняття: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1991. – 98 с.
9. Пометун О.І. Пироженко Л.В та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. метод. посібн. / За ред. О.І.Пометун. – К.: А.С. К., 2006. – 192 с.
10. Програма практичних занять із курсу „Давня українська література“ / Укладачі: Г.О. Усатенко, О.М. Сліпушко. – К., 2005. – 48 с.
11. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. – К.: Вища школа, 2005. – 239 с.
12. Соболь В. З глибини віків: Вивчення давньої укр. літ. в школі: Посібник для вчителя. – К.: Зодіак-ЕКО, 1995. – 192 с.
13. Соболь В.О. Українська література доби бароко. Методичні матеріали для студентів філологічного факультету (спеціальність “Українська мова та література”). – Донецьк, 2001. – 48 с.
14. Українська література. 5-11 класи: Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською і російською мовами навчання. – К.: Генеза, 2002. – 136 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1. Зразок оформлення титульної сторінки ІНДЗ

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Інститут філології
Кафедра української та зарубіжної літератури

ТЕМА ДОСЛІДЖЕННЯ

Індивідуальне науково-дослідне завдання
студентки __ групи
Прізвище, ім'я, по батькові

Викладач:
звання, **прізвище, ім'я, по батькові**

рік

Додаток 2. Схема аналізу пам'ятки:

1. Загальні питання:

- 1) назва твору;
- 2) ім'я автора (якщо відоме);
- 3) рік написання та публікації (зазначити яка редакція, список і т. п.);
- 4) історія написання;
- 5) кому присвячений, чому саме;
- 6) наявність епіграфа, його значення;
- 7) сценічна історія (для драматичного твору).

2. Теоретичні, літературознавчі питання:

- 1) напрям, якого (яких) твір стосується;
- 2) жанр;
- 3) тема;
- 4) ідея;
- 5) система образів;
- 6) сюжет, його елементи та особливості в даному творі;
- 7) ліричний герой у віршах;
- 8) рима чи її відсутність, види рими, розмір вірша, строфіка;
- 9) художньо-зображальні мовні засоби;
- 10) композиція;
- 11) бібліографія.

3. Культурологічні питання:

- 1) синтез мистецтв, що спостерігається у творі;
- 2) наявність українознавчих аспектів;
- 3) культурологічне оточення (культурно-мистецькі події цього часу);
- 4) думки митців та критиків;
- 5) власна думка про твір.

Додаток 3. Зразок оформлення титульної сторінки контрольної роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Бердянський державний педагогічний університет
Інститут філології
Кафедра української та зарубіжної літератури

Контрольна робота
з історії української літератури
(давньої)
студентки 1 курсу
відділення української та зарубіжної філології
заочної форми навчання
прізвище, ім'я, по батькові

Викладач
звання, прізвище, ім'я, по батькові

рік

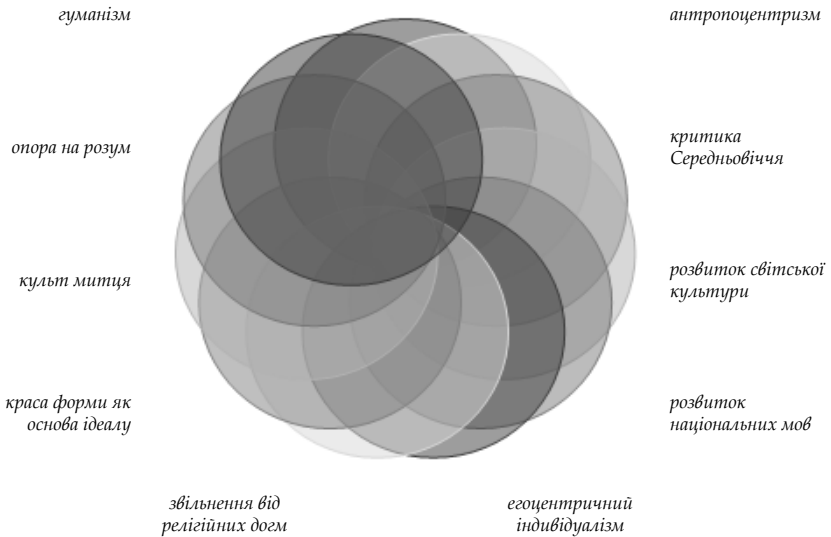
Додаток 4. Приклади таблиць та схем з давньої української літератури, виготовлених студентами-філологами

Паломницький жанр в українській літературі

Риси епохи Ренесансу
відродження античної культури

“СЛОВО О ПОГИБЕЛІ РУСЬКОЇ ЗЕМЛІ”

Композиція

Частини	Зміст
I	Пристрасний гімн величі Київської держави
II	Опис великої території, розповідь про її минулу могутність
III	Звернення до образу ідеального князя Володимира Мономаха

ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКИЙ ЛІТОПИС

	ГАЛИЦЬКИЙ ЛІТОПИС	ВОЛИНСЬКИЙ ЛІТОПИС
1. Головний герой літопису	Данило Галицький	Василько Романович, Володимир Василькович
2. Стель	Орнаментальний (велика кількість стилістичних прикрас, складна будова, низка оригінальних образів)	Менше прикрас, відчуються традиції церковних літературних жанрів.
3. Спрямованість	Патріотична	Церковна, релігійна
4. Автори	Книжники: Тимофій; Кирило II митрополит Київський; Діонісій Павлович; бояри та інші	Володимир Василькович; Ходорець; єпископ Миги нон; бояри та інші.
5. Джерела літопису	Вітчизняні пам'ятки; описи битв; документи з книжної канцелярії, Святе Письмо; візантійські хроніки; „Іудейська війна” Йосифа Флавія; „Олександрія”, Гомерівські твори. А також є: „Сказання про битву на Калці”, „Слово про Закон і Благодать” Іларіона.	

Аспекти, які необхідно враховувати при дослідженні української Середньовічної літератури

1. Українська Середньовічна культура формувалася, як складова східно-християнського культурного світу, засадою якого (зокрема після церковного розколу 1054р.) було православ'я. Ця греко-слов'янсько-східнороманська спільнота спиралася на візантійську духовну спадщину й користувалася грецькою мовою, та створювала на її основі слов'янську писемність.

2. Більшість українських пам'яток письменства пізнього Середньовіччя важко, а найчастіше взагалі неможливо відрізнити від білоруських. Такі твори числять у спільній скарбниці українського та білоруського письменства.

3. У розвитку кінця XIV-XV ст. важливу роль відігравали вихідці із Болгарії (київські митрополити Касіян та Григорій Цамблак) та греки (київські митрополити Феогност, Фотій та Ісидор)

4. Розглядаючи літературу пізнього Середньовіччя, необхідно враховувати, що вона становила цілісну систему, яка постійно розвивалася і змінювалася. Необхідно звертатися до найрізноманітніших за характером явищ, що належать до різних форм культури, але мають спільні знакові показники, які існують одночасно і є однорідними та аналогічними.

5. Успішне дослідження історії української культури пізнього Середньовіччя реально лише за наявності чіткого історичного підходу, скільки культура кожної епохи має притаманну лише їй ментальність.

6. XIV-XVI ст. стали добою остаточної перемоги християнства в Україні та його органічного поєднання в народній свідомості з елементами поганства. Відтак культури святих зливалися з пошануванням дохристиянських божків.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

НОВИК Ольга Петрівна

**ІСТОРІЯ
УКРАЇНСЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРИ
(ДАВНЬОЇ)
Навчальний посібник**

Керівник видавничих проектів – *Б.А.Сладкевич*

Редактор – *О.Д. Харлан*

Коректор – *Г.І. Табакова*

Комп'ютерна верстка та дизайн обкладинки – *С.К. Акімов*

Надруковано з оригінал-макету, наданого автором

Підписано до друку 27.06.2007. Формат 60x84 1/16.

Друк офсетний. Гарнітура PetersburgC.

Умовн. друк. арк. 14.

Наклад 1000 прим.

Видавництво “Центр учбової літератури”

вул. Електриків, 23

м. Київ, 04176

тел./факс 425-01-34, тел. 451-65-95, 425-04-47, 425-20-63

8-800-501-68-00 (безкоштовно в межах України)

e-mail: office@uabook.com

сайт: WWW.CUL.COM.UA

Свідоцтво ДК №2458 від 30.03.2006